

XVII. évfolyam, 186. szám

2017. április

irodalmi Jelen

Böszörményi Zoltán:
Narancsfák az égen

Varga Klára:
Hamlet királyfi

Vörös István:
Az elmaradt világháború

Tamás Kincső: Kapucsínó

Dezső Katalin: Buborék

Kádár Hanga:
Emlékek lidérchangja

Tamás Dorka:
A nők bennem

Molnár Vilmos:
Mese az inka bölcsről

Máhr Gábor: vízió

Persányi Norina:
Epizód

Cselenyák Imre
Magyarország Arany János
korában

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Főmunkatársak: **Szőcs Géza, Makkai Ádám** (Budapest)

Munkatársak: **Laik Eszter** (helyszíni tudósítások),

Varga Melinda (vers, interjú), **Király Farkas** (próza),

Boldog Zoltán (kritika), **Szőcs Tekla** (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

Igazgató: **Kurjatkó Péter**

A borítón **Childe Hassam (1859–1935)**
festménye

Böszörményi Zoltán

Narancsfák az égen

*Játszik,
cirógatja a narancsfa fejét a szél.
A jól szabott időből,
mint kabát belső zsebéből,
kihajol egy fénykép.
Fénylő kövekre hajtja fejét
az árnyék.
Sikít az eltévedt sirály,
csőrébe kapja a pillanat-morzszát,
elsuhan vele,
mint aki kincsre talált.
Februárra lakkozott fény zuhog,
mintha a nyár,
az évszakok tunyasága tükröződne
a sziporkázó csillogásban.
Élő emlék hideg ujjaival motoszkál
a magányba fült lombok között,
s elkallódnak a szavak a mondatok útjain,
a felhők mögött.
Lefosztani kéne most ruhát,
levelet,
de minden csak kapkodás,
sodródás,
lűktető vágó.
Az alkonyatban
égre nyíló narancsfák.*

Varga Klára

Hamlet királyfi

S. Petics Kristófnak

Shakespeare Hamletjét nyolcéves koromban olvastam először a nyári szünetben, a billegős hokedlin üldögélve a szőlőlugasban. Nem tudnám megmondani, hogy miért. Pedig nem szerettem az olyan történeteket, amelyeknek szomorú a végük – leginkább az nem tetszett, hogy meghal a végén a szép királyfi. Fölöslegesnek tűnt, főleg ahhoz képest, hogy például, találkozhatna velem. Később, amikor már komoly nő lettem, még fölöslegesebbnek tűnt. Igaz, még később meg az dühített, ha valaki értelmetlen halálról beszélt előttem – hogy lehetne értelmetlen a halál, amikor az egyik legnagyobb beavatás?

Volt az egyetemen egy kontextuális nőci, egy docens, aki mindig ilyeneket mondott az előadásain, hogy recepció meg koherens meg intertextuális. Nahát, én ebből az interdiszciplináris izéből csak kettőt szenvedtem végig. A harmadik helyett Graves görög mítoszait olvastam a kollégiumi ágyikómban. Szűz, nimfa, banya. Ez a beszéd – gondoltam magamban, és megborzongtam. Mintha sok évezreddel ezelőtről emlékeztem volna valakire. Egy nőre, aki valaha voltam.

A negyedik előadást a főtéri antikváriumban vészeltem át, ahol a kultúrtörténeti könyvek között találtam egy kötetet Hamlet-ről. Leemeltem a polcra. Ott nyílt ki, ahol egy ősrégi mítosz azt mesélte róla, hogy valamilyen halálos bűn miatt – talán amiatt, hogy a húgával hált – menekült a tenger fenekére. És hogy ennek a királyfinak, akit hol Hamletként, hol Amlodhiként emlegetett a könyv, volt egy csodamalma. A malom évezredek át aranyat járt, kincset járt és bőséget járt, semmi egyebet. De aztán a tengerbe esett, és azontúl évszázadokon át sót járt a malom. Később egészen a tenger fenekére süllyedt, és akkor már csak követ járt, bánatot járt, szégyent és szegénységet. Legvégül pedig eltört a

tengelye, és nem járt már semmit se, félig be is temette az iszap a tenger alján.

A csoporttársaim, akik az egyetemen kitűnőre vizsgáztak minden tantárgyból, nem olvasták ezt a könyvet, nem is hallottak róla. De ha hallottak volna, akkor is elintézik annyival, hogy nem tartozik a vizsgaanyaghoz, és lényegtelen. Nem tudtak semmit a tenger fenekén élő királyfiról, csak a bosszúálló Hamletet ismerték.

Akkoriban, a rendszerváltás előtti években gyakran játszották a magyar színházak Shakespeare Hamletjét. Többnyire aktuálpolitikai áthallásokkal állították színpadra a dán királyfi történetét, ezért hatalmas volt a közönségsikerük. A premierek idején különbuszokat indítottak a fővárosból és a megyeszékhelyekről a vidéki színházakba. Ezekre az előadásokra a pótszékek is, de még a lépcsőn ülésre jogosító jegyek is mind elkelték hetekre előre. A lányok, a csoporttársaim az összes Hamlet-színészbe szerelmesek voltak, kivágtak minden cikket, amely róluk szólt a Film, Színház, Muzsikában. Az egyik lányt rajta is kaptam, hogy csókolgatja G. L. fényképét, amelyet az újságból ollózott ki, és az éjjeliszekrénye fiókjában őrizgetett, préselt virágok és tamponok között.

A bemutatók utáni éjszakákon a lányok nem hús-vér fiúkkal, hanem különféle Hamletekkel álmodtak. De hiába volt a lázas rajongás, ezek a szürke, ormóttan kis Ophéliák még a művész-bejárónál sem merték megvárni a művész urakat, hogy legalább autogramot kérjenek tőlük. Vagy egy vad pillanatukban fölkinálják valamelyiknek a szüzességüket. Ahogy valójában ezerszer elképzelték az átizzadt paplanok alatt.

Én sosem mentem el egyik színházba sem, ahol Shakespeare darabját játszották a nyolcvanas években. Meghagytam a lányoknak a Hamletjeiket, cserébe azért, hogy a másik, az a titkos, tenger alatti Hamlet, akinek akár a húga is lehettem volna, egyedül csak az enyém legyen.

Amlodhi vagy Amleghe azt jelenti: együgyű, néma állat. Vagyis olyan valaki, aki nem illik a környezetébe, nem beszél senkivel, bolondnak, ostobának látszik, vagy annak mutatja magát. Titkai vannak, és senki nem tudja, mit tervez és mire képes.

Nekem akkoriban – és később sem, sokáig – nem kellett alkoskodnom azért, hogy néma állatnak gondoljon a környezetem. És hogy én is érezzem, hogy időzített bomba, taposóakna vagyok számukra. De hiába voltam olyan, mint ő, ahhoz, hogy szemtől szemben találkozhassek Hamlettel, kellett egy akkora nagy bánat, egy sziklányi sötét nehezék, ami lehúz egészen a tenger fenekéig. Az kellett hozzá, hogy olyan legyek, mint az a bánatot őrlő malom, amelyiknek dühből és kapzsiságból végül még a tengelyét is kitörték. Olyan lettem; igaz, csak húsz évvel később.

Egészen jó életem volt pedig. Kerek tíz évig majdnem ott dolgoztam, ahol mindig akartam, majdnem az volt a munkám, amire mindig készültem, és majdnem olyan volt a kedvesem is, amilyen férfira vágytam. Tíz év után a majdnemségekből szépen, csöndben, sebek nélkül, mindenkinek legyen jó alapon át akartam sétálni a pontozásokba. De egy napon hirtelen elkapott az örvény. Reggel telefonált a főnököm, hogy ne a munkahelyemre, hanem a mellette lévő kocsmába menjek be dolgozni – én még csak nem is gyanakodtam, mit jelent ez. Meghívott egy feles szilvára, mielőtt közölte, hogy ki vagyok rúgva, én pedig csak nevettem rajta, hiszen országosan is elég jó névnek számítottam a szakmában. Azt hittem, már másnap lesz másik munkám, még hozzá jobb, és nagyobb fizetésért. Nem tudtam, hogy mielőtt közölték velem a döntést, néhány jóakaró aláaknázták a terepet, és olyan jelentés kering rólam a belső körökben, amely alapján soha senki nem fog alkalmazni többé a szakmában.

Ha az örvény elkezd lefelé húzni, eltűnik az ismerősök nagy része. Nem azért, mert az emberek rosszak és hálátlanok és haszonlesők, hanem óhatatlanul. Én is máshová tartok, és ők is másféle mozognak.

Jön a csönd, egyre nagyobb csönd van, amikor zuhanunk, és abban olykor néhány új útitárs csapódik hozzánk, és egy darabon együtt zuhanunk tovább. És együtt zuhanni néha nagyobb magány, mint egyedül, éjjel a csillagok alatt.

Ha visz az örvény, akkor mindent visz. Nemcsak a hitelkártyákat, az autót, a nyaralót, nemcsak a VIP-kedvezményeket, nemcsak az újabb

lehetőségeket, hanem az emberéleteket is. A szerelmemet, a maradék családtagjaimat, a legközelebbi barátaimat, az utolsó nagynénit, aki még ismerte a többieket, az utolsót, akit még érdekelt, mi van velem. De végül kipusztult a törzsem, és utolsó mohikán lettem. Volt olyan nap, amikor két halottamat temettem ugyanabban a temetőben. És amikor már azt gondoltam, hogy nincs mit elveszítenem, kiderült, hogy már régen elveszett a becsületem, és késő utánakapni.

Megszólíthatatlanná vált a világ. Sem mondani, sem kérni nem lehetett semmit. Hallgattam. Ekkor lettem igazi néma állat – nem olyan, aki csak annak látszik, hanem aki az.

Tudtam már korábbról, hogy ha víz az örvény, akkor hagyni kell, hadd vigyen le a legaljára, mert addig úgysem enged el. Nem kapáldoztam hát, inkább furcsa kéjjel nyugtáztam, hogy egyszerre csak a háztartási gépek is egymás után kezdték felmondani a szolgálatot. A hajszárító kezdte, aztán kipurcant a botmixer. A hűtőszekrény, a mosógép, a villanytűzhely és a számítógép ugyanazon a napon ment tönkre egy viharban. A rádió, a tévé és a gázkazán egy héttel később vonta ki magát a forgalomból. Végül a villanykörtek posszantak ki egymás után. Fűtés, meleg víz, világítás és munkaeszközök nélkül maradtam.

Késő ősz volt. Jöttek a hidegek. Nappal is láttam a leheletemet a szobában, és az éjszakába nyúló dermedt virrasztásaim végén úgy feküdtem le a sötétben az elárvult franciaágyba, ahogy a jeges tenger-vízbe ereszkednek a hajótöröttek, ha a nagy vitorlás zátonyra futott a sötétben. És merültem, merültem minden éjjel. A mítoszok és a krónikák nem tudtak megegyezni egymással abban, hogy az utam a tenger fenekére hét vagy hetvenhét napon át vagy hétszázhetvenhét éven át tartott. De mindegy is. Elég, ha annyit tudunk arról a bizonyos merülésről, hogy a hetes szám kapcsolható hozzá. Mert a hetes a beavatás száma, a lecsupaszodása és az eltökéltsége.

Nincsenek konkrét emlékeim a víz alatti útról. Egyszer csak megálltam ott, a tenger legalján, mindannak a legalján, ami az életem volt addig. És ott állt a királyfi is, velem szemben. Tudtam, hogy ő az. Pedig megöszült, szakállat növesztett. Fura, hosszú munkaköpenyt viselt, kigombolva, alatta márkásnak látszó, kék csíkos inget

és farmert. Szerettem volna megölelni, pusztit adni, és elmondani neki, hogy milyen régóta ismerem, mennyi mindent olvastam róla, és hogy mindig is találkozni akartam vele. És hogy azt hiszem, hogy egy régi életben én lehettem a húga, akivel... De nem lehetett, annyira tartózkodó volt és szakszerű, mint egy múzeumigazgató. Egy hivatalnok. Köszönés helyett azt mondta, hogy a malmot most nem lehet látogatni, le van zárva, mert korhűen akarják felújítani.

– De melyik korhoz hűen? És mit fog jární ezentúl a malom?
– kérdeztem volna, de inkább elharaptam, mert Hamlet királyfi olyan 'most én beszélek' stílusban adta elő magát. Aztán váltott némiképp, és közvetlenebb hangnemben elmagyarázta, neki itt az a dolga, hogy ha valaki ide lejön, azt adja neki, amire a legnagyobb szüksége van. Látszott, hogy élvezzi a munkáját, és csak ezért él. Azt mondta, várjak egy pillanatot, rögtön jön. Ágakat hozott, letette a földre, tüzet gyújtott, és amikor vörösen izzottak, összefogta az egészet, mint egy égő, vörös rózsacsokrot, és azt mondta:

– Itt van, ezt vigye föl. Arra menjen – és balra mutatott, ahol egy kürtőn át, mint egy liften, azonnal vissza lehetett jutni a fönti világba. Mondtam, hogy hálásan köszönöm, de visszapattantak a szavaim. Amikor fölértem, a víz összezárult a kürtő fölött, vagyis alattam.

Másnap leesett az első hó. Még volt annyi pénzem, hogy kenyeret és tejet vegyek aznapra. Elindultam a kutyával a boltba. Utánam kiabált a szomszéd, hogy nem kell-e egy kályha, mert nem tudják hova tenni. De, kellett. A szomszéd adott fát is. Estére begyújtottam.

A tűz körbetáncolta az egybenyitott dolgozót és hálószobát, és mindent elkért, amire szerinte már nem volt szükségem. Táncolt a tűz, és szép lassan, hónapok alatt, évek alatt lett újra minden: boiler, hajszárító, turmixgép, LED-izzók, indukciós főzőlap, laptop, mosógép... szerelem...

Egyik este néztük a tévét a kedvesemmel, egy tudományos csatornán bemutatták a legújabb régészeti szenzációt. Grönland partjainál egy furcsa, ormótlannak látszó, de mégis míves szerkezetet vetett a partra a víz. A dán régész, akit a riportban megszólaltattak, azt nyilatkozta, a tudósok közül többen is úgy vélik, Hamlet malmát találhatták meg. Azon nevetgélünk, mi lesz, ha kiderül, hogy aranyat jár...

Vörös István versei

Interaktív vers

*Aki nincs fönt a Facebookon,
nem létezik, aki fönn van,
nem él. (Szünet, az olvasó
végiggondolja az előző mondatot.)
Ebbe a kijelentésbe szinte bármit
behelyettesíthetünk.
Aki nincs fönt az égben,
nem létezik, aki fönn van,
nem él. (Szünet, az olvasó
végiggondolja, bólogat.)
Aki nincs fönt a sikerlistán,
nem létezik, aki fönn van,
nem él. (Szünet, az olvasó
végiggondolja, és megvonja a vállát.)
Mindenki tehet újabb
behelyettesítéseket. (Szünet, az olvasó
próbát tesz.)*

*Az az érdekes, ha az egyik
nemet kihagyom, a másik
végképp mozdíthatatlan lesz:
Aki nincs fönt a Facebookon,
létezik, aki fönn van,
nem él. (Szünet, az olvasó
végiggondolja, kételkedik.)
Épp a fordított irányból
nem mondható a nem:
Aki nincs fönt az égben,
létezik, aki fönn van,
él. (Szünet.)*

*Ez a nyelvi mozdíthatatlanság
annak a jele, hogy ez az állítás
igaz? (Szünet, az olvasó
végiggondolja az előző mondatot.)
Ha egyszer lehetetlen
mondadni a fordítottját?
Az állításoknak ez a sora
és a tagadásoké ördöglakatként
egymásba csavarodik.
Aki fönn van a sikerlistán,
nem él. Aki fönn van a halállistán,
nem él. (Szünet, az olvasó
folytatja a listát.) (Szünet, az olvasó
végiggondolja, hogy az előző mondat
semmiképp sem lehet igaz.)
Aki fönn van a halállistán,
még biztos él. (Szünet, az olvasó
a listák listájáról az élet listájának
összeírására tér át.)
(Szünet, az olvasó
már verset ír, és az
egyszerűsítéssel kezdi.)
(Az eddig nem
matematika volt?)
Aki nincs fönn semmilyen
listán, biztos...
(Szünet, az olvasó
behelyettesíti mind a két lehetőséget,
és ez már egy harmadik.)*

Az elmaradt világháború

*A nagy népek zsenijeit sokáig
élnék. Mert alig egy fejjel
emelkednek ki az átlagból,
nem koptatja le őket olyan hamar
a szél és az eső.*

*Ha Petőfi nem hal meg Segesvárnál,
néhány hónapon belül
kénytelen lett volna emigrálni.*

*Párizsban élt volna? Turinban?
Biztos kialakul körülötte
egy csoport, nem szélednek
szét a világban.*

*A 60-as évek elején pár fiatallal
körbeutazza a fővárosokat,
hogy kieszközölje a magyarok
elszakadását Béctől. Kossuth
is ezt kéri, és közbenjárásért
üzen Zalából Deák.
Nincs egyezkedés.*

*1867-ben Magyarország
a horvátok nélkül válik ki.
Az osztrákok kiegyeznek
a csehekkel.*

*Egy Romanov kap meghívást
a trónra, a csehek alig burkoltan
irigykednek. A hazatérő Petőfit ünneplő
tömeg fogadja a Nyugati pályaudvaron.*

*Belgráddal jó a viszony,
az osztrákoknak eszébe se
jut Bosznia annektálása.*

*Petőfi 92 évesen hal meg
1915-ben, a Nyugat új számát
lapozgatva. A Duna fölött
léggömb repül, a temetésen
megjelenik I. Iván király.
Átlagos, átlagos nyáréjszaka volt.*

Fotó: Hidasi-Hegdűs Gyöngyi

Tamás Kincső

Kapucsínó

Még egy óra, gondolja Imre. Ötig kibírja. A délután öt még nem késő egy kávéhoz. Hat után tilos. Múltkor is csak vergődött az ágyban, éjfélkor még nyitott szemmel bámulta az elsuhanó autófényeket, munkanapját szétzúzta az álmatlanság.

Nyomja a gázt, haladjon. Az útszéli parkolókat figyeli. Legszívesebben megállna.

Nem áll meg. Nem áll meg, mert ha megáll, hogy könnyítsen magán, a hirtelen komfortérzet elragadja, előtúr némi élelmet, ami sajnos mindig akad a kocsiban, és eszegetni kezd, aztán meg nem bírja abbahagyni. Még három óra hazáig, addig nem ehet. Végre ismét feljönnek rá a régi, kedves ruhadarabok, amiben annyira Imre, mint fiatalabb korában, amikor annál imrébb nem is lehetett. A reggeli találkozón az ügyfél megjegyezte, hogy fogyott, sőt a megjegyzésben némi irigységre utaló nüanszot vélt felfedezni.

Szombat, ragyogó napsütés, forgalom alig-alig. A hazaút ismerős. Még egyszer az órára pillant. Számolja, hogy éppen öt körül ér egyik kedvelt benzinkútjához. Ott majd kávé, sor csokoládé, azzal kibírja hazáig.

A parkolóban orral húz egy kék Peugeot mellé. Bepillant a kocsiba. A vezetőülésben pocakos férfi, fülében drót, kezében mobiltelefon, kitárt karral gesztikulál. Imre kihúzza magát, úgy ballag a bejárat felé. Büszke a frissen leadott hat kilójára. Mielőtt a fotocellás ajtó nyílik, elégedetten méregeti saját szembejövő alakját. Halványan csikozott fehér inge a nadrágba tűrve, szemből semmi pocak.

Amint nyílik az ajtó, tekintete rögtön az első polcon terpeszkedő hatalmas, fekete szerkentyűre esik. Ez bizony egy kávéautomata, gondolja, méghozzá milyen! Eddig a pult mögött készült a kávé, az se volt rossz, de a nagy gép roppant ígéretesnek tűnik.

Megfeledezve az órák óta feszítő ingerről, lecövekel a készülék előtt. A kávéautomata a polcon akkora helyet foglal, hogy közelről képtelen befogni a látószögébe. Egész birodalom. Imre részleteiben tanulmányozza az ismeretlen felszerelést. Derékmagasságban három különféle méretű papírpohár, a gépen elegáns, kis, fényes gombok három sorban, mindegyiken különféle forró ital. Jobbról, kissé feljebb, külön állványon lista az árakkal. A választék hatalmas, olcsónak nem olcsó, de ez most nem mérvadó. Eszpresszótól karamellás tejeskávéig legalább tizenötféle változatot kínál. A gép bal oldalán fekete állványon tej, cukor, miegymás. Tehát nem rak bele cukrot, nyugtázza, mert mióta eltökélte magát, hogy megszabadul a súlyfeleslegtől, szigorúan cukor nélkül issza a kávé, sok tejjel.

– Segíthetek? – szól oda a pult mögül a szemüveges fiatalember.

– Nem, köszönöm, szeretném alaposan áttanulmányozni a választékot – válaszol Imre, de hátra se néz.

Ezt most nem fogja elsietni. A megvilágított gombokon ínycsiklandóan mutat a latte és a macchiato, aztán kétféle kapucsínó, kicsi és nagy. Hosszú kávé tejjel, vagy latte legyen? A kis pohár egydecis, a közepes három, a nagy négy, írja az oldalán. Már-már ideges a döntésképtelenségtől, végül kihúz egy papírpoharat a legnagyobbak közül, a gép alá helyezi, és megnyomja a gombot. Cappuccino L.

Megbabonázva nézi, ahogy készül az itala. Előbb tej csorog két vastag sugárban, majdnem megtelik a pohár, mire eláll, ekkor másképpen zúg a masina, két barna sugárban engedi a frissen darált kávé főzetét a pohárba.

Csend. Óvatosan nyúl a pohárért. Most érzi, milyen sima tapintású, finom anyag, kívül fekete, belül fehér, vastag kartonpapír. Érezhetően átmelegedett, de annyira nem forró, hogy ne tudná megfogni. „Ezt hogy kitalálták!”, lelkendezik. A tejhab közepén, ahol a kávé alámerült, két őzbarna folt. Fizet, a poharat biztonságba helyezi a kávégép mellett, és sietős léptekkel indul a toalettre.

Kint, a kutak között lépkedve belekortyol. A tejhab kétujjnyi vastag, Imre csodálkozik, mert valószerűtlenül nagy szögben

kell megdöntse a poharat, mire a kávé utat tör magának, és végre eljut a szájáig.

Vissza a meleg ülésbe, elő a csokoládét. A szomszéd autóban a pocakos még mindig magyaráz. Kávé jobb kéznél, csokoládé az anyósülésen. Letör egy sort, a kávéba kortyol, leharapja az első kocka csokoládét, élvezi, ahogy nyelvén keverednek a krémes, meleg ízek.

Két-három kilométerrel odébb bánja, hogy nem vett magához kanalat. A hab, a vastag tejhab ugyanis nem moccan. A kávé nagy nehezen kiengedi, de a konzisztens tejhab, ami a kapucsínó lényege, nem akar oldódni a kávéban, csak süllyed és távolodik, ahogy fogy alóla az ital. Máskor körkörös mozdulatokkal sikerül a habot mozgásra bírni, úsztatni a kávé tetején, lassanként beszopogatni. Most a hab feltapad a papírpohár falára, és makacs réteget képez a levegő és az ital között. Imre óvatosan billenti jobbra-balra a poharat, hátha a lötyögtetés segít. A hab nem mozdul, de alóla feltör a kávé, egyenesen a biztonsági övre és a szép, rafináltan csíkozott fehér ingre, s azonnal folttá szélesedik. Imre káromkodik rövidet, távolabb tartja a poharat, úgy rázogatja nagy óvatossággal, ugyanakkor határozottan. A drága kávé a sebváltó bőrszoknyájának redőibe loccsan. Imre lerakja a poharat, a könyöklőből fél kézzel papírt vesz elő, törli az inget, biztonsági övet, sebváltót. Eszi a csokoládét, keserű beletörődéssel kortyol a kávéból. Kétharmada elfogyott már, egyre messzibb a vastag tejhab, ahogy szűkül a papírpohár, mind jobban és jobban beszorul. Gondolatban átfuttatja a kesztyűtartóban tárolt holmit, de semmiféle eszközt nem talál, amivel hozzáférne. Bicska kerülne kettő is, de az mégiscsak túlzás.

Végül elszánja magát. Ha másképpen nem, megeszi kézzel. Mutatóujját horogszerűen begörbíti, azzal kanalazza az időközben világosbarnává szelídült tejhabot. Olyan elégedettség tölti el, amihez foghatót talán gyerekkorában érzett utoljára. Egyre mélyebben túr a pohárba, jobb keze csuklóig habos, de hát már az ing meg az autó is az, mit számít. Azért az inget feltűri könyékig, a biztonságot kedvéért. Nem éri csalódás. Ilyen tejhabot nem

evett soha. A hab nem más, mint folyadékba zárt levegő, maga a csoda. Gyerekként nem tágított a konyhából, amikor édesanyja tojáshabot vert keményre, csillogó szemekkel várta a kiüresedő edényt, amit aztán előbb kanállal, majd kézzel ragyogó tisztára takarított. Sőt ki is nyalhatta! Amikor idáig jut az emlékezésben, Imre mély levegőt vesz, két tenyerét összetapasztja, karját előre nyújtja, és megfeszített testtel elrugaszkodik. Zizegve zárul össze fölötte a hab. Apró pukkanásokat hall, teste könnyű, mint az űrhajósoké a súlytalanság állapotában. Lassú, ráérős mozdulatokkal evez a szokatlan közegben. Szeme nyitva, drapp köd veszi körül, vastag köd, apró buborékok százezrei, milliói. Nem csíp, mint a kádban a habfürdő, nem síkos, mint a sampon, és nem fuldoklik, mint egyszer kamaszkorában, amikor a tetőről lezúduló hó maga alá temette. Szabad testfelületein érzi a langyos hab érintését, orra-szája tele a kávé zamatával. Úgy dönt, levetkőzik. A cipővel, zoknival kezdi, majd lehúzza a nadrágot. A levetett ruhadarabok távolodnak, eltűnnek a habban. Kigombolja az inget, végül letolja az alsónadrágot. Ilyen szabad nem volt soha.

A szembe sávon szabályosan közlekedő kukoricakombájn sofőrje dudál, ötször fel- és lekapcsolja a hosszúfényt. Imre csodálkozva tapogatja a habból előtörő két hosszú fémfogat. S mivel a rossz látási körülmények között képtelen meghatározni, mi az, úgy dönt, nem fosztja meg magát a felfedezés örömétől, tapogatva körbejárja az idegen fémtárgyat. Mielőtt elindul, fejét oldalvást fordítva a műszerfal digitális órájára pillant. Még csak négy perc múlva öt.

Dezső Katalin versei

Tárgytalan

*Elalvás helyett is téged vádollok az elfelejtett
csekkékért és az eljátszott boldogságért,
nőként unlak, dacosan, ok nélkül,
ha visszatámadsz, hogy én se az vagyok,
akihez jó volt kötődni, csendben felöltözöm,
összefogom minden démonodat,
és rájuk gyűjtöm a szomszédok házait.*

*Hogy milyen virágokból szép a rét, nem tudom,
azt sem, hogy kell egy férfiből
hasznos embert nevelni,
hogy jó-e a vasárnapi tányér az ebédhez.*

*Anyám hagyományait továbbörökíteni fiatal vagyok,
a sajátjaimhoz még nem értek,
apámtól csak anyámat tanultam meg szeretni.
Egyetemes fájdalomokról tudok beszélni,
de őket meghálálni elég szándékom sose volt.*

*Csütörtökön felkelek, kiviszem a szemetet,
és visszaalszom, mintha jó ember lennék,
nem félnék istent játszani, amikor
gyereket szülsz nekem, aztán elválok tőled,
viszem a fél házat és az autót,
ez a büntetés a hülye kérdésedért,
amire évekkkel ezelőtt volt gyomrom és pofám igent mondani.*

*Anyám meghal, a hagyományait magával viszi,
nem lesz férjem, és nem szülök gyereket,
mert apámtól anyámat tanultam meg szeretni,
nem pedig magamat.*

*A kiszáradásomé ez az élet,
majd így adom tovább én is,
amikor beleunok az öregedésbe,
az ajándék rózsákba és a férfiakba,
akiket nem tudtam kiszolgálni.*

Buborék

A bútorok minden szorítást kialszanak este.

*Álmában anyám nem sír a régi időknek,
hogy nézzenek vissza egy ötvenes kanyarból,
legyenek a tejföl zárófoliája alatt, és hozzanak
egy kis boldogságot, amit náluk még
valódi mandulából lehetett kapni.*

*A család álmai kioltják a kazán tüzét,
mert mindenki magára figyel,
nem a közös jóra,
lusták vagyunk a társadalmilag elfogadott
jellemvonások elsajátításához.*

*Elmúlt ez a cseszett karácsony, annyira futotta,
hogy semmit nem hagytam benned,
de bennem se maradt semmi,
ami másért birtokviszonyt képes magára erőszakolni.*

*5 fokban nagyon jó élni, mert nincs hideg,
nincs nagykabát, sál és sapka,
csak elvárásokat fognak a ruhák.*

*Pucér vagy előttem, de az nem meztelenség,
hogy minden eredet tapintom,
a kezemben tartom a hitvány, fekete tüdődet,*

*csak ne fogyjon el a levegő,
amíg ki nem mondjuk.*

Váróterem

*Amikor anyával a játszótéren.
Te piszkos kézzel odafutottál hozzám,
dél lett a boltokban, az analóg órák
azóta kísértének.*

*Házi almák, ahogy
egyszerűek
és édesek
és vannak.*

*Amikor te meg én a sétakor.
Hétfőn fagyott, a hideg súlya
nehezen hagyja el a lábujjakat.*

*Alszol nálam?
Fél hatkor beveszem a tablettát,
most nem leszünk szülők,
most még nem tudjuk elrontani.*

*Amikor vége van és a vécén ülök,
a szobámban vársz, és addig
kisfiú vagy a homokozóban,
tűzoltó az ovis farsangon,
felolvasol a sulis karácsonyon,
és éppen érettségizel.*

*Akkor fogom utoljára megkérdezni,
hogy hány cukorral kéred.*

Székfoglaló

*Ezt a hajnali hármat, amit most
rád teríték, mástól loptuk el.*

*A büntudat csak a társadalom
pszichés opciója a mennybe jutáshoz,
ha bűnöznek, a Bibliám lennél a pokolig.*

*Kettőnk itt marad dísznek,
utónyomás lehetne a gyerek vagy a kutya,
ezekhez ugyanannyi közülünk lehet,
tudjuk a szülinapjukat, és egy kort osztunk velük,
mert muszáj.*

*Naftalin vagyok az aktualitást vesztett öregekben,
hogy múlni tudjanak,
lemaradok értük a nagy családi összegzésről,
szerencsére az, hogy idén is szarabb ember
lettem, ott várt a karácsonyfa alatt.*

*Ha el merem majd mondani anyának,
hogy már sokadjára el akarok szökni,
talán ad a buszjegyemre pénzt.*

*De a buszsofőr nem nyom a világ végéig
diákat, kiterjedéseink egymásból kivonhatók.*

*A sötétben félni szoktam, idén 21 leszek,
fényben konzerválom magam.*

*És te végre hallgatsz, mert tudjuk,
hogy helyettünk már két másik beszél.*

Erinnerungsimperativ

*(Engem éppen az birtokol, akinek az autója a
a házunk mellett parkol.
Értsd meg az elveim, amelyekbe
minden másodlagos szükségletemet belerendezem,
hogy szépek lehessünk egymásnak.)*

*Neked főzök le friss kávé,
mert téged talán szeretlek,
nem az elhasznált zacsból kapsz,
az rangon aluli,
te a menstruációm tudtál lenni vasárnap
és az emlékezetem hétfőn.
Jövő héten teázni akarok.*

*Ne vedd magadra, a változás a kényszer,
nem téged unlak, és ezért kurvulok,
csak kinövöm a pózokat és a giccses gesztusokat,*

*kettőnkre már szavakat se akarok keresni.
Lassan elmehetnél, mert nem tudtál beválni,
ilyeneket a májusi ég megbocsátana,
de október van, a húgom születésnapjára készülök,
nincs időm a szívedet a nevemre íratni.*

Burgundi

*Meghívlak majd mindenszentekre,
hogy meglásd, mennyien tartoznak hozzánk
a földfelszínen innen és túl,
hogy olcsó gyertyával játszunk, mintha
nem kellene belegondolni 'az élet rövid'
és egyéb ilyen közhelyekbe,
mintha helyes lenne ilyenkor zabálni
és hatalmas réteseket sütni
azok helyett, akik minden ilyet régen kinőttek.*

*Elmúlik ez is, kaja után kávé kell inni este,
a kocsmába menés rítusa ez,
a lámpának mindennapi balfasz fénye van,
hazamész, én a kocsmá előtt a kőre
hányok gyónásképpen,
a halottaimnak tartozom ezzel,
mert templomba menni sose tudtam értük.*

*Rágyújtok, részegen a cigi is úgy ég,
mint a temető, amikor őszi fénye van
az emlékezőktől, akik ugyanúgy végigélik
a gyereknevelés stációit mama nélkül,
ahogy én most azt, hogy elvesztelek.*

Kádár Hanga

Emlékek lidérchangja

Magunk között csak nagydombnak hívtuk, de, azt hiszem, már csak az emléke is megér annyit, hogy a következő mondatokban nagy kezdőbetűvel írjam a nevét. Csak a „blokkosok” nevezték így. Zágóban csupán három tömbház van, a falusi tömbházlakók ritka és természetellenes fajtát pedig ezzel a kemény hangsúllyal és nyersen kimondott kifejezéssel határozták meg: blokkosok. Mások nem is nagyon jártak oda. Anélkül is voltunk elegenden. A miénk volt. Csak a miénk. A szomszéd gyermekek is csak akkor tették be a lábukat, ha egyikünk ott lopta a napot. Meg a tyúkepret a görbe, hámló hátú fáról. Pedig közvagyonnak számított a terület. Hát persze: nincs erősebb határvonal, mint az, amelyiket fenyegetés és kerítés nélkül sem lépnek át a kívülállók. Csak úgy. Tiszteletből. Mert tudták, hogy nem az ő anyjuk pityókája nő a domb tövében.

Nem volt éppen Keleti-Kárpátok, de túlzás nélkül állíthatom, hogy a három méter magas buckán még ősszel sem sárgult be minden fűszál. Ha meredek nem is volt, de a Ceaușescu-módi utózengeként ránk maradt, baracksárgában pompázó falú tömbházunk északi sarkától lenyúlt egészen a Mikes–Szentkereszty-kúria kertjéig. Éppen a fenyősor előtt ritkult ki a fű a kavicsok között, visszakanyarodva a dombba. Úgy nézett ki, mint egy farkába harapó kígyó. Vidéki tempóhoz igazított ideális távolság. Hiszen nagyjából tizennégy család veteményesének és fél hadseregnyi embersarj térigényének eleget tudott tenni. Leginkább nyárialma-fák árnyékában szopogattuk az ötvenbanis, gyorsan átázó ostyájú, fagyott kakaót. De akadt kőris, szilva és néhány fenyő is a dombszélek nyirkosabb, hűvösebb oldalán. Isten tudja, hogy nem kaptunk vérhast a megállapíthatatlan mennyiségű, bogyócsnak nevezett éretlen gyümölcsből, amit berágtunk. Nyakra-főre. Nincs a falusi gyermeknél C-vitamin-dúsabb teremtmény a földön. Mert inkább elszomorítóan savanyú terméskezdeményt ebédeltünk, mint hogy fél órára is fel kelljen

mennünk murkos fuszulykalevest enni. Vagy lucskos káposztát. Ki vigyázott volna addig a felbecsülhetetlen, fal nélküli bunkerünk tetejére? Sosem volt könnyű megbízatás kikönyörögni apánktól a többméteres műanyagot, amellyel a nagyszoba ruhásszekrényét szoktuk leteríteni meszeléskor. A mézscseppe nejlondarab volt a játékház legbecsesebbje: két fa között kihúzott tető a nyári záporok ellen. Aki nejlontetős házban akart vadsóskát hersegtetni, annak kemény árat kellett fizetni. Minimum egy pokrócot. Vagy kiszáradt körömlakos üvegeket beltéri dísznek. Nem mintha nem szerettünk volna a langyos nyári cseppekben megázni, cserébe a csupor forró teáért és törülközős gondoskodásért, amit olyankor anyáinktól kaptunk. A kanyargós szófordulatoktól túlcsonduló szitkok után. Hogy mi sose vigyázunk magunkra. Hogy mi tüdőgyulladásosak leszünk.

Nemegyszer előfordult, hogy nyáron reggel kilenckor már a Nagydombon gyúrtam le a kaszálatlan fűvet, hogy aznapra én foglaljam el a legnagyobb lombú fát. A napszúrástól mindig féltém. Anyám jól megtanította, hogy attól mindig félni kell. A piros napellenzős sapkám utáltam. Viszketett a fejem alatta. Kerestem a fát, amelyikre a legkönnyebben lehetett felmászni. Pláne, ha még eperalmát is termett. Mindig az almára fogtam, de valójában sosem tudtam fára mászni. Hányszor vesztettem emiatt kergetőzéskor.

A Nagydombon minden ingyen volt. Ott töltöttünk a legforróbb nyári napokból tizenkét órát. Legkevesebb. A paprikás-zsíros és a margarinos-dzsemes kenyerek mindig kisebb darabokra törődtek és gazdát cseréltek. Estére minden kóbor kutya odavánszorgott: igazi terület, terület, asztalkám volt nekik az eldobott kenyérhajakat virágzó számos bokortő. Valahogy sosem hittük el a felnőtteknek, hogy a kenyér kesernyés barna héjában bármilyen vitamin is lehet. Bármennyire is győzködtek.

A Nagydomb nekünk erdő volt. Pecsét nélküli útilapuval fizettünk a tüzelőnek valóból és ágakból összetákolt kiskereskedéseinkben. Lehetett ott anyánk veteményeséből lopott zöldborsót, margarétát, pitypangot, főzeléknek kikavart vadbúzát kapni. Méretes keserűlapiból húst potyoltunk. A harangvirágért húsz pénzt is fizettünk, ha épp volt nálunk szamóca, amit a kékeslila szirmok közé bugyolálva abrakoltunk be. Vagy sírógörcsoldóként tömköd-

tük az egyik szomszéd kislány kakaófoltos szájacskájába. Ember nem lépett annyiszor szegbe, mint ő, élete első évtizedében. Azok az olcsó, bugyi-rózsaszín gumilepcsik – úgy átsiklott rajtuk a rozsdás deszkarögzítő, mint kés az olvadt vajon. De, ha elmúlt az ijedség és a tetanuszinjekció zsibbasztó hatása, megint közöttünk rohangálva igyekezett elkerülni a szanaszét heverő deszkadarabokat.

Az emelkedő hirtelen ért véget az egyik oldalon. Mintha még a patak melletti út is domb lett volna, csak kettészelték, és az egyik felét elhordták. Ezen a földhátan vastag rétegben tapadt meg a hó télen: szinte repültek a szánkók, mielőtt a kert tövében véget ért a lejtő. Sokszor túl hamar. Olyankor kisgyerekekkel volt kitapétázva a kert oldala. De a falusi gyerek fájdalomérzékelő receptorai, mint tudjuk, sokkal tompábbak, mint a beton-szülötteké.

Késő tavaszi, nyári hétvégéken szalonnát és flekkent sütöttünk annak a körnek a közepén, amit egy sosem termő fa és három alma alkotott. Sose tanultam meg steaknek hívni a nyárson sült hússzeletet. A megpirult szalonna zsírját fehér belű kenyérre csepegtettük, s hozzá a saját zöldhagymánkat hersegtettük. Mi mindig vigyáztunk, hogy ne terítsük a pokrócot vakondtúrásra. A felnőttek nem vigyáztak.

A domb déli oldalán heverésztek az ágyások: leginkább zöldborsó, hagyma, háromméteres karókra felfuttatott fuszulyka és pityóka sorakozott a veteményesben. Ha nem játszottunk, ott segítettünk a gyomlálásban. Ha gilisztás gumó került a kezembe, a szerencsétlenül járt zöltség másodpercek múlva a legközelebbi mogyoróbokor kemény ágain vált nyers lepcsénnyé. Általában ott helyben katicavadászzal enyhítettem az ártatlan gyűrűsféreg okozta traumámat. Isten tehénkéit aztán üres gyufáskatulyában érleltem napokig, általában épp az utolsó pillanatban engedtem szabadon őket. Később rájöttem, hogy nem esznek száraz kenyérmorzsát, és hogy sokkal jobban szeretem a pöttyeiket, semhogy megfullasszam őket.

Életemben először akkor éreztem magam fehérnépnek valónak, amikor ütés tapló méretű koromban kivittem egy könyvet a kör közepére, és a legjobb blokkos barátnőmmel olvastam egy téglaszínű pokrócon elheverve. Azzal, aki folyton szegbe lépett, s szokni helyett rendszerint kötést viselt.

Az ültetvények szélén tátongott egy szeméttel megrakott feneketlen gödör: minden blokkos gyermek rémálma. Szébb napjaiban kútként szolgálta a falusiakat, amíg kiapadt. Szeméttel tömték meg, hogy mindenki láthassa, és véletlenül se zuhanjon bele. Állítólag a föld nagyon puha volt körülötte, az is besuvadhatott volna, ha rálépünk. A Gödör és a kúria kertje közötti keskeny ösvény volt a Nagydombhoz vezető út egyetlen szakasza, amelyen szaladás helyett lassú, megfontolt léptekkel közlekedtünk. Még ezt a rettegett lyukat is sajnáltuk végleges betömése után.

Zenetáborba készültem aznap, amikor utoljára láttam a Nagydombot. Már akkor hallani lehetett a faluban itt-ott, hogy sportcsarnokot építenek az emelkedő mögé. Láttuk mi már akkor, hogy nevelésesen kicsi a hely a lejtő végén egy sportteremnek. A kéthetes tábor közötti hétvégén hazalátogattam. Az erkélyről esti sötétben is jól látszott a tátongó lyuk, ami a Nagydomb helyén állt. A lejtő aljával egyenlő szintig rombolták a buckát. Csak úgy. És minket meg se kérdeztek. Egy hét alatt hordták el az egész földet és a fák nagy részét. A Gödröt teljesen betömték, befőték, a veteményeseket felszántották, és beszórták homokkal meg kavoccsal. Reggel a kertek mellett néhány megsárgult ágú fenyőcsonk feküdt. Otthagyták. Csak úgy.

Attól a pillanattól fogva sokáig nem játszottunk kint. Nem tudtuk, hová menjünk. Később felállítottak egy-két hintát a sportcsarnok mögé. Kétszer himbálóztunk rajtuk. Pedig mi igyekeztünk. A megboldogult domb helyére épített aszfaltos foci- és tenispályán ma kétfajta gyerek játszik: a nálunk jóval fiatalabb generáció képviselői, és azok, akik más utcából jönnek. Ők vakok arra, amit néha ott látok. Mintha halvány lombárnyékok mozognának a csarnok pléhfalán. Én hallom, mások süketek a sustorgó, reccsenő, kacagó emlékek lidérchangjaira.

Anyámék is elfelejtették már az ott sütött húsos szalonnák pörkölt, zsíros zamatát. Azóta rájöttem, hogy miért csak mi sirattuk meg a pagonyt. Mi bárdolatlan, bugyuta, sebes, galamblelkű falusi gyerekek. Sokáig kerestem ahhoz a ligethez hasonlót. Ma már tudom, hogy miért nem találtam: a Nagydombbal eltemettük gyermekkorunk csupa-zöld szeletét.

Tamás Dorka

A nők bennem

*a nők bennem
még mielőtt megszülettem
a színésznő, akiről nevemet kaptam
anya méhében ketten
én vagyok a második nem
a B iker – mondta mindig az iskolai védőnő
ezzel bekeretezve életemet*

*mi vagyunk a kislányok
földben gilisztákat kereső boszorkányok
bájjitalokat készítünk az iskola udvarán
főszerpek helyett csak egy szál hóvirág jár*

*a nők körülöttem
áttetsző példaként tündökölnek
egyik a szívével, másik az eszével
harmadik a precíz süteményével
kálát kapnak, de nekem ők örököldek*

*mi vagyunk jó lányok
akiket a tanárnő szétültet a rosszfúúk mellé
köznevelés céljából
így a nyelvtan- és irodalomdolgozatok másolását
egy mosollyal tűröm
már védett a hóvirág, tulipánt kapunk*

*a nők előttem
akiket nem ismertem
talán valamelyikük útját járom
valamelyikük szavát mondom
de nekik nem volt rá lehetőségük, én pedig felnöttem*

*mi vagyunk a rajzos lányok
pad alatt lapozgatjuk a glamúrt
sötétedésig festjük, dekoráljuk az osztálytermet
tele vagyunk ötösökkel, de félünk, ha a tanár kitüntet
a stréberség nem szépségverseny
virágot veszünk az ofőnek – azt mondjuk közös
az ötlet*

*a nők utánam
mögöttem, még álruhában
tátognak akár a hal az oxigénért
félnek a szavaktól
pedig velem úsznak
nekünk ez az egy irány maradt*

*mi vagyunk a nem illik így ülni szoknyában lányok
a mondat megtanít félni testüinktől
előbb reszketünk, mint sétálunk
buliból hazafele lenyaljuk a piros rúzszt
másnap a kerti rózsza belénk szúr
nem értjük az átkot*

*a nők mellett
még igazából lányok
nyelvünkben keressük a kettős igazságot
lekaszált méltóságunk csorog egy váza vízbe
másnap kidobott szobadíszként halott testünk hever*

Molnár Vilmos

Mese az inka bölcsről

Volt egyszer egy bölcs, öreg indián. Ott élt a Nap Négy Területének Birodalmában, azaz Tawantinsuyuban, ahogy kecsua nyelven mondták. Vagy az Inka Birodalomban, ahogy a spanyolok hívták. A bölcs, öreg indián fiatal korában számos baráti és ellenséges törzsnél megfordult, sokat látott, sokat tapasztalt. Keveset beszélt, de jól megfigyelt mindent. Egy idő után híres lett éleslátásáról, józan ítélőképességéről. Sokan fordultak hozzá tanácsért, egyszer sem tévedett. Atahualpa, az inka uralkodó is többször igénybe vette szolgálatait.

Az Úr 1531. évében Francisco Pizarro egy maroknyi kalandorral elindult Panamából, hogy meghódítsa az aranyban bővelkedő, legendás hírű Inka Birodalmat. Tudta, hogy kevesen vannak, ezért nem sietett. Időt hagyott a még csak szerveződő utánpótlás csapatnak, hogy beérje. Már 1532-ben is jól benne jártak, de még mindig az indiánok által Királyi útnak nevezett, bámulatosan jól kiépített, több ezer kilométer hosszú útvonalon meneteltek a hegyek között.

Atahualpa már rég értesült a szakállas, sápadt bőrű idegenek közeledtéről. Éppen egy hosszú, de győzelemre vitt háború állt mögötte. Körülötte több tízezer, csatákban edzett harcosa. De az inka uralkodó nem volt forrófejű. Pontosan akarta tudni, miről van szó, mielőtt bármit lép. Úgy döntött, követséget küld a közeledő fehérek elé. A követség ajándékokkal, szép szavakkal üdvözli őket. Meghívja, tegyenek látogatást az uralkodónál. A követség tagja lesz a bölcs, öreg indián is. Feladata: jelentést tenni az idegenekről. Valamint javaslatot tenni: mit tegyenek velük? Valóban szakállas istenek ők, akikről a régi legendák szólnak? Isteneknek kijáró tisztelettel kell őket fogadni, vagy egyszerűen elvágni a torkukat? Az ajándékok, szép szavak mindenképpen jól fognak, ha istenek, ha nem. Ha csak közönséges halandók, gyanakvásu-

kat elaltatva könnyebb lesz őket lemészárolni. Nem mintha gondot jelentene az ő több tízezer edzett harcosának egy maroknyi kóbor idegen leölése. Van ok egyáltalán, akár a legcsekélyebb is, életben hagyni őket?

A követség elindult, s néhány nap múlva találkozott a fehérekkel. Átadták az ajándékokat, Pizarro tolmácsa fordította a szép szavakat. Az idegeneket meghívták, tegyenek látogatást Atahualpánál. Maguk is csatlakoztak a menethez, együtt folytatták útjukat az inka uralkodó tábora felé.

A bölcs, öreg indián, kerülve a feltűnést, némán elvegyült Pizarro emberei között. A következő két nap és két éjjel nem aludt semmit. Megfordult a tábor minden szegletében, gondosan szemügyre vett mindenkit és mindent. Ember, állat vagy felszerelés nem kerülte el sастekintetét. Mindenki más megpihent, aludt is időnként, de ő nem. Lankadatlan éberséggel járta a tábort, s csak figyelt, figyelt.

A harmadik napon észrevétlenül eltűnt Pizarro táborából. Már az első hegy mögött fiatal, tagbaszakadt teherhordók várták. Kényelmes hordszékekbe ültették, amit vállukra kapva inukszakadtából rohantak az első váltóállomásig. Ott újabb teherhordók vették vállukra, s rohantak vele megállás nélkül tovább. Éjjel-nappal tartott ez a rohanás, míg másfél nap múlva megérkeztek Atahualpa táborába. A bölcs, öreg indián az inka uralkodó elé állt, és megtette jelentését:

A fehér bőrű, szakállas idegenek nem istenek. Láta őket fáradtan, elgyötörten, betegen. Láta némelyiket meghalni is. Istennel ilyen nem történhet. Javasolja, pusztítsák el őket. Legjobb hely erre egy szűk hegyi ösvény lenne. A hosszan kígyózó mentsort itt könnyen oldalba lehet támadni. A fehéreknek esélyük sem lenne megmenekülni. De három embert élve kell elfogni közülük. Három varázslóról van szó. Az ő tudásuknak hasznát vehetné az inka uralkodó és az inka nép.

Az első varázsló az, aki a fehérek állataival foglalatосkodik. Eteti, tisztán tartja, engedelmességre kényszeríti őket. A nagy állatok hagyják, hogy a fehérek felüljenek a hátukra. Vagy terhe-

ket pakoljanak rájuk, hogy cipeljék a hegyi ösvényeken. Az inkák lámái is hordanak terheket a hátukon, de az idegenek állatai nagyobbak. Végül is nem olyan rendkívüli, amit ez a varázsló tud. A fehérek lovásznak hívják.

A második varázsló az, aki a fehérek fegyvereinek viseli gondját. Tűzben hevíti, kalapálja azokat, de van, hogy csak reszelgeti vagy tekerget rajtuk valamit. Vannak, amelyek hegyesek, mint az inkák lándzsái, vannak, amelyek élesek, mint az inkák kései, kőbaltái. Ezek a veszélyesebbek. Vannak cső alakúak is, mint a sípok. Ezek nem lehetnek annyira veszélyesek. Az idegenek fegyverei olyanszerű anyagból készültek, mint az inkáknál a réz, az ezüst vagy az arany. Csak keményebbek annál. Végül is nem olyan rendkívüli az sem, amit ez a varázsló tud. A fehérek fegyverkovácsnak hívják.

De amit a harmadik varázsló tud, az tényleg hallatlan. Olyan hatalmas varázslatra nem képesek talán az istenek sem. A fehéreknek ez a varázslója meg tudja fiatalítani az embereket. Saját szemével látta, hogy a fehérek elgyötörten, öregesen mennek be a sátrába, kis idő múlva frissen, tíz-tizenöt évet fiatalodva jönnek ki onnan. Őt mindenképpen élve kell kézre keríteni. Még ha a másik két varázslót meg is ölik, nem nagy kár, de ezt a megfiatalítót nem szabad elveszejteni. A fehérek borbélynak hívják.

Atahualpa elgondolkodott. Tényleg ámulatos, amit az a borbély nevű varázsló tud. Mégsem fogja megtámadni és megsemmisíteni az idegenek maroknyi csapatát. Engedi, hogy a táborába jöjjenek, és találkozzanak vele. Lehet még olyan közöttük, aki ismeri ezt a varázslatot. Nagy dolog lenne, ha az inkák is birtokolnák a megfiatalodás titkát. Úgy lehet, nagy jövő előtt áll Tawantinsuyu.

Máhr Gábor

VÍZIÓ

*csendben vágtatunk,
lőháton megyünk királyi utunkon,
néha gyorsabban ügetünk,
előrefutunk,
ha megérkeztünk,
mazsolaképző öreganyókat
festünk, akik hasonlítanak
nagyanyáinkra,
vagy múzsák arcát rajzoljuk a nyárba,
amikor csak lógattuk a lábunk a parton
langusztákra várva.*

tornacipős múzsa

*az én múzsám székely lány,
amikor először mellém préselte vékony testét,
úgy tűnt, megmaradunk örökre ebben a pillanatban.
pár év múlva kicsit kigömbölyödött, sokat
délgyümölcsözött,
dúsabbak lettek keblei is,
asszonyos vonásain tört fény az idő.*

*van egy titkos barátnőm,
suttogva írok róla, halkán nyomom le a billentyűket,
koppanásukból ne sejtsem semmit asszonyos múzsám,
ő egy tornacipős látomás, időnként eljön hozzám,
olyan, mint egy hasonlat, akit kedvemre öltöztethetek.*

felhőraj

*rajzolsz körém egy negatív felhőrajt,
szürke tussal fested meg a kontúrokat.
vékony, deres alkonyatom vagy te,
gomolyfelhős naplementém.*

lila komplexus

*annyira beleszerettem, hogy lila komplexusszoba
nőtt ki az agyamban a heves érzelemtől,
egy külön részleg, teljes épületkomplexum lett.
reggeltől estig ebben a nagy lakásban
legyeskedtem, bejártam minden zegét-zugát,
elmentem a könyvtárszobába, ahol már voltak többen is,
néma csöndben olvastak lekönnyökölve az asztalra,
utána a tizenhét szobás képtárat tekingettem meg,
ráment a fél életem, és még erőt éreztem magamban,
ő tudta előre, hogy csak egy légyottra futja majd,
otthonomban nem fog megcsókolni,
ezért nem vitt magával áfonyázni se.*

Varga Melinda

Édesanyámnak, virág helyett

*Azon a márciusi reggelen
fehér hópihék ültek
a mezítelen fák ágaira,
a magas barokk templomtorony mellett
fészket raktak már a gólyák,
a fecskék a házak ereszei alá
elkezdtek hordani az apró gallyakat,
készülődött a tavasz,
ráérősen, királyi nyugalommal
beköltözni a gyergyói tájba.
A szél hírvivőként jött-ment az utcákon,
keringőzött a felhőkkel,
a nap homlokára csókot dobott,
hátba veregette a havasokat,
hósapkáikat megilletődve emelték meg
érkezésed hallatán,
a magas fenyők is meghajoltak,
susogott, bűgött az erdő,
szimfóniát készült komponálni
a hegyi, hűvös ér,
a medve megrázta bundáját,
kimászott mély barlangjából,
zsákmány után kutatott,
szeméből kidörzsölte
a három hónapnyi álmat,
a fák mohaágyán
néhány ibolya kéklett.*

*Születésed napján sokan
székelyruhát vettek magukra,
ünnepi misére mentek,
és kokárdát tűztek a szíviük fölé,
március idusán,
forradalmi napon
csak a különleges anyák születnek,
akiknek szívében a szeretet hóvirágmagokat
hint el, hogy egész évben illatozzon a jóság.*

Persányi Norina

Epizód

Előveszek egy könyvet. Tanulnom kéne a vizsgákra. Próbálok olvasni, de a betűk vihar előtti pánikban rohangászó hangyák. Figyelni képtelenség. Ráadásul olyan áporodott a levegő a fejemben, mint egy dohos óvóhelyen. És nekem állandóan ezt kell szívnom. Mint valami mérges gáz, szétterjed bennem, és megbénít. Csak fekszem...

Rajzolnom kéne megint. Katona Éva is azt mondta a múltkor, hogy próbáljam átdolgozni a terápia mellett rajzolással azt a sok trutyit, ami bennem van. Igen, a rajzolás dolog anno a gimiben lekötött. Valahogy kibírtam a délelőttöket a suliban, aztán hazamentem, és csak rajzoltam, és rajzoltam, és egyszer csak este lett. Vége is volt a napnak. De most egyszerűen nem tudom, mit rajzoljak. Azelőtt csak úgy jött, de most tök üres az agyam.

Csöng a telóm. Márk az: hazaért, hogy vagyok? Hallom, rosszkedve van neki is. A szokásos gyógyszerre alkohol. Most nekem is jól jönne. Nincs borom, szívok füvet. Sokat. Nem segít. Szívok még. Hamarosan bekábulok, és bealszom.

Reggel megint rémálmok flash-backjei, kávé. Tanulnom kéne. Akkor itt rohadjak a lakásban, és olvassak folyamatosan? Katona Éva azt mondta a múlt héten, próbáljak csinálni valami olyat, amit élvezek is. Például menjek strandra, úszni egy jót. Merthogy az milyen klassz dolog! És ott tanulni is lehet. Hát, de klassz! De utálom a napon gőzölgő testek közé préselni magam, meg a klóros vizet, amibe közösen kell testet mártani. Blá!

Eszem egy joghurtot. Mást nem, pedig éhes vagyok. Csak azért sem! Minek? Többé soha nem is eszem. Direkt. Jól éhen halasztom magam. Mintha az olyan egyszerű lenne...

A szobámba megyek, előszedek egy dugi doboz Rivotrilt meg az újdonsült antidepresszívumot. Ez már a harmadikféle, amivel próbálkozunk. Vagyis próbálkozik Katona Éva. Hiába, szarul vagyok.

Mintha téglák lennének a mellkasomra pakolva. Lenyelek hármat-hármat mindkét gyógyszerből.

Megint próbálok olvasni. Még beveszek. Most négy Rivotril. Egy idő múlva elalszom. A könyv gerinccel lefelé, mint valami felborult bogár a mellkasomon. Émelygek.

Zajt hallok. Kati az, a lakótársam. Össze kell szednem magam! A nyugtatókat az övtáskámba gyömöszölöm. Az előszobában gyönyörű fogpasztareklám-mosolyt villantva köszönök neki. Azt mondom, el kell mennem. Váltunk pár szót. Elhadarja, milyen klassz helyre vitte ebédelni az új pasija, majd megkérdezi, mi a helyzet, hogy állok a szigorlatra készüléssel. Azt mondom, megyeget, és most is épp könyvtárba rohanok. Nem vesz észre semmit. Profi vagyok.

Kiérek végre az utcára. Sötétedik. Itt megint iszonyú erővel tör rám valami rettentő kétségbeesés. Nem is tudom, hova a francba menjek egyáltalán. Menekülnék, de mindenhová jövök magammal. Találomra elindulok. Arcomba csap az eső, sűrű, hosszú szálú. Ne már, hogy bögjek! Megpróbálok visszafojtani. Bemelegyek egy üzletbe, ahol hígítóra emlékeztető lötytyök állnak különböző adagban és színben a poros polcokon. Veszek egy kis üveg tearumot – csak ezt találom ihatónak – meg kólát. A csillámos műkörmű pénztároscsaj furcsán méreget. Foglalkozna inkább azzal, hogy a jobb mutatóján a virágot formázó fő strasszdísz lepattant. Mert le ám!

Már sötétedik. Csak megyek, közben iszom a rumot, rá gyorsan a kólát, mert iszonyú szar. Érzem, ahogy zsibbasztóan szétárad bennem az alkohol, és már csökken is egy kicsit az a belső szorítás. Bekapok pár szem Rivotril. Jó pár szemet. Aztán még pia, még gyógyszer. Megyek tovább.

Kezdek lassan tompulni. Sőt, nem is olyan lassan. Olyan mosódott lett a világ. Kicsit, azt hiszem, szédülök is. Meg dülök is. Fel kéne hívnom Katona Évát. Igen. Azt hiszem. Nem, ezek az üzenetek... Névjegyzék kell. De biztos fel merjem hívni? Ilyenkor? Egyáltalán hány óra? Ja, igen, hogyne, itt van az orrom előtt. 19:53. Az még nem olyan késő. Jaj, inkább most ide leülök. Hogy

is? Igen, megvan. Milyen hülye száma van. Szóval igen, hívás. Csöng. Hú, ez egy gyerekhang! Erre nem számítottam. Kérem az anyukáját. Szörnyen ver a szívem. Mi a szart mondjak neki egyáltalán? Meghallom a hangját: „Halló!”. Iszonyat nagyot dobban a szívem. Válaszolni kéne valamit. Basszus, összevissza dadogok! Végre kinyögöm, mi van, bár a nyelvem már alig akar engedelmeskedni. Olyan lett, mint egy kövér, döglött hal. Azt mondja, kihívja a mentőket, mondjam meg, hol vagyok. Na, persze! Hiszen akkor kijönnek, és elvisznek. Ennyitől úgyszem halnék meg. Csak összeesnék. Mindjárt össze is esem. Mindegy, nem akarom megmondani, hol vagyok, és kész! Meg aztán nem is igen tudom. Én csak vele akartam beszélni... Vagy mi? De a hangja olyan kétségbeesett. Homályosan felsejlik bennem, hogy iszonyú nagy bunkóság, amit csinálok. Hát megpróbálok elmagyarázni, hol is vagyok szerintem, de érzem, az agyam egyre jobban csúszik szanaszét. A telefonom is valahogy egyre nehezebb. Szörnyű megszégyenítésből hallom Katona Éva hangját, mintha kútból beszélne. Azt mondja, rakjuk le, ő hívja a mentőket. „Maradjon ott, ahol van! Ne menjen sehova!” – visszhangzik a fejemben. De nem igen értem én már a szavak jelentését. Hallom, ahogy pittyenve elnémul a telefonom, ami nem is tudom, hogyan került gyengülő szorításomba. Arrébb botorkálok. Rémlik, hogy valamit kell csinálnom. Valaki mondott valamit. Elindulok a sötét utcán, de hasra esek. Egy gondolat motoszkál a fejemben, hogy fel kéne hívnom Katona Évát, mert nem tudom, mi van. Megpróbálok felállni. Mikor végre sikerül, egy kerítéshez botladozom, leülök a tövébe. Hányok. A földre, a ruhámra. Ez gáz. Azt hiszem. Valaki megszólít. Egy férfi, hogy mi bajom. Próbálok válaszolni. Nemigen megy. Valami mentőkről beszél, amiről eszembe jut valami, bár azt sem tudom, mi.

Érzem, ahogy csövet dugnak le a torkomon. Rohadt egy dolog. Nem kapok levegőt. Közben lefognak. El akarnám valahogy rántani a fejem, de akkor még jobban nyom az a valami a torkomban, és még jobban szorítanak. Na, most már a fejemet is szorítják. Bögni akarok. Fáj! Azt mondják, nyomjam. De mit?

Nem szülni jöttem! Egy nagy csattanás, fröccsenés lent valahol a lábamnál. Azt mondják, nagyon jó, még egyszer. Nem értek semmit. Mit még egyszer?

Érdes ágyba raknak. Forog velem a szoba. A plafonról szikrázó neonsövek akarnak rám szakadni. Agyam, mint egy mirelit húscsomag. Pisilni kell. Szólni akarok, de nem megy. Végre egy nővér odajön hozzám, hoz egy ágytálat. Föl akarnék kelni, de azt mondja, nem lehet, mert infúzió van bennem. És tényleg! Elmegy, fenekem alatt hagyva az ágytálat, ami iszonyúan nyom. Nagy nehezen rászánom magam, hogy felkeljek, mert az ágytálatba egyszerűen nem megy. Botorkálok valamerre a sötétben, mert most bezzeg lekapcsolta a nővér azt a cseszett lámpát. Viszem magammal az infúziós üveget. Hozzám van kötve. Végre meglesz a vécé, pisilek. Elég bonyolult művelet. Egyensúlyozni a büdös kagyló fölött a sötétben, ráadásul egyik kezemben az infúziós üveg. Főleg ilyen kábult fejjel... Persze önmagában a kábultság egész jó.

Visszavánszorgok az ágyamhoz, lefekszem, de képtelenség aludni. Új beteget hoznak, egy cigányasszonyt. Szörnyű zajt csap, hangosan sopánkodik. Erre egy öregasszony is rákezd. Hogy ő nem is akart öngyilkos lenni, és az ő gonosz gyerekei direkt hozták be, miután benyugtatózták. Aztán elcsendesedik, és elsötétül minden.

Csak pár percig van nyugalom, közben álmodom valami szar-ságot. Aztán fölébredek, végre, mert már úszom az izzadságban.

Látom, hogy a cigányasszony kábán kering a sötét kórteremben, kétségbeesetten jajveszékelve, hogy neki pisilnie kell. Akar-nám mondani, hol a vécé, de nem megy. Hihetetlen gyengének érzem magam. A cigányasszony bemegy a szekrénybe. Szerencsére szinte azonnal kijön, amint felismeri a helyzetet. Ahhoz túl hamar, hogy belepisilhetett volna. Most meg felkecmereg a csap-ra. Oda pisil. Jobb helyet nem nagyon találhatott volna, végül is. Tompán fekszem tovább.

Mikor legközelebb magamhoz térek, még mindig sötét van. Nem értem. Ennek az estének soha nem akar vége lenni. Aztán

egyre több zaj szűrődik be a folyosóról. Behallatszik a rádió is, valahonnan a távolból.

Most már tisztább a fejem. Látom, tele a kórterem. Mind a tíz ágyban fekszik valaki. Öreg, középkorú, fiatal. Persze csupa nő, mivel női kórterem. Nagy részük már felébredt, és kábán hever, bámul maga elé, vagy nézeget körbe, néhányan még alszanak. Mellettem egy totál beállt kiscsaj még mindig alszik.

Valahonnan szarszag árad. Eddig azt hittem, tán a vécéből, bár gyanúsán az ellenkező irányból jött, de most, ahogy megfordul a kiscsaj mellettem, s a takaró részben lejön róla, hát látom a szarszag forrását. Persze hosszú ideig nem jön egy nővér sem arra. Végre megjelenik egy fiatal, katonás az ajtóban. Azt mondja, mindenki mosakodjon meg a csapnál. A pisi alig száradt meg benne, én meg ott pancsoljak. Nagyon jópofa.

Próbálom valahogy felhívni magamra a figyelmét a lány miatt, de hiába mondogatom, hogy „elnézést”, a nővér a szemkontaktust kerülve, kifejezéstelen arccal jön-megy, infúziókat ellenőriz, rázza fel a betegeket, és rikácsolja, hogy „ébresztő”. Ha így körbejárkál, majd észreveszi; én mindenesetre megpróbálok kikecme-regni az ágyból, mert iszonyat bűz van, és mert nem szeretném, ha a nővérke rángatna ki, mert nem valami gyengéd. Szerencsére nem hagytam, hogy elvegyék a ruháimat, így nem olyan szörnyű kórházi hálóing van rajtam, mint a többiekén. Szánalmasan festenek. Oké, legyünk őszinték, úgy festek valószínűleg én is. A nővér végre észreveszi a problémát. Totál kiakad. Most kimegy, remélem valami kellékekért. Mindenesetre így megúszom, hogy a pisis csapban kelljen mosakodnom. Kitámolygok a folyosóra. Elég hervasztó: mállik a fal, bűdös van. Gyűrött arcú, kócos emberek botladoznak rabruhaszerű pizsamákban, amiken a kórházi bélyegző úgy virít, mint valami kokárda.

Jön az ügyeletes orvos. Egy negyvenes, fáradtságtól szürke pasas. Vizit. A nővérek mindenkit beternelnek a kórtermébe, a doki pedig ágyról ágyra jár, és kérdezgeti monoton, érdektelen hangon – persze jó hangosan, valójában majdnem kiabálva, ami nem indokolt, hiszen nem a geriátrián vagyunk –, ki mit csinált,

ami miatt behozták. Néhányan panaszáradatba kezdenek, de a legtöbbször alig lehet értékelhető választ kihúzni. Vagy mert még annyira kába, vagy mert nem óhajtja megosztani ennyi idegen előtt, mi volt vagy van vele. Nem is vágom, mért kéne ezt itt mindenkinek az egész rohadt kórterem előtt elmondania.

Egy pszichológussal is el kell beszélgetni mindenkinek, aki beszélőképes. Próbálnám végtelenül készségesen kimenteni magam ez alól. Mondom az orvosnak, nővérnek, hogy van már saját pszichiáterem. Persze ez nem ilyen egyszerű. Azért csak le kell ülni egy rendkívül hidrogénszőke nőcivel. Teljesen bedobom magam. Érzem, tisztára elbűvölően mosolygok és válaszolgotok, ami meg is teszi rá a hatását: helyes, kedves, értelmes lánynak tart, aki pusztán hirtelen felindulásból bevett tegnap pár nyugtatót. Vagy valami ilyesmi. Szóval mehetek is.

Ez gyors volt. Azt mondja a zárójelentés, a statusomban érdekes fizikális eltérés nem észlelhető, a diagnózisom: „Intox. med. /Rivotril/ et alc., Depresszio”. Kétségtelenül rendkívül disztintívált megfogalmazása ez a halálvággyal járó gyógyszerre piálásnak. Ezek az orvosok igazán tudnak fogalmazni. Egyébként meg is számoztak, mint valami rabot. 19725124 az epizódyszámom. Epizódyszám! Szóval én a kórház Belgyógyászati és Klinikai Toxikológiai Osztályáról szóló sorozat tizenkilencmillió-hétszázhuszonötezer-százhuszonnegyedik epizódjában voltam szereplő. Ez, ha a tévében menne, olyan magyar Dr. Csont-szerű sorozat lenne. Rikácsoló nővérekkel, fásult orvosokkal, hidrogénszőke pszichológusnőkkel és problémásabbnál problémásabb betegekkel, akiket a halál mezsgyéjéről hoz vissza a jól összeszokott, kapcsolatait tekintve szövevényes orvosi gárda – sőt tím. Team! Mondjuk, a gyomormosásokat is élesben mutatnák, és akkor ez egy egészen felkapott kis sorozat lenne. Király, hogy az életem egy szaftos szappanopera erős gyomrúaknak.

Acsai Roland

Csak én gondoltam a hóvirágokra

*Az egyik szempillád hosszabb a többinél,
Majdnem kétszer olyan hosszú.
Amikor a padban melletted ültem,*

*Egy hóvirágmező jutott eszembe róla,
Amiből kecsesen meghajló szárral
Kimagaslik egy. Néztem a szemféhéred*

*Hófoltja fölött nyíló fekete hóvirágokat,
És arra a hóvirágfoltra gondoltam,
Ami mellett megálltunk az autóval*

*Az eljegyzési ebédről hazafelé menet.
Szinte érezni lehetett a barkák
Füstjét, és egy láthatatlan ujj már*

*A homlokunkra rajzolt hamujukkal.
Fél öt volt. Aznap te olvastál fel
A templomban. Az olvasmányban*

*Az ég madarai és a mezők liliomai szerepeltek –
Csak én gondoltam a hóvirágokra.*

Gáspár Ferenc

Trubadúrvarázs

(Regényrészlet, 3.)

A Trubadúrvarázs két idősíkban játszódik. Janus Pannonius, a meghasonlott költő, aki éjszakánként nemcsak tüdőbajától, hanem rémlátomásaitól sem tud aludni, özszeesküvést készít elő Mátyás király ellen. A másik szálnak Szénpataki Ádám, egy képzelt trubadúr a főszereplője majd' háromszáz évvel korábban, Imre király udvarában.

13.

Most aztán hová szaladjak, merre meneküljek? Szerencsésen kértem a várból, a kapuőrök nem állítottak meg, s a darabontok sem üldöztek tovább. Vissza nem mehetek, itt állok egyetlen dénár, s télvíz idején meleg ruha nélkül. Ellenségem van, ez már biztos, Vidal nem fogja elfelejteni nekem a rajta esett sérelmet. Jobb lenne minél messzebbre jutni innen, ám hacsak Katalin asszonyra gondolok, az egész testem reszket, hol meg forróságban úszik, akármilyen hideg fagy kúszik a lábam közé a befagyott Duna feől. Egy mentsváram lehet, Viola! A leányt tegnap óta nem láttam. Írtam hozzá verset, s próbáltam udvarolni, de haragos apja meglátott minket, s elzavart... Nem messze laknak innen, bent, a városban, ott talán meghúzódhatnék, és a nádor asszonyától sem kerülnék túlságosan messzire... meg a király is kedvel, talán visszakerülhetnék a várba, s bosszút tehetnék ezen a kretén Vidalon! Ilyesfajta gondolatok jártak a fejemben, de mentem – sőt meg-megszaladtam közben, mert igencsak fáztam! Nem tudom, mi történik velem, ha bele nem botlom azokba a nyomorultakba,

akiktől a megváltást a legkevésbé reméltem. Piszkosak voltak, lógott rajtuk a sokféle gönc, de valahogy mégis melegen öltöztek.

– Hová szaladsz, hékás? – szólított meg az egyik, göcsörtös botját szorongatva.

– Hát csak az orrom után – válaszoltam hetykén.

– És merre jár a te orrod? – kérdezett újból a fickó, s kerestem a vigyort az arcán, de nem láttam, bárhogyan is fürkésztem a pofáját.

– Amerre a fülem meg a szám – feleltem neki, bízva abban, hogy csak megérti a tréfám. De amaz csak nézett rám komoran. Nagy, égő szemei voltak, azokkal vizslatott.

– Tréfálkozik az ebadta! – mondta most egy másik, emez könnyökét megrántva. – Bolondot csinál belőled, Bobán!

– Akkor minden bizonynyal Satanel gyermeke! – így a Bobán nevezetű, s meglendítette a botját.

– Ne bánts! – csitította a társa. – Még hasznunkra lehet, és a hitünket is elsajátíthatja.

– Mi hasznunkra lehet egy eltévelyedett!? – kiabált Bobán, de addigra a többiek is odaértek, s körbefogtak minket, úgy éreztem, nem túl barátságos szándékkal. Hirtelen, mint valami isteni szikra, ötlött a fejembe, kik lehetnek ezek voltaképpen!

– Éljen soká Bogumil páter! – rikoltottam hirtelen, s hangom oly magasra sikerült, hogy magam is meglepődtem rajta. – Követője vagyok, életre-halálra! Csak az aljas és eltévelyedett keresztények között titkolnom kellett, és ezért öltöztem ebbe a maskarába! De végre talákoztam veletek, testvérek! – És lesz, ami lesz: a nyakába ugrottam Bobánnak!

– Fúj! – mondta amaz. – Távozz tőlem... – lökött el magától, de a tekintete megenyhült. – Azt mondod, te is rendes bogumil vagy? Hogy kerültél ennyire messze a délvidéktől? Hiszen az is egy csoda, hogy mi itt vagyunk, mikor tűzzel-vassal üldöznek bennünket!

– Hosszú sora van annak! Majd elmesélek mindent, kedves testvérek, csak egy rend ruhát vagy rongyot adjatok, mert megvesz az Isten hidege ebben a kíméletlen téli időben!

Bobán szó nélkül hátrafelé integetett, olyan püspöki testtartással, amit még Saul érsek is megirigyelhetett volna. Csak az ornátus hiányzott a fejről. Mindjárt előreszaladt egy kopaszodó, alacsony ember, szakajtóra való ócska köntössel. Uraságtól levetett holmi lehetett, amit kaptam, azt mindjárt láttam, mert prémgallérja volt, s a szövete szintén jófajta, csak piszkos, és néhol lyukak tarkították. Ezzel együtt némi meleget adott. Alázatosan megköszöntem, sőt egy ideig azon tanakodtam, hogy hasra vágódok Bobán előtt, de ebben a hidegben valahogy nem akaróztott. Ő meg, hogy kiruházott, nem törődött velem többé, hanem lendületes léptekkel indult el arra, ahonnan én elmenekültem. – Hová tartotok ily széleseben? – kérdeztem a kopasztól, aki mellettem menetelt.

– Oda, ni! – mutatott a várra. – Megtérítjük a komákat, s ha nem hagyják magukat, megöljük őket. – És megragadta a ruhája alól kikandikáló kés nyelét, demonstrálva, mennyire komoly a szándéka. S elő is rántotta rögtön. Bennem a vér is elhűlt, mikor azt láttam, hogy csak húzza és húzza! Jó öt arasz hosszú lehetett, s legalább négyujnyi széles! Inkább kard, mint kés... – Neked nincs ilyen? – kérdezte tőlem, és kezembe nyomta a fegyvert. – Van másik – mutatta.

– Köszönöm – mormoltam, és úgy tettem, mintha a fegyvert csodálnám, s így elmaradtam tőle. Lassanként átszaladt mellettem a buta bogumilok tömege, akik azt hitték, hogy hitük erejével, no meg azzal a néhány rozsdás karddal megtérítik a királyt. Rám senki sem figyelt, én meg szépen elmaradtam tőlük. S azon töprengtem, hogyan találom meg Violát, s ha meglelem, miképpen mutatkozhatok előtte, ebben a nem túl bizalomgerjesztő maskarában. A házukra ugyan emlékeztem, de kérdés, ott laknak-e még? Mert az apja nagyon férjhez akarta adni... Egy életem, egy halálom – gondoltam, s öles léptekkel indultam Esztergom városa felé, nem várva meg, hogyan végeznek Imre király íjásza a szerencsétlen rongyosokkal.

14.

– Hallom, betört a török Szlavóniába és Horvátországba is. Te viszont nem vagy valami jó bőrben, édes öcsém! – Az esztergomi érsek már nem volt fiatalember, de még elég frissen mozgott, s a lázadás eszméje ébren tartotta a hajlott kortól szunnyadni vágyó gondolatait.

– Sokkal jobban érzem magam, mint mikor elindultam hozzád Pécsről – felelt a püspök. – Útközben valami öregasszony rám olvasott, azóta mintha felszakadt volna a nyomás a mellemből.

– Ezt meg sem hallottam! – mordult az öccsére Vitéz János. – Aki lázadásra készül, az kétszeresen vigyázzon magára! Ne járjon vajákosokhoz, ráolvasókhöz! Hanem beszélhetünk vidámabb dolgokról is, mint a török betörés vagy a betegeskedés. Gyere, megmutatom a dolgozószobámat. Ilyet legfeljebb Itáliában láthattál utoljára!

Janus épp most érkezett, és legszívesebben lepihent volna a hosszú út után, de nem akarta megbántani a nagybátyját. Hát lássuk azt a híres szobát!

Az érsek füрге léppel sietett előre, s Janus már előre mosolygott magában. Látott ő már ezer különbet is, gondolta, de nagybátyja izgatottsága azért felkeltette az érdeklődését. Hátha tényleg olyan különleges az a studiolo?!

– Csak utánad! – nyitotta ki mosolyogva az ajtót az érsek. S a püspöknek tényleg ajkára fagyott a szó, amint belépett. A nyolcosztatú szoba mennyezetét kékre festették, arany csillagok, Nap, Hold ragyogtak róla. Alattuk, a lunettákban allegorikus jelenetek, vágató hintók istenekkel és istennőkkel, odébb fenséges hattyúk úsznak egy tóban. Alattuk előkelőségek egész alakos képei. Még nincsenek teljesen készen, az egyikük arcát ifjú ember pingálja éppen. A püspök meghajol előtte, ilyenkor elfelejti egyházi rangját, csak a művészt látja, akit egy másik művész köszönt. „Pedig már rég nem írok verset...”

– Come ti chiami? – kérdi.

– Sandro – feleli a kérdezett. Alacsony növésű, és rendkívül fiatal. És megismétli: – Sandro Botticelli.

15.

Rossz gyerek vagyok. Ha nincs a zene meg a versírás, akkor talán örökre megmaradok szénégetőnek. Lehet, jobban is jártam volna, nem kellene állandóan menekülnöm, de biztos nem lenne ennyire kalandos az életem. Ámbár még alig látszódtam ki a földből, már olyan csalafintaságokon járt az eszem, amiktől rendre bajba kerülhettem.

A szomszédban például egy öreg szénégető lakik, aki valamiért nehezen beszél, és kissé bolondnak tartják. Egy alkalommal, este összebeszélünk a környékbeli fiúkkal, és kisebb boksát rakunk az öreg földbe vájt kunyhója elé, közvetlenül a bejárathoz. Reggel alig tud előkecmeregni, fuldoklik a benyelt rengeteg füsttől. Mi a bokrok mögül nevetve nézzük, amint nyakig kormosan, harákolva dobálja szét a parázsló ágakat. Aztán egyszerre csak felkap egyet, és felénk hajítja. Egy másikkal meg kergetni kezd bennünket. Alighanem rájött, hogy csak mi lehetünk, talán meghallotta a röhögésünk. Csak gyors lábaink mentenek meg a bosszújától. Máskor meg apám gatyájába csempészek békát éjjel, míg alszik. Lesz is haddelhadd! Nénémnek, Erzsinek van egy kis macskája. Rajongva szereti a kis állatot, talán mert anyánk korán meghalt, vagy mert a szénégetők közül senkinek nincs hasonló. Én utálok a nyamvadt dögöt, féltékeny vagyok rá. Hogy néném őt simogatja, szeretgeti énhelyettem! Egy oktondi állatot, egy rühes macskát! Egy szép napon magamhoz csalogatom, s egy dróttal csengőt kötök a farkára. A csengőt a vezérkos nyakából loptam. A szénégetők között van egy gazdagabb ember, ő tart birkákat a réten. A macsek megbolondul a kolompolástól, összevissza rángatja magát, de elszaladni nem tud, nehéz neki a majd kolomp méretű csengő. Levágom róla, és ugyanazzal a madzaggal a farkánál fogva felkötöm egy ágra. Ott virnyákol, sivalkodik a szerencsétlen. Látom: nem macska, ördögfiók az! Szólok a többieknek, de nekik nem árulom el, hogy macska képébe bújt ördöggel van dolguk! Kövekkel dobáljuk, amíg mozog. Erzsi két napig nem szól hozzám. Sír, zokog egy egész délután, s harmadnap is

csak annyit mond: kész az ebéd, megtömheted a hasad. És bele-
telik vagy félévbe, míg rám mosolyog, úgy, mint régen. Látszólag
nem sokat törődöm vele, de legbelül fáj. Hogy többre tartotta azt
a tekergő férget, mint engem! Gyanús is nekem, hogy az ördöggel
cimborál. Megmentettem a pokol tüzétől, s engem hibáztat.

Később is mindig kilógok a szénégetők gyerekei közül, tőlem
tiltják a kölyköket az anyák, miattam fenyegetik bitang fiaikat az
apák.

Kétes népszerűsége tesz szert közöttük. Mikor nagyobb
vagyok, attól az egy kivételtől eltekintve, amiről már meséltem,
misére sem járok, hiába tetszik a templomi ének, hiába mórrikál-
ják magukat az ünneplőbe öltözött lányok. Ki tudja, mi történik
velem, miféle lótolvaj haramia válik belőlem, ha egy reggel nem
szólít valaki nevemen a kunyhónk előtt.

Félálomban, nehezen kecmergek ki, a kijáratí rész, amit csak jó-
indulattal lehetett ajtónak nevezni, félig-meddig fölöttem húzó-
dik, magasabban az alvó szintnél. Szőke hajú, fiatal legény áll ott,
talpig fekete ruhában. Egy novícius, a szokolyai kolostorból. Rög-
vest megragadja a fülem, visítozom, tiltakozom, de visz magával
erővel! Csak apám csúfondáros nevetését hallom magam mögött,
meg Erzsi hangját: – Hová viszik Ádámot?! – ezt kiáltja. Mégis-
csak szeret engem, állapítom meg, szorult helyzetemmel nem tö-
rődve. Talán rájött, hogy én mentettem meg a kárhozattól.

Ábel, mert így hívják a novíciust, az előljárójától hallotta, mek-
kora csibész vagyok, ő meg az apámtól. Így kerülök közéjük, hogy
ha már apám nem tud megnevelni, akkor majd ők rendes embert
faragnak belőlem. Eleinte többször megszököm, ám mindig visz-
szavisznek, s ezért, ha nem is szeretem meg őket, valahogy még-
iscsak megszokom a kolostort. Megtanítanak írni-olvasni, s mi-
vel látják, hogy tehetségem van hozzá, lanton, kobzon játszani és
énekelni. Ilyenek járnak a fejemben, míg Violáék házához érek.
Kérdés, be merjek-e menni? Bekopogjak ebben az ócska köntös-
ben, amit a bogumiloktól kaptam? Viola apja köntös nélkül is
kidobtat, gondolom magamban, mikor egyszerre csak hangokat
hallok a hátam mögül.

– Ott is egy! – mondja valaki mély, dörmögő hangon.

– Nem ússza meg! – felel rá a társa.

És már nyakon is csípnek az eretnekek után kujtorgó poroszlók. Átkozott köntös!

– Nem vagyok bogumil! Nem vagyok eretnek! – ordítom torcom szakadtából, de nem törődnek velem. Perc alatt összekötözik kezem-lábam, s feldobnak egy ló nyergébe. Ott fekszem hétrét görnyedve, kétségbeesetten, hogy hiába szöktem el az imént a darabontok elől, hiába szereztem meleg ruhát, most pont az öltözékem miatt visznek vissza oda, ahonnét, azt hittem, megmenekültem! Ám ahogy itt fekszem, hiába nyomja a kemény nyereg a gyomrom, hogy alig kapok levegőt, azért szemem sarkából még látom, a nagy óbégatásra kinyílik a ház ablaka, és Viola pillant ki rajta! S megismer, egyik kis fehér kezét kebléhez, másikat ajkához emeli, ahhoz a pici kis ajakhoz, amihez nemrég én írtam olvadozó verset – igaz, akkor még nem vonzott bűvkörébe Mog nádor asszonya –, sikkant egyet, s szemeit forgatja. Intenék neki, de kötve vagyok. Ám helyén van az esze meg a szíve is, kérdi a poroszlókat:

– Hová viszik ezt az ártatlan embert?

– Nem ártatlan ez, gonosz eretnek!

– Miért lenne krisztustagadó? Hisz ugyanúgy néz ki, mint bármelyikünk!

– Nem látja kisasszony a köpenyét? Ilyesmit hord az összes többi, akiket elfogtunk, innét alig fertályórányira! Vannak vagy félszázan, mind beismerték, hogy gonosz tanok követői. A többi meg sem szólalt, mert rögtön lenyilasztuk őket!

– És mi lesz a sorsa a szerencsétlennek?

Máglya – vonja meg a vállát a mélyebb hangú strázsa. – Mi más? Még élélhetnek egy hétig vagy kettőig. Karácsony szent napja előtt nemigen van eretnekégetés. Addig sorvadozhatnak a király úr börtönében – mondja, és röhög. Viola megtudta, amit akart. Életben maradási esélyeimet hallva elsápad, de erőt vesz magán. Még biztatóan integet is nekem egy keszkenővel. Egészen hasonló ahhoz, amit Katalin hagyott el a folyosón, nem is olyan régen...

Payer Imre versei

A fejlődés az fejlődés

*Emlékszel még a fránya ügynök-hangmérnökre?
A mediális emberiségtörténet masszív szakértője
csúsztatott, még friss betonmasszába
tetette a zsinóros mikrofon kéteres kábelét.
Miután megszilárdult,
sztriptíz revübárt építettek az alapozásra.
A tükrös termék berendezéseit
úgy helyezték el, tökéletesen
– mint egy szonett,
ahogy a csillag megy az égen –
úgy működjék a lehallgatott hangerő.
A félhomályos zezugban,
az alapozás felett,
a cinkos tükör diszkrét szomszédságában
ápol, hiányos öltözékű hölgyek tevékenykedtek.
A személyzet elegáns.
A célszemély feldolgozása zökkenőmentes.
Az emberi találékonyság előremutató.
A fejlődés az fejlődés.*

Érsekújvár, South Hampton, Nyugati tér

*Éjjel felolvadnak a körvonalak.
Lazulós tablettá ad a filingnek.
Nem Isten gyermeke. Az ördög embere.
Érsekújvár, South Hampton, Nyugati tér.
Gyros-kalitkába zárva a madárka.
Rekesz kólát raknak köré.
Jönnek, kérnek forró vizet.
Fecskendőt fertőtlenítenek.
Érsekújvár, South Hampton, Nyugati tér.
Olyan nincs, hogy nincs.*

A tömény a tiszta beszéd

*A sör dadog. Csak a tömény a tiszta beszéd.
Tömény törvénye: példává lett sejtelem.
Először apró, mint sejtben sejtelem.
Kozmosz-egész: rész szerint az.
Maszkokban szól, úgy igaz.*

*Hát induljunk el, táncra fel!
A kifogás nem érdekel.
Inog a farizom.
Piádat megiszom.
Világosul az estebéd.*

Farsangi Moolatosh

*Világsötét áramon át
Evezem a lét-gondolát.
(Eltörök a gondolat.)
Beöltözöm révésznek.
Intsél búcsút az észnek.
Magunkra rántom az eget!*

*Ki ellenünk, az is velünk.
A sírunkban is nevetünk.
Ó, de csodálatos nap van!
Buli van a köztes agyban.
Időn-téren maskara.
New York, Szatymaz, Ankara.*

Böszörményi Márton

Sarkazás

Ha kutya lennék, akkor nem kéne itt ülnöm, gondoltam, miközben az elviselhetetlenül kényelmes fotelben fészkelődtem, és száraz, görcsös tekintettel a falra szerelt képernyőn a fogászat újra és újra ismétlődő reklámját bámultam. Ha kutya lennék, nem kéne egy fogorvosi váróban kushadnom, vacogva a félelemtől, fogvacogva szűkölnöm, hogy ilyen merész ecsetkezeléssel mos-sam egybe a történetem vásznára felkent költői képeket, mert akkor csak ugatnom kéne, meg csóválni, meg zabálni, meg dugni. De ez persze, így, ebben a formában nem igaz, mert a kutyáknak is ugyanúgy elrohadhat a foguk, és akkor ugyanott tartunk, mert akkor kutyaként kéne egy állatorvosi rendelőben remegnem, csak úgy még azt sem érteném, hogy mi történik körülöttem, csak azt érezném, az ösztönöm azt súgná, hogy itt valami borzalmas dolog fog történni, és csak még jobban reszketnék az ismeretlentől. Szóval, akkor már inkább jobb így, döntöttem el magamban, hogy tudom, mi vár rám, mert fel tudok rá készülni lelkileg, és arcot tudok adni a rettenetnek, és tudom, hogy egyszer vége lesz, és tudom, hogy utána jobb lesz, és a saját szabad akaratomból vagyok itt, és nem pórázon rángattak el idáig. Ha így, ebből a szemszögből vizsgálom a dolgot, gondoltam, akkor jobb, hogy ember vagyok, nem kutya.

Aztán, amint ezt a dolgot ilyen szépen lerendeztem magamban, szemem elől felszállt a köd, és megint láttam, mármint nem csak néztem, bambán, élettelen, üveges tekintettel, hanem láttam azt a jópofizós, giccses, végletekig abszurd reklámfilmet, arról a rendelőről, ahol éppen nyüszögve ültem, amiben egy jóképű, sterilen fehér fogsorú katalógus-férfi boldogan fekszik a vakító orvosi lámpa alá, hogy aztán percekig, mármint a filmben percekig, valójában órákig turkáljanak a szájában, a fejében mindenféle műszerekkel, szikékkal, kampókkal és kalapácsokkal, és

az előbbi nyugalom úgy illant el, úgy foszlott apró cafatokra, mint a bőr, az inak és a hús egy vadállat agyari között. Mert az most már nem nyugtat meg, hogy nem vagyok kutya, gondoltam, most már csak az nyugtatna meg, ha nem lennék itt. Nem az, ha már túllennék rajta, nem, mert az azt jelentené, hogy bent voltam, hogy át kellett élnem a szenvedést a fogorvos vakító lámpája alatt, melynek fénye mintha isteni fény lenne, mintha angyalok fénye sütné le rám fentről, és én nem tudom róla levenni a szemem, és nem tudom elfordítani a tekintetem, és könnycsepp csordul le a halántékomon, bele a fülembe, és már nem is hallok és nem is látok, miközben az érzéstelenítő ellenére is érzem a fémet a számban, érzem a fogamon, a fogamban, belül az agyam legmélyén érzem, ahogy matat, bökdös, fúr és turkál, és én csak fekszem, kiszolgáltatottan, mereven, mint szüzlány a szalagavató után. Én nem akarok rajta túl lenni, én nem akarok egyáltalán benne lenni. De most még elmehetek, gondoltam, én jelentkeztem be, én jöttem ide, magamtól, senki nem kényszerített, és nem vagyok már gyerek, felnőtt ember vagyok, akkor megyek el a fogorvostól, amikor akarok. Ugyanakkor nem vagyok már gyerek, felnőtt ember vagyok, nem futhatok el a fogorvostól. Mert a fogammal igenis kezdeni kell valamit, mert bár most éppen, ebben a pillanatban nem fáj, de csak azért, mert a pánik és a félelem elnyomja, de amint kilépnék az utcára, visszatérne az elviselhetetlen, alattomos lüktetés, és a szúrás, mintha egy szálfka fúródott volna a számba, fel egészen a szemgolyóig, szóval nem mehetek el, végig kell csinálnom, mert a permanens fájdalom mégiscsak rosszabb, mint ez az egyszeri kínszenvedés.

Nem futok el, gondoltam határozottan, hogy mennyire lehet valamit határozottan gondolni, azt a mai napig nem tudom, de abban a pillanatban határozottan arra gondoltam, hogy nem fogok megfutamodni, állok elébe mindennek, fúrónak, szikének, kalapácsnak, csak tűnjön el a fájdalom. Mert ekkor már megint ott volt az a lappangó dörömbölés, mint amikor az alsó szomszéd d'n'b-t hallgat, csak ez fáj, vagyis ez már nem is fájdalom, hanem valami azon túli, egy érzés a fájdalomtól, amit leírni

nem lehet, elmondani nem lehet, mert csak akkor tudod mi az, ha benned van, mint a szülés vagy a haldoklás, de ez fogfájás, amit nem így kéne hívni, mert ez így nem fejezi ki azt, ami. A fogfájás szóösszetétel nem fejezi ki a fog fájdalmának valóságát.

Volt ugyan nálam egy könyv, már nem emlékszem, hogy Bodor, Bukowski vagy Pelevin, de egyszerűen nem tudtam rávenni magamat az olvasásra. Mintha meggyaláztam volna a művet és íróját is azzal, hogy egy fogorvosi váróban olvasom. És valószínűleg a pánik és fájdalom együttes, tömény jelenléte miatt az agyam nem is fogott volna fel egyetlen szót sem az olvasottakból. Maradtam hát a turkálásnál. Találtam egy csomó szórólapot, rengeteg cetlit, összefirkált papírfecnit, egyszer használt, ketchupfoltos szalvétát, bontatlan otépés borítékokat, egy elnagyolt rajzot egy pudingról, ami egy kanál segítségével próbálja az evést, egy radírt, egy törött hegyű ceruzát, kifogyott tollakat és néhány olyan csoki papírját, amiket egészen biztos, hogy nem én ettem meg. Aztán a sok szemét alatt rábukkantam egy kicsi, puha, félhold alakú tárgyra, amiről elsőre nem is tudtam megállapítani, hogy micsoda, csak miután tüzetesebben megvizsgáltam, jöttem rá, hogy egy talpbetét levágott sarka. Vagyis az a rész, amit le kellett vágnom a sarkából ahhoz, hogy passzoljon a cipőmbe. Persze, mikor szendvicsember voltam. Mikor nyolc-tíz órát kellett álldogálnom a Moszkva téren egy kibaszott táblával a nyakamban, amitől alig bírtam mozogni, és még egy nyamvadt cigire se tudtam rágyújtani, mert pont nem értem el a kezemmel a számat. Mindezt januárban, a mínusz halálban. Éhbérért. Sem. Mert végül egy forintot nem kaptam azért, hogy egy hónapig szoptam kint a hóban-fagyban, étlen-szomjan, cigi nélkül. A talpbetét meg szart sem ért, mert ugyanúgy szétment a lábam, a derekam és a hátam is. Mindegy, abban a pillanatban, az irreálisan barátságos hangulatú fogorvosi rendelőben jó volt rátalálni erre az emlékre, erre a régen elfeledett rémálomra, ami kizökkentett egy időre a szenvedésem és az egyre fenyegetőbbnek tűnő reklámfilm végtelen körforgásából.

Miközben ezen az édes-bús emléken nosztalgiaztam, kezem továbbra is a táskában matatott, és kisvártatva, az egyik eldugott

belső zsebben egy újabb meglepő kincsre bukkant. Egy cipő sarkára. Egy női cipő sarkára. Egy leszakadt sarok a táskám mélyén. Ūrhajójától elszakadt asztronauta a világűrben. Ennek a rejtélynek a megoldása nehezebbnek bizonyult a talpbetéténél. Forgattam, egyre csak forgattam ujjaim között a koszos kis cipősarkat, de csak nem jöttem rá, hogy honnan van. Aztán valami felsejlett. Egy ködös emlékkép. Csak egy foszlány. Hogy ez a sarok itt a feleségemé, vagyis hogy az ő cipőjének a sarka, valaha hozzá tartozott, de hogy hogyan hagyta el, és hogy én miért tartottam meg, az az istennek nem jutott eszembe. Egy buliból mentünk hazafelé, vagy futottunk a busz után, vagy a nőgyógyásztól mentünk a metróhoz, vagy honnan mentünk hová, mert mentünk, az biztos, hogy mentünk az utcán, és egyszer csak leszakadt az a sarok, és én elraktam, pedig biztos vagyok benne, hogy a nejem azt mondta, hogy dobjam ki, de én megtartottam, begyömöszöltem a táskámba, a legeldugottabb zsebébe, hogy aztán most, a rendelőben megtalálhassam, és azon gondolkozzak, honnan is van ez a sarok. Elpakolok mindenféle sarkakat, a táskámban gyűjtöm mindennek a sarkát, hogy később megfejthessem őket.

Valahol ennél a pontnál tarthattam elmélkedésemben, mikor kinyílt, illetve nem szimplán kinyílt, hanem feltárult a rendelő ajtaja, és becsődült rajta egy nagyjából tíz-tizenhárom fős brigád. De úgy csődültek, hogy nem egyesével jöttek be, nekem legalább is úgy tűnt, hanem egyszerre, mintha össze lennének növe, mint valami élő, lélegző emberi massa, egy sokfejű szörnyeteg, egymásba kapaszkodva, egymásból kinöve, hogy nem tudtam eldönteni, hol kezdődik az egyik, és hol ér véget a másik, mert egyszerre csak ott voltak bent, mindannyian, vagyis együtt a rendelő közepén, a recepciós lány pultja és az én üvegasztalos, foteles főhadiszállásom között, a tévétől mondjuk távol, de azért úgy, hogy ha akarják, pár lépésből le tudják szakítani. Nem tudom, miért gondoltam azt, hogy le szeretnék szagatni a tévét, mindenestre megtehették volna.

A recepciós hölgy már emelkedett is, felháborodva, fortyogva, ahogyan láva a vulkánból, láttam rajta, hogy itt ő most leszámó-

lásra készül, mert az milyen dolog, milyen egetverő szentségtörés, hogy egy ilyen bagázs csak úgy bemasírozik, hogy ennyien vannak, és hogy időpont az meg nincs, és már nyitotta apró, remegő száját, ami nem a félelemtől, hanem az idegtől, a mérhetetlen idegfeszültségtől remegett olyan nagyon, mint az epilepsziás, de ekkor meg is állt, belefagyott a mozdulatba, szája tátva maradt, és csak állt, értetlenül, mert a csürhe megállította, tizenvalahány kéz lendült egyszerre a magasba, tizenvalahány feltartott kar parancsolt rá, mi több, utasította szerencsétlen lányt, hogy most maradjon, most kussoljon egy kicsit, mert itt most már nem ő a főnök, és itt most valami történni fog, valami esemény van készülőben. Nem kellett sokáig várni, hogy kiderüljön, mi is az az esemény, aminek így, ilyen szokatlan formában kell bekövetkeznie, ugyanis a csoport élén álló alak beszélni kezdett. Mindannyian ugyanolyan ruhát viseltek, fehér póló, rajta egy szakállas, hosszú hajú férfi arca, alatta nagybetűs felirat: JK SZK, plusz fekete farmernadrág, plusz valamiféle katonai bakancs, plusz valami lánc, ami a nadrágzsebből a bakancs száráig lógott. A megszólaló arca viszont más volt, mint a mögötte állóké. A többiek vonásait nem is tudtam kivenni, vagy ha akkor sikerült is, ma már nem emlékszem egyikre sem, valahogy összemosódtak a szemem előtt. De ez a fickó jellegzetes volt. Talán a nagy kék szeme. Az árnyalatát nem tudnám pontosan meghatározni. Vagyis nem tudnám szemléletesen leírni. Mint a vákuum. Talán leginkább olyan volt az a kék szem, mint a levegő hiánya. És borostás volt. A többiek feje teljesen sima, kopasz, tökéletesen szőrtelen. Az ő arcán enyhe borosta sötétlett. Harmadnapos borosta. Nem másnapos. Ez az ember soha nem másnapos. Minden reggel harmadnapra ébred. A szája szélén, hogy a jobb vagy a bal oldalon, azt már nem tudom, egy anyajegy pihent. Mikor megszólalt, az anyajegy fel-le járt, folyamatosan mozgásban volt, egy örökmozgó, mint a szív, mint az ember szíve, ami a halála napjáig megállás nélkül dolgozik, olyan volt ennek a férfinak ez az anyajegy ott a száján, mint egy külső szív, ami azt hirdeti a világnak, hogy viselője él, igenis él és mozog, és meg nem áll.

Figyelmeztettek ránk, testvéreim, kezdett bele mondandójába a férfi nagy hangon, és közben nem nézett se rám, se a recepciós kisasszonyra, akiknek pedig elvileg az egész hajcihő szólt, lévén, hogy csak mi ketten tartózkodtunk a szobában, így csakis mi lehettünk a testvérei, akiknek figyelmezniük kellett rá, vagyis rájuk, merthogy többes számban beszélt. Azért jöttünk, hogy meginvitáljunk titeket, hogy csatlakozattok a világ legjobb, legigazabb, legnagyobb csapatához. Legyetek ti is szurkolótáborunk tagjai. Azé a szurkolótáboré, mely az egyetlen csapatnak szurkol, aminek egyáltalán szurkolni érdemes. Ez pedig nem más, mint Jézus Krisztus csapata! Lépjetek közénk, csatlakozzatok a Jézus Krisztus Szurkoló Klubhoz! Szurkoljunk együtt a Megváltónak a Sátán ellen vívott mérkőzése során! Itt hosszú szünetet tartott, anyajegye aprókat rángott, ahogy a férfi mellkasa emelkedett és süllyedt, miközben vette a levegőt. A háttérben a fehér vigyorú férfi ezredszere is befeküdt a fogorvos vattatálcájára alá. Te, ott! Hirtelen, minden előzmény nélkül, az anyajegyű férfi rám mutatott, mert persze, hogy engem sikerült kiszúrnia a tömegből. Te, ott, mondta még egyszer, és nyomatékosan újra felém bökött hosszú, csontos mutatójával. Te azért vagy itt, mert elhanyagoltad a fogaid ápolását. Nem törődtél velük. Csak zabáltál és ittál, haraptál, rágtál és csikorgattál, de nem mostad meg a fogadat minden reggel, délben és este, igaz-e? Erre nem voltam fölkészülve, mukkanni sem tudtam, de nem is lett volna lehetőségem válaszolni, mert azonnal folytatta. Most pedig itt reszketsz, félsz, mert tudod, hogy micsoda kínok várnak rád. Pedig mindez megelőzhető lett volna, nem igaz? Ha helyesen cselekszel, most nem kéne egy fogorvos várótermében rettegned. Ha csatlakoztok hozzánk, a férfi most újra mindnyájunkhoz, mind a kettőnkhez intézte szavait, akkor nem kell a végítéletől rettegetek. Jézus tudni fogja, hogy kik szurkoltak neki. Ha idejében csatlakoztok a klubhoz, akkor nem kell tartanotok a pokoltól. Jézus Krisztus megjutalmazza a drukkerit. De ha nem tartotok velünk, s itt sokatmondóan, vészjóslóan körbehordozta nagy, levegőtlenül kék tekintetét az egybegyűlteken, rajtam és a recepciós lányon,

akkor nincs mit tenni. Aki nincsen velünk, az ellenünk van. Nem volna jobb, ha a mi szektorunkban ülnétek, mikor a meccs utolsó percében a Sátán már beképzelten röhög a kapufának támaszkodva, mert azt hiszi, ő nyert, és így nem is figyel arra, hogy a labda elgurult tőle, és Jézus háttal áll neki, mert el akarja hitetni vele, hogy ő már feladta, hogy már nincs remény, hogy most már csak annyit tehet, hogy szomorúan lekullog a pályáról, de akkor megérzi, hogy közelít hozzá a labda, és meg sem fordul, csak lazán, egy hanyag mozdulattal a bal alsóba sarkazza a labdát, és a Sátán nem hisz a szemének, és mi egyszerre ugrunk fel, mi, Jézus Krisztus szurkolói, és üvöltünk, és jön a mámor, az eufória, és a megváltás. Hát nem lenne jobb, testvéreim?

Ebben a pillanatban egy orvos vágatott ki az egyik vizsgálóból, fehér köpenye vadul lobogott mögötte. Mi ez a felfordulás, ordította vöröslő fejjel, mi az isten történik itt? Bizony az, testvérem, mondta nyúlós, nyákos higgadtsággal az anyajegyes, isten történik itt. Takarodjanak a rendelőmből, most azonnal, maga pedig, mutatott rám idegesen az orvos, és nem esett túl jól, hogy ma boldog-boldogtalan engem pécéz ki magának, és rám mutogat és engem egzecíroztat, maga pedig húzzon befelé a hármasszobába, mert már félórája magára várok. Amilyen gyorsan csak tudtam, felpattantam, és úgy süvítettem befelé a rendelőbe, be a fémszékbe, a vakító, angyalfényű lámpa alá, mintha az életem múlna rajta, de még láttam, ahogy a doktor gyilkos pillantást lövell először a csürhére, hogy tűnjenek már innen, aztán a recepciós hölgyre, hogy azt a rohadtul egyszerű munkát sem tudja normálisan elvégezni, és végezetül éreztem, hogy még én is, a hátam is kapott egy hideg, szúrós tüskét abból a bizonyos tekintetből, csak azért, mert éppen ott voltam, és még nem fogyott el a dühe, és nem ürült ki, és ezért még nekem is jutott belőle egy adag, hogy megnyugodhasson végre, én pedig boldogan ültem be a fogorvosi székbe, és már nem érdekelt, hogy mi jön most, és mi lesz ezután.

Alekszandr Viktorovics Jerjomenko versei
Lángi Péter fordításában

A környezet összekapcsolása

*Lépjünk kapcsolatba tehát
két rendszert érintve össze,
a ragozásra a szabályt
a legvégsőig követve.
Van szabály közeledésre.
Valahogy bekövetkezik,
valamely táblázat szerint,
mint, mondjuk, a szorzás rendje,
hol az ismeretlent, tudom,
pályáján hol találhatom.
Létezik-e némi mezsgye,
ködöt s párát elválasztván,
Vagy mi – sok mikrorészecske
ködös kellék vagyunk csupán.
Ez a pont az álom vége,
szárnyaló dal a sebesség.
Célt és eszközt összetéve
kettőződni nem tudunk még.
És a kérdés logikus lesz
ibolyaszín éjszakákon:
költők vagytok vagy mind jampec,
kin a nadrág flancos bársony?*

V. Viszockijhoz

*Észrevettem, bármennyit iszom,
egykettőre józan leszek újra.
Észrevettem, kettő vagyok, és a
lét peremén egyensúlyozom.*

*Gyűrött lelkem egyengetem bár
farkasüvöltésig, gyászmiséken.
Tévedésből rákiáltok én, de
hál'istennek már mennyekben jár.*

*Észrevettem, bármennyit iszom,
gitárpergés epicentrumában
mintha holmi erőtér munkálna:
„lét peremén egyensúlyozom.”*

*Bár a Bajkált sötéttel befedd!
Költészetünk, az egészet fojtsd meg!
Kit a gáz halálra mérgezett,
nem mond már feletted soha verset.*

*Hosszabbítani a hírt lehet,
de a tér itt nem lesz soha tágabb,
ha határát át se lépheted,
két napra sem, ennek a hazának.*

*Masnit köthetünk a csillagon,
nyomtathatunk ilyen-olyan verset.
Erdő tükröz eget, mint a tó,
s állnak a fák, talpig égszínkékek.*

„A nyújtónforgási szabályt”

*A nyújtónforgási szabályt,
beáll, kezével s... – elfeledte.
A korlátfát ahol kereste,
ott végül zsákutcát talált.
Mellig feszes homokban, már
birodalom zsongott körötte,
szürkült is, borzongott a teste,
s szemén, e két szíromcsodán
eső és hó, ahogy beeste.
S mint inni készülő, kicsit
biccentve kényszerű mosollyal,
aranylón és kirobbanóban,
Uram, hát kit szeressek itt?...*

Mikor a vihar részébe lesve

*Mikor a vihar részébe lesve
bűvölnek eső dobolta szavak,
nehéz, fehér kert forgásba szalad,
akár egy cseppfolyós mozdony teste,
ezt cigis dobozzal gyűrje össze,
hol ampermérő a „Belomor” lesz.
Ó, épp ilyen nagy a gyöngyházfelleg
égbolton kezdődő mitózisa!
Azt mondom, tovább nő ettől fogva,
és nyomja a homályos pedálokat,
hogy ázott kertünk a tartozékokat
végül kellő
formába csavarozza.*

Vízszintes ország

*Áll vízszintesen az ország.
A meghatározói vele.
Nem mérheted egymáshoz sose
az átlót itt és az irányt.
Kertes a ház.
Négyzet az ablak.
Hull a hó átlósan zuhogva.
Holnapra összeáll kupacba,
s ott az már egy másik irány.
Hiszen létezik a sátán,
a mélységből kiformázzik.
Génius most – zseniális.
A lóláb ma nem is látszik.
Így igaz, komám.
Igyál! – Fenéig!
Kertes a ház. Ha akar, susog.
Félálmában. Vajh kik értik,
hogy mit motyorog...*

A fenti versek Alekszandr Viktorovics Jerjomenko *Vízszintes ország* című kötetében jelentek meg.

Alekszandr Viktorovics Jerjomenko 1950-ben született Gonosihában. Zarinszkban végezte a középiskolát. Volt matróz, tűzoltó, kőműves, s az altáji területi lapnál irodalmi munkatársként dolgozott. 1977-től Moszkvában élt, beiratkozott a Gorkij Irodalmi Főiskolára. 1986-tól publikált, 1990-ben jelent meg első kötete. Azóta alig ír új verseket.

Utolsó megjelent kötete *Opus magnum* címmel látott napvilágot a moszkvai Dekont+ Kiadó gondozásában 2001-ben.

Lángi Péter 1942. november 2-án született a Fejér megyei Zámolyon, az ELTE Bölcsészettudományi Karán magyar–orosz szakon tanult, 1967-ben szerzett egyetemi oklevelet. Ez évtől nyugdíjazásáig (2005) a keszthelyi Nagyváthy János Szakközépiskolában tanított. Verseit a *Pannon Tükör*, *Hévíz*, *Vár* című irodalmi folyóiratok, illetve különböző antológiák: *Helikon öröksége*, *Keszthelyi múzsa*, *Palack-*

posta, *Hévíz* közölték. Műfordításait a *Napútonline*, *Ambroozia*, *Nagyvilág*, gyerekverseit a kolozsvári *Szivárvány* folyóiratokban jelentette meg.

Önálló verseskötetei: *Késői invokáció* (versek, műfordítások) Pannon Tükör Könyvek, 2010, *Ószidőm leltára* (versek, műfordítások) Pannon Tükör Könyvek, 2015.

Felix Mitterer novellája
Muth Ágota Gizella fordításában

Medve a kirakatban (Bär im Schaufenster)

Egyik nap, minden előzmény nélkül, egy hatalmas medve szemléltetve csodálkozva a Maria-Theresien-Strassét a Steiner vadászruhából kirakatából. Ifjabb Steiner úr bérelte a medvét az éppen ott vendégszereplő cirkusztól, hogy a szépséges állat a járókelők tekintetét a sportos vadászruhákra vonzza. Így hát ott állt a hatalmas medve a kirakatban, egy szűk ketrecben, körülvéve férfi próbababákkal, melyek zöld vadászínget, vadászzakót, vadásznadrágot, vadászkabátot és vadászkalapot viseltek; mindegyiknek volt vadászfegyvere is. Ifjabb Steiner úr ötlete jónak bizonyult, mert a járókelők valóban nagy csoportokban gyülekeztek a kirakat előtt, hogy megcsodálják a természetes medvét, barna bundáját és villogó, hosszú fogait. A kirakat felett elhelyeztek egy hangszórót, hogy az emberek jobban hallják a medve brummogását. Ha néha valaki tréfából megkocogtatta az üveget, a medve elbődült, és a járókelők rémülten visszahököltek. Naponta kétszer megjelent a cirkusz egyik ápolója, hogy megetesse és megitassa a hatalmas vadat. Éjjel megvilágították a kirakatot, hogy a moziból vagy étteremből kijövő emberek is megcsodálhassák a medvét és a szép vadászruhákat. Nem minden járókelő értett egyet azzal, hogy ifjabb Steiner úr egy élő medvét használ reklámnak. Néhányan úgy vélték, hogy egy kitömött állat is tökéletesen elég lett volna. Ifjak és vének csóválták a fejüket, nincs ez rendjén, gondolták. Különösen délutánokként, amikor a nap átforrósította a kirakatot, és az ivóedény is régen kiürült már. Néhányan be is mentek az üzletbe, és figyelmeztették az eladókat, hogy legalább a vizesátlat töltsék fel. Ez meg is történt. A hatalmas medve azonban szemmel láthatóan nagyon rosszul érezte magát, mert órák hosszat állt a ketrecben mancsával a rácsba

kapaszkodva, és súlyos testét megállás nélkül ide-oda ringatta. Az ötödik éjszakán valaki piros festékkal ezt a mondatot írta a falra: Engedjétek szabadon a medvét! Ifjabb Steiner úr reggel azonnal lemosatta a feliratot az egyik inassal, és jelentést tett a rendőrségen ismeretlen károkozó és gonosz rongáló ellen. A hetedik éjszakán valaki megpróbálta beverni a kirakatot egy kővel, de nem sikerült neki, mert az üveg törhetetlen volt, és rögtön felsüvített a riasztó. Ifjabb Steiner úr kicseréltette a megsérült kirakatüveget, és ismét feljelentést tett. A tizedik éjszakán valaki kikapcsolta a riasztót, feltörte az udvari kaput, a szállítói bejárat ajtaját, majd az üzletbe nyíló raktárajtót, kinyitotta a medve ketrecét, végül eltűnt. Két óra múlva a medve felébredt nyugtalan álmából, mert egy motor dübörgött el a kirakat előtt. Egy pillanatra kinézett a kihalt Maria-Theresien-Strasséra, és újból össze akart kuporodni a ketrec sarkában. Közben (azonban) fenekével a nyitott ketrecajtónak ütközött, mely nyikorogva megmozdult. A hatalmas medve csodálkozva nézte az ajtót, aztán egyik mancsával könnyedén meglegyintette, mire az egy kicsit jobban kinyílt. A medve most a hátsó lábára állt, kilépett a ketrecből, körbejárta az üzletet, és el akarta hagyni a kirakaton át. Orrával hevesen kocogtatta az üveget, mérgeesen morgott, nem tudta, hogy mi akadályozza. Megpróbálta még egyszer, de ismét csak az üvegbe ütközött. Mancsával csodálkozva tapogatni kezdte az üvegfalat, megkarcolta, végül hosszú nyelvével is megnyalta. Félrehajtott fejjel töprengett egy kicsit, majd hirtelen mindkét mancsával többször is nekirontott az üvegnek, de ez sem használt. Ekkor a hatalmas medve dühödten csapkodni kezdett maga körül a kirakatban, s közben valamennyi próbababát a földre rántotta az összes gyönyörű vadászruhával együtt. Kint éppen egy kaptatos úr haladt el, döbbsen megállt, kételkedve megdörzsölte a szemét, és ugyanazon az úton visszaindult arra, amerről érkezett, valószínűleg a vendéglő irányába, hogy ott igyon még egy pohárkával. Az óriási medve belegabalyodott egy széles, zöld Hubertus-kabátba, megbotlott, és hirtelen átesett a zöld függönyön az üzlet belső részébe. Miután bosszúsan brummogva apró csíkokra tépte a nehéz kabátot, körös-körül botorkált a sötét

üzletben, míg megtalálta a raktár nyitott ajtaját. Ott egy hosszú fémállványnak rontott, amelyen ruhadarabok százai függtek, és magával rántotta a padlóra. A medve igencsak felbosszankodott, és mindent ripityára tört a raktárban. Csodaszép vadászöltözetekkel teli polcokat döntött fel, jó néhány ezekhez illő női ruhát, úgynevezett dirndlit is szét tépett, végül győztesként állt a ruhahaddal szemben a raktár közepén, egy elegánsan vállára vetett vadászskabátban. Ebben a pillanatban lépett be a raktárba a biztonsági szolgálat őre, mert ellenőrző körútján észrevette a nyitott ajtókat. Az őr felkapcsolta a villanyt, és amikor meglátta a medvét, ájultan esett össze, mielőtt szándéka szerint azt kiáltotta volna: „Állj, ki vagy?!” A medve ledobta válláról a vadászskabátot, átlépte az ájult biztonsági őrt, és a szállítói útvonalon át kiment az udvarra. A sötétben nekirohant egy autónak, márkáját tekintve Mercedesnek, mely ifjabb Steiner úr tulajdonát képezte; de ezt a medve nem tudta, újra nekidühödve szélesre tárta mancsait, és úgy rácsapott a Mercedes tetejére, hogy az fél métert behorpadt. Ám ez a medvének is jókora fájdalmat okozott, s oly mértékben felhergelte, hogy ifjabb Steiner úr vadász zöld Mercedesét csaknem darabokra törte; mindenesetre az autó ablakai erről árulkodtak. A fényszórók, a hátsó lámpák, a csomagtartófedél is súlyos kárt szenvedett, és a kipufogó is csörömpölve pottyant a földre. E zajos akció közepette hirtelen ifjabb Steiner úr jelent meg a belső udvar egyik erkélyén, mert idősebb Steiner urat, aki szintén itt lakott, kegyetlenül felriasztotta álmából a lárma. „Mi folyik itt?” kiáltott ifjabb Steiner úr, de mivel választ nem kapott, lerohant a lépcsőn, felkapcsolta az udvari világítást, és szemben találta magát az irdatlan medvével, amint éppen a végső csapást mérte mancsával a vadász zöld Mercedesre. Ifjabb Steiner úr iszonyúan megijedt, a medve azonban egykedvűen nézett rá, hiszen már kitombolta dühét, és lecsillapodott. Ezt azonban ifjabb Steiner úr nem tudta értékelni, mert túl nagy volt az ijedtsége, midőn a medvét szabadon látta, és még nagyobb, amikor vadász zöld autójának romjaira nézett. Most megjelent az erkélyen a felesége is, és a kár láttán sápadtan felkiáltott: „Ó, Szent Hubertus, a szép kis kocsink!” Ifjabb Steiner úr megfor-

dult, villámgyorsan beszaladt a lakásba, kivette a vadászpuskát a szekrényből, megtöltötte, kifutott az erkélyre, vállához emelte – de a medvének már nyoma sem volt, mert addigra a nyitott kapun át elhagyta az udvart. Ifjabb Steiner úr förtelmes káromkodással kirohant az utcára, és rögtön meg is pillantotta a behemót medvét, amint kedélyesen tovaugrál a kirakat előtt. Ekkor ifjabb Steiner úr felemelte a fegyvert, célzott és lőtt – iszonyú csörömpöléssel, gyöngyöző esőcseppekként hullott szét idősebb Steiner úr vadászruhaboltjának egyik kirakatüvege. Micsoda szerencsétlenség! A medve sértetlenül baktatott tovább, majd könnyű ügetésre váltott, mert a dolgok ilyen alakulása már nem volt bizalomgerjesztő számra. „Segítség!” kiáltott ifjabb Steiner úr. „Segítség, rendőrség, elfut a medve!” Ismét leadott egy lövést, de a hatalmas állat már befordult a sarkon, és a sörét csak a szemközti cukrászda kirakatát találta el; ezt a szégyent! Ifjabb Steiner úr nem tudott hova lenni a dühtől. A medve megállt egy kicsit, beleszimatolt a levegőbe, és elindult a fák illatának irányába. Amikor befordult a Herzog-Friedrich-Strasséra, találkozott a kapatos úrral, aki háromnegyed órával ezelőtt nem akart hinni a szemének, látván a kirakatban tomboló medvét. Nevezett úriember most felvonta a szemöldökét, minden további nélkül megfordult, és bizonyára ismét meglátogatta az éppen otthagyt vendéglőt, hogy felhajtson még néhány pohárával. A medve figyelembe sem vette a kapatos urat, hanem céltudatosan tovább ügetett a Marktgrabentől az Innrainig, a Dankl-kaszárnya után át az Inn hídján, fel a Höttinger Gassén. A holdfényben látta a Karwendelgebirge vonulatát, melynek lábánál széles fenyőerdők nyújtóztak. Elégedetten fellélegzett, és hamarosan eltűnt a fák védelmében.

A novella első megjelenése: An den Rand des Dorfes. Erzählungen. Jugend & Volk Verlag, Wien–München, 1981.

Felix Mitterer osztrák író-rendező-színész 1948-ban született Achenkirchben (Tirol).

1978-tól sikeres színházi szerző és forgatókönyvíró. Rendkívül sokoldalú alkotó; negyven színdarab, számos hangjáték, forgatókönyv fűződik a nevéhez, de gyermekkönyveket, regényeket és elbeszéléseket is ír. Első elbeszéléskötete *An den Rand des Dorfes* (A falu szélén) címmel jelenik meg 1981-ben, melyben saját gyermekkori élményeit dolgozza fel.

A nagy áttörést két forgatókönyve hozza meg számára a '80-as évek végén: *A Verkaufte Heimat* (Eladott haza) és a *Piefke-Saga* (Nyárspolgárok).

Műveiben a legapróbb társadalmi visszasságokat is észreveszi és kifigurázza, de részvétellel fordul a társadalom peremére sodródott emberek felé.

Írói tevékenysége mellett színészként is fellép.

Hazájában rendkívül népszerű, darabjai folyamatosan szerepelnek bécsi színházakban éppúgy, mint amatőr társulatok színpadain. Számos elismerésben részesült, 1992-ben megjelent műveinek gyűjteményes kiadása is.

1995-től 2010-ig Írországban élt családjával, majd hazatért, és egy alsó-ausztriai szőlőtermő vidéken Ravelsbach falucskában telepedett le.

Dr. Muth Ágota Gizella fordító, irodalomtörténész, újságíró.

Magyar–könyvtár és német szakon végzett a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán és az ELTE Germanisztikai Intézetében. Osztrák irodalomtörténetből doktorált (Adalbert Stifter, PhD, ELTE). Magyar és német nyelven publikál cikkeket, tanulmányokat.

A Neue Zeitung külső munkatársa, ahol két irodalmi sorozatot ír: a Zeitlos und lesenswert és a Lesenswertes von gestern und heute – ezekben 19. századi és mai német(nyelvű) írókat mutat be egy-egy művük ismertetése alapján, az utóbbi sorozat még folytatódik.

Kötetben eddig megjelent két fordítása: Adalbert Stifter: *Bécs és a bécsiek*, 2005 és Burkhardt Gorissen: *Szabadkőműves voltam*, 2011. Legújabb fordításkötete kiadás előtt áll.

Böszörményi Zoltán tárcája

Új feleséget vásároltam

Két hete új feleséget vásároltam. Szomszédom, amikor megtudta, fel akart jelenteni bigámiáért.

– Neked már van feleséged! – kiáltotta át a kerítésen. – Vagy talán tudtom nélkül áttértél egy másik hitre? – vigyorgott a képembe, mély gyanakvással a tekintetében.

Az első pillanatban szabadkozni akartam, de a lényem legmélyéből váratlanul feltörő dac csendre intett.

– Nem is akármilyen feleség – mondtam, csaknem azonnal. – Gyönyörű teste van, kedves, selymes, kellemes a hangja.

– Nagyok a mellei? – csillant meg szomszédom szeme, s kiült benne a sóvárgás.

– Szuper nagyok – bólogattam.

– És kemények? – kérdezte mohón.

– Hát, igen is, meg nem is.

– Most kemények, vagy nem?

– Mondtam!

– Rendben, majd megnézem – legyintett. – És a feneké?

– Belefér mindkét tenyerembe.

– Na ne?

– Bizony!

– Ennyire sovány?

– Mondtam már, hogy gyönyörű teste van.

– És milyen a hajszíne?

– Kék. Kék, mint az égbolt!

– Az meg hogy néz ki?

– Kezdetben nekem sem tetszett, de hamar megszoktam. Olyan kedvesen ébreszt reggelente, már észre sem veszem hájának a színét.

– És miket mond? Hozzád bújik?

– Mindenről lehet vele beszélni. Tegnap például azzal ébresztett, hogy a NASA szuperteleszkópja negyven fényév távolságra hét exoplanétát fedezett fel. Három exobolygón pedig a földhöz hasonló légkör található. Ezek szerint léteznek a földön kívüli élőlények is.

– Ez az új csajod televíziózik?

– Igen, de naponta lebeszél róla. Csak a híreket engedi megnézmem.

– Mással szórakoztat? Szeretkezték?

– Múlt héten azt mondta, igaza volt Sartre-nak és feleségének, Simone de Beauvoire-nak, hogy a monogámia rossz hatással van ránk. Megfoszt szexuális szabadságunktól.

– Szóval ezzel próbálta igazolni bigámiádat?

– Nem. Henri Bergsonról beszélgettünk. Ő Sartre ifjúkori kedvence volt. Pozitív metafizikája, az, hogy kétféle idő van, az objektív és a szubjektív, meghatározta gondolkodását.

– Persze, egy feleség, két feleség.

– Tegnap színházban voltunk.

– És a nejed?

– Ő itthon maradt, mert fáj a feje.

– S ebbe ő csak úgy beleegyezett, hogy más nővel grasszálj publikus helyen?

– Sőt, ő ajánlotta fel, hogy vegyek magamnak egy második feleséget, mert neki már elege van a hülyeségeimből. Ő hívta fel a figyelmem arra az újsághirdetésre, mely feleséget kínál megvételre.

– Na nem, nincs ilyen! – hördült fel szomszédom. Majd kis idő múlva megvakarta feje búbját. – Nekem is ideadod azt a hirdetést? – kérdezte sóvárogva, s reménysugár csillant meg szemében.

– Természetesen, már hozom is – válaszoltam, s pillanatok múlva visszatértem, s a kezébe nyomtam a napilapot. – Itt olvasd – mutattam a ceruzával bekeretezett szövegre:

Mától ön búcsút mondhat a magánynak. Feleséget ajánlunk megvételre. Olyat, aki nem hisztizik, nem feleselget, nem veszek-

szik, ha éjnek idején részegen tér haza. Ha megcsalja, nem őrvjng, hanem leül maga mellé, és megvigasztalja. Ez a háromdimenziós technikával, holografikusan megvalósított virtuális feleség, szép, kedves, gyönyörű teste van, kékre festett a haja, halk, kellemes hangon társalog önnel. Mindenhova elkíséri. Legrejtettebb gondolatait is feltárhatja előtte. Minél több időt tölt önnel, annál jobban megismeri, ezért csodákra is képes. Ezt a virtuális feleséget azonnal megvásárolhatja, csak hívja az alábbi telefonszámot, vagy küldjön érdeklődő levelet az azuma.hikari@azumahikari.com levélcímre.

Laik Eszter tárcája

Csömör

Valószínűleg nemcsak én vagyok úgy vele, hogy kiütést kapok a „teccikeléstől”. Így, két c-vel, vagy inkább hárommal, ahogy ez a szerencsétlen beszédfordulat elhangozni szokott, többnyire megspékelve még valami nyelvi bravúrral, mondjuk, teccik még akarni tovább olvasni? Azzal viszont talán egyedül vagyok, hogy én ténylegesen kiütést is kaptam, bizonyítandó, mennyire őszintén gondolom. Egyébként nem kell nagy bűvárlásokat folytatni, hogy a sömör és a csömör azonosságát megjeljük. Engem mindkettő utolért. Nemcsak a teccikről van itt szó, az udvariasság eme elbaltázott és visszájára fordult torzszüleményéről, a művelt kommunikációt felváltó proli beszédmódról. Mert a teccikelés nem önmagában kínos, hanem egy általános kulturális deficit piroosan lüktető kiütése, amely egyelőre megállíthatatlanul terjed.

Fáj és vakarózom. Egyre rosszabb. Amiképp az egymáshoz való viszonyunk is. A viselkedéskultúra évszázadokon át természetes tudásként öröklődött, mert látta és hallotta maga körül mindenki. Ennek a tudásnak a részét képezték a változatos megszólítási formulák, amelyek mára elvesztek, átértékelődtek, megkoptak. A helyzet az, hogy felnőtt egy egész nemzedék, amely már egyáltalán nem tud magázódni – vagy tegez, vagy teccikel. Egy időben kétségek közt vizsgálgattam az arcom a tükörben: ennyire megvénültem volna? De amikor a nálam szemlátomást idősebb jegypénztáros is a teccikkel szólított meg, világossá vált, hogy ez korjelenség – nem az én koromé, hanem közös korunké. Valamiért egyre többen udvariatlannak érzik a „sima” magázódást („Kér még valamit?” stb.), és mivel az ezt finomító udvariassági fordulatok (parancsoljon, kérem, hölgyem, uram, lesz szíves stb.) jóformán eltűntek, marad ez a szerencsétlen tetszik. Ami idős – de csakis nagyon idős – emberek esetében elmegy, de ott is csak elmegy.

Nem Jókai világát hiányolom (bár egyébként, de, hiányolom) – „Elég legyen kegyednek annyit tudni felőlem, hogy igazi nevem, melyet kegyednek felajánlok: Zseminszky Kázmér” –, hanem vala-

mi sokkal elemibbet, és ezt most akkor próbáljuk Szép Ernővel: „A pardon, meg a köszönöm / A gyöngédség, a figyelem” világát. Félreértés ne essék, a vers nem a széplelkek indulója, egy véres és mocskos korban született, oly időben, amikor „kiszaggatják beleid”, ez is a vers egy sora, és ennek fényében értelmezendő az üzenet, hogy a romokon és kiontott beleken át bukdácsolva is, ha valami megmentheti az embert, az a pardon meg a köszönöm. Háború most szerencsére nincs, helyette béke és nyugalom, de a pardon meg a köszönöm egyre ritkább. Gondolok itt például arra az úriemberre, aki a minap a Petőfi Irodalmi Múzeumban két széken nyúlt el, pontosabban ő csak az egyikre, a másikon a táskája, mondván, foglalja valakinek a helyet, miközben vagy öt nő ácsorgott mellette, s aztán a műsor felénél szólt neki egy szervező, ugyan hadd ülne már le valaki az állók közül.

Vagy gondolok arra a szerencsétlen lányra, aki az amerikai kávézólánc egyik budapesti üzletében felöntötte két deci csapvízzel a kávé, miután ismerőssémmel jeleztük neki, hogy kérünk a kávé mellé egy kis vizet is. Nemcsak, hogy a Starbucksban ezt külön kérni kell – világos, hiszen nem más, mint egy kávézónak álcázott útszéli McDonald’s –, de miután a felszolgálónak finoman jeleztük tévedését, a kollégái pillantásaiból és félszavaiból világos volt a véleményük, hogy totál hülyék vagyunk. Vagy gondolok az egyik könyvkiadót is befogadó irodaház recepcióján ülő (kis)lányokra és (kis)fiúkra, akik – nyilván sokfordulós, küzdelmes kiválasztási folyamat végén megszerzett – recepciósi tisztességük dacára a köszönés tudományáig sem jutottak még el. Vagy a két pasasra, aki múltkor a körtéri forraltborozó előtt a magát véletlenül leöntő nőt látva harsány röhögésben tört ki.

Mondom, a teccik csak a jéghegy csúcsa. Valami sokkal elemibb erodálódik rohamosan, és lassan Jávor Pál-filmeket kell elővenni, hogy emberi gesztusokat mutassunk a gyerekeinknek. Ebben az össznépi elbunkósodásban repes a lelkem, amikor bemenekülhetek, például, kedvenc könyvesboltomba, valamiképp válogatottan kulturált emberek közé – a kirakatüvegén egy hete láttam meg a kiadó táblát. És akkor hazakullogtam, mert már délelőtt gyengének éreztem magam, főzni se volt erőm, csak rendeltem, és a telefonban az ételfutár cég diszpécser hölgye megkérdezte, hogy teccem-e kérni még valamit, „vagy ennyi tetszik lenni a végének”? Azóta vakarózom, és szedem a fájdalomcsillapítót.

Hudy Árpád tárcája

A tűnő nyelv nyomában 1.

Halotti írás

Amikor gyermekként egy öreg könyvet böngészve először buk-kantam legrégebb, századok füstködén átsejlő nyelvemlékeink furcsa, a mai betűformálástól és helyesírástól teljesen elütő írásképe, a kisillabizálási, megértési nehézségeken túl annyira idegennek tűnt, hogy nehéz volt elhinnem: bár korábbi állapotában, de ugyanaz a nyelv ez, mint amelyen szüleim meg én beszélünk. És e tény elfogadását talán a szokatlan betűkapcsolatoknál, ismeretlen szavaknál is jobban megnehezítette a legtöbb magánhangzónkat ékesítő ékezetek hiánya.

Ilyen ellenérzésnek ma már nyilván nyoma sincs bennem, ha időről időre újra megcsodálom egyik-másik nyelvemlékünk könyvbéli mását. Annál inkább azonban, valahányszor a mindinkább a korszerű kommunikáció Prokrusztész-ágyába kényszerített írott magyar nyelv ötlük a szemembe, az e-mail- és honlapcímek, telefonon pötyögtetett üzenetek éktelenül ékeztelen betűhalmaza.

Régi magyar szokás szerint megint pechünk van: ezer éve, az akkori európai lecsatlakozás során a korabeli latin nyelvű és betűs univerzalizmus áldozata lett ősi írásunk, s nyelvünk is valamelyest, most pedig néhány éve a globalizmus „latinja”, az angol diktál a magyar nyelvnek is. A rovásírás kényszerű elhagyása után évszázadokig tartott, amíg a szűkösebb latin betűkészletből kialakult a teljes magyar hangrendszer egységes jelölése, az alig néhány emberöltőre visszatekintő akadémiai helyesírás. Ahhoz viszont, hogy a betűvető magyarok tömegei „önként és dalolva” visszatérjenek a – nagy részük számára ismeretlen – Halotti beszéd írásképehez, elég volt néhány röpke esztendő.

A gyerekek többsége ma már nemcsak mobilon és számítógépen, hanem papíron is így ír. A tanár felírja a szöveget a táblára, a diákok pedig – gyakran az olvashatatlanságig egyenetlen, kusza betű-karikatúrákkal – bemásolják az ellenőrzőbe: „Hetfon delutan ot orakor szuloi ertekezlet”

Egy-ket nemzedek, es kozuluk kerulnek majd ki a tanitok, tanarok, nyelvesszek, akademikusok. Valamint ujsagirok es szerkesztok.

Boldog Zoltán tárcája

Ördögűzés a buszon

Egy hétig szerelőnél pihent az autóm, így kénytelen voltam buszozni, kilépni a komfortzónámból az emberek, a nép és a nemzet fiai közé, meghallani szavukat, ízlelgetni mondataikat, figyelni fiataalt, korombelit és időset, hogyan élnek egymás mellett békében, van-e kit szeretniük, van-e kit gyűlölniük a saját boldogságuk eléréséért. Figyeltem, téma-e még a migráció, vagy már éppen a kanyarótól kell félni, esetleg a kettő közötti szorongás állapotában vagyunk. S talán nem véletlenül próbáltam minden érzékszervemmel kitapogatni, mi újság a világban, mert ilyen vagyok én is, azonnal gyanakszom, ha minden rendben van. Gyanús, ha nem beteg egyik gyerek sem. Nyugtalanító, ha egy napom úgy sikerül, ahogy elterveztem.

A nyugalom így tud fojtogató érzéssé válni, s hogy ki ültette belénk ezt a gyanúval teli várakozást, azt magyarázhatnám sok mindennel, a bús magyar múlttól kezdve az átlagfizetésekig, Kádár Jánostól kezdve a magyar iskolarendszerig, de végül csak arra jutnék, hogy a hiba rajtam kívül van, így nem kell megbirkóznom vele. Idegen népek akarnak uralmuk alá hajtani minket, kereszténységünket veszélyezteti az iszlám, és közben szép lassan elfogyunk a Föld színéről, mert szex közben nem gondolunk nemzetünk jövőjére. Ilyen félelmekkel vagyunk tele, szinte kártyára írhatnánk mindegyiket, majd kezdődhetne a játszma, hogy aztán győzzön a legpanaszosabb.

Így szorongtam én is a reggeli buszon egy héten keresztül, ahol lassan rájöttem, hogy mi, magyarok, s talán mi, európaiak lassan Kronoszok leszünk. Ő volt az a titán a görög mitológiában, aki levágta apja nemi szervét, majd Zeusz kivételével felfalta saját utódait.

Akkor kezdtem ezen gondolkodni, amikor felszállt egy kétgyermekes anya, s a nagyobb, már éppen óvodás éppen elkezdett

hisztizni. Talán nem tetszett neki a reggeli, az egész reggel vagy a nagy tömeg. Nálunk napjában többször fordul elő ördögűző jelenet, amikor egyik vagy éppen mindkettő lány önmagából kikelve, habzó szájjal követel valamilyen irreális dolgot. Például azt, hogy ő nem lekváros, hanem rózsaszín palacsintát szeretne enni. S mivel ez egy másfél órás sütkérezés után, nyersanyag híján már megvalósíthatatlan, földre veti magát, és negyedórán át üvölt. Jobb híján azzal viccelünk, hogy megszállta az ördög, miközben tudjuk, hogy a démonokat mi teremtyük, ahogy megszületett annak idején Lucifer, a bukott angyal is, akit kihajítottak a mennyből.

Ez jutott eszembe reggel a buszon, mosolyogtam magamban, de a nép, a nemzet fiai és lányai máshogy értékelték az eseményeket. Minek kell az ilyennek szülni, egy jó nagy pofon kéne a gyerekeknek, ez is a CSOK-ra hajt – suttogták útitársaim, akikkel én is távolabb zuhantam a mennyből, egyenesen Kronosz birodalmába, ahol idővel elfogy a nép. Amit nem sikerült az osztrákoknak, a franciáknak és az oroszoknak, azt szépen megoldjuk magunk. Hiszen az, amit a buszon láttam, az nem közösség volt, csak egy dühös tömeg, amely nem látta saját gögjétől bukását. Talán egész Európa pusztulását.

Az anya nem hallhatta mindezt, de mit is válaszolt volna, idővel megszokják az ilyesmit, megalkudnak azzal, hogy megvetés veszi őket körül, meghúzzák magukat, és a nép, a nemzet lelkiismerete beszennyeződik. Alig akad, aki mer helyettük szégyenkezni. Alig akad, aki mer szólni, és Kronosz pofájába, a nép és nemzet arcába üvölné, hogy elég. Utána pedig megmagyarázná, hogy a hisztit elviselni nehéz, olykor őrjítő, de szükség van a dacra, mert úgy lesz egészséges a lélek, úgy fejlődik ki a szabad akarat, amelyből rosszabb esetben Nobel-díjak, jobb esetben egészséges felnőtt és szabad ország lesz. Mint ahogy hiszti volt 1956 is, bár megkaptuk érte a pofont, de világra szóló dackorszakunknak az volt az utolsó fellángolása. Azóta belenyugodtunk abba, hogy a jövő majdcsak megszületik, kialakul, felnövekszik valahogy, majdcsak elintézik helyettünk, lesz nyugdíj, lágy kenyér, ingyen koporsó,

és lesz kisgyermek hisztije nélküli lapos tévé, benne sorozat, lesz génkezelt, szép nagy piros alma, amelyet más szakított le nekünk a tudás fájáról, így bűnhődjön érte ő.

Már majdnem leszálltam a buszról, amikor egy néni magával rántott engem, keresztény magyart, kétgyermekes családapát a pokolba vagy az Alvilágba, nem is tudom pontosan, úgy keverednek Európában ezek a kultúrák, hogy ember legyen a talpán, aki kibogozza. Mert akkor a néni azt mondta halkán, meg kellett volna keresztelni a gyereket, s akkor nem hisztizne. Kissé megviselt a dolog, egyházi iskolában tanítok, s tudom, látom közletről, egy keresztény ember ennél összetettebben látja a világot. Nem várja el Istentől, hogy mindent megoldjon helyette, csak erőt adjon a megoldáshoz, a terhek cipeléséhez, a megbocsátáshoz a saját gyermeküket felfalókkal szemben.

Így találok az emberélet útjának felén, egy sötétlő reggeli buszon Kronossal, s mivel az igaz utat nem lelem, siettem az autószerelőhöz, hogy adja vissza a kocsit, mert én ezt nem bírom tovább, nem szeretem látni, ahogy megvetik a gyermekeimet, a saját jövőjüket, miközben még sosem látták őket. Szeretnék végre egyedül utazni, elúzni saját, újjászülető démonaimat, s megvárni, amíg a titán véglegesen kihisztizi magát.

A Független Mentorhálózat kötettel nem rendelkező, harminc év alatti pályakezdőket kíván segíteni. A tehetséges fiatalokkal foglalkozó irodalmi projekt január elején, **Ijjas Tamás** egyéni kezdeményezéséből nőtt ki, továbbgondolásában, népszerűsítésében oroszlánrészt vállalt **Nemes Z. Márió**. Páros interjúnkban őket kérdeztük a mentorhálózat alapötletéről, tervekről, az Előretolt Helyőrség Íróakadémiáról.

A Független Mentorhálózat nem ellenintézmény

– Elsőként beszéljünk a Független Mentorhálózat alapötletéről, amely tulajdonképpen Ijjas Tamás egyéni kezdeményezéséből nőtt ki magát, aki felajánlotta, hogy egy évig segít egy fiatal tehetséget. A Facebookon közzétett bejegyzés napok alatt tulajdonképpen hárlózzá nőtt ki magát, több ismert szakmabeli csatlakozott hozzá.

– **IT:** A mentorhálózat nem az én ötletem. Sőt, a független mentorkodás sem. Nekem is független, állami pénzt (azért, hogy velem foglalkozzanak) nem igénylő, más forrásokból élő mentoraim voltak: Jónás Tamás és Lackfi János. Amikor kiírtam a személyes mentorprogramomhoz a pályázatot, kifejeztem azt a kívánságomat, hogy örülnék, ha mások is indítanának hasonlót. Én sok-sok egyéni kezdeményezésben gondolkodtam. Nem tiltakoztam, amikor Márió kézbe vette az ügyet, és az ellen sem volt kifogásom, hogy a Független Mentorhálózat közös döntéssel, együttes fellépésként született meg. Így a tiltakozás (ami nekem kevésbé fontos, mint pl. a kreatív írás iránti társadalmi érdeklődés felmutatása) láthatóbb, mintha egyéni kiírások születtek volna, de utólag beismerve, a mentort keresőknek is sokkal, de sokkal könnyebb a dolga, nem kell külön-külön az egyéni pályázatokat keresni. Nagyon hasznos ez a Yellow pages jelleg.

– **NZM:** Amikor Tamás posztja megjelent a Facebookon, nekem rögtön megtetszett az ötlet. Azt éreztem, hogy ez egy remek módja a fiatal irodalom konstruktív támogatásának, miközben lehetőséget ad civil tiltakozásra is, annak a tehetetlenségnek a legyőzésére, ami eluralkodni látszott a szakmában a KMTG megalakulását és működését figyelvén. A projekt nagy kihívása volt, hogy hogyan lehet megőrizni a hálózatos, individuális és független jelleget, hiszen szeretttük volna, hogy ez egy szervezeteken kívüli akció maradjon, illetve ne alakuljon ki belőle valamiféle „ellenintézmény”. Vagyis meg kellett teremteni az átláthatóság és adminisztrálhatóság kereteit, anélkül hogy túlszabályozzuk a dolgot, hiszen a lényeg a mentor és a mentorált személyes kapcsolata, ahol a mentorok nem egymásért felelnek, hanem saját munkájukért.

– *Az Előretolt Helyőrség Íróakadémia komoly állami támogatással indította útjára az irodalmi tehetséggondozó projektjét, a kezdeményezés megszította a szakmát; decemberben újabb állami támogatást kapott az íróiskola, ami ugyancsak heves indulatokat generált. A Független Mentorhálózat aposztrofálható az Előretolt Helyőrség Íróakadémia tevékenységének ellenpontozásaként?*

– **IT:** Nem tetszik a KMTG „erősebb kutya [asztalra] baszik” pozíciója, de engem a protestálás nem annyira izgat. Az izgat, hogy a társadalomnak mennyire van szüksége bizonyos eredményeket már elért költőkre, írókra. Mit tudok nyújtani költőként a versírásen túl? Jelentem, van „társadalmi hasznunk”. Csak mi (többszámúban beszélünk, bár többször előkerül majd, a szó szoros értelmében a Független Mentorhálózaton kívül állók) nem egy-két ajtón kopogtatunk be, hanem számtalanon, és nem ígértünk ösztöndíjat, és magunknak sem szereztünk fizetést, csak plusz munkát. Ezt tiltakozásból senki nem bírja végigcsinálni, csak belső elkötelezettségből, csak úgy lehet, hogy értelmét látod.

– **NZM:** Egyetérték Tamással, az egy év produktív szakmai munka biztosítása komoly kihívást jelent, főként ilyen önzetlen keretek között, vagyis a belső elköteleződés kardinális kérdés. Ugyanakkor, ahogy arra már utaltam is, a Független Mentorhá-

lőzatnak nincsen semmiféle oktatási szabályzata, az illető mentorokon múlik, hogyan, mennyit és milyen módon foglalkoznak a mentoráltjaikkal. Nem arról van szó, hogy most hirtelen feltaláljuk a tehetség gondozás autentikus módját az Előretolt Helyőrség Íróakadémia pedagógiai módszertanával „szemben” (amiről nem is lehet túl sokat tudni), ugyanakkor nagyon bizakodó vagyok, hogy rengeteg pozitív szakmai tapasztalat halmozódik majd fel az év során, amiből majd az egész magyar irodalmi élet profitálhat a továbbiakban. A projektnek két pólusa van, a konstruktív tehetség gondozó munka és a szimbolikus tiltakozás a központosító irodalompolitika, illetve az irodalomra szánt erőforrások kisajátítása ellen. Valószínűleg minden résztvevő máshogy ítéli meg ennek a két pólusnak az egymáshoz viszonyított fontosságát, de ezzel szerintem nincs probléma, hiszen épp az individuális pozíció megőrzésének lehetősége teszi vonzóvá a vállalkozást.

– *Sok pályakezdőt (18–30 év közötti kötetel, nem rendelkező alkotó) megmozgatott a kezdeményezés. Olyan mentor is van, aki közel hetven pályázati anyagot kapott. A túljelentkezés annak jele, hogy ilyen jellegű kezdeményezésre korábban is igény lett volna?*

– **IT:** Én erre számítottam, a társadalomban van egy természetes nyitottság az alkotás felé. Engem a bankban az egyik ott dolgozó, ha éppen meglátja, honnan kapok honort, folyamatosan az íróvá válásról faggat. Sokan akarják magukat kifejezni, vagy csak jobban lubickolni az alkotás flow-élményében. Nem feltétlenül költők, írók akarnak lenni, de jobban akarnak írni. Mivel korábban a Jónás Tamás és Lackfi János alapította dokk.hu irodalmi kiadvónak szerkesztője lehettem, számtalanszor tapasztalhattam, mekkora örömet szerez „egy civilnek”, ha írt épp egy jó verset, és erre kap pozitív visszajelzést is. A dokk.hu ma is működik, de talán már nem ugyanannyi a lóerő benne, mint 2010 előtt volt. A lényeg, ez egy alapvető társadalmi igény, de nem jelentkezik látványosan, ezért nem tűnik fontosnak. Remélem, egyre jobban látszódni fog, hogy ez lényeges, és nagyobb szellemi erőforrásra, tervezésre, stratégiára van szükség, mint amivel most per pillanat a KMTG bír. Ezt a KMTG-nek is látnia kell, nagyobb a piac,

mint az ő kapacitásuk – és ugyan az anyagi erőforrások duzzadnak, a szellemi erőforrásaik nem fognak lényegesen gyarapodni. Az, hogy ezzel, hogyan birkóznak meg, az ő dolguk, az ő feladatuk. Az én feladatom (és talán ezzel a Független Mentorhálózat több tagja is egyetért), hogy láthatóvá tegyem a mentori munkát, és a pályakezdés nehézségeit, leküzdhető akadályait.

– *A nagyszabású érdeklődésnek szerintetek köze lehet ahhoz, hogy nem valamelyik írószervezet indította útjára a kezdeményezést, az intézményes kereten kívüliség nagyobb szabadságot biztosít, és kevésbé belterjes?*

– **NZM:** Van a belterjesség már-már fetisizált rémképében egy ismeretelméleti paradoxon. Akkor tudod igazából felismerni, hogyan működik a belterjesség, ha már „bent” vagy, különben egyszerűen csak nem „látsz” dolgokat, de nem tudod pontosan, hogy miért nem.

A kezdeményezés szervezeten „kívülisége” szerintem annyiban segíthette a sikert, hogy nem kellett olyan dolgokat és/vagy kontextusokat szétszálazni, hogy mi egy írószervezet, mi egy irodalmi tábor, hanem közvetlenül ráírhatott a jelentkező a választott mentorra. Ez a yellow pages jelleg, amiről korábban Tamás is beszélt. Emellett én is azt gondolom, hogy volt itt egy jelentős társadalmi igény, melynek láthatóvá tételét a digitális technológiai keretek – a hálózat Facebookon való szerveződése – is segítették, illetve a Független Mentorhálózat és a KTMG viszonyának közéleti pikantériája ugyancsak relatíve erős médiafigyelmet generált. A társadalmi igény pontos természetével és kiterjedésével kapcsolatban csak spekulálni lehet, de azt gondolom, hogy a közelmúlt bizonyos irodalomszociológiai változásai, például a slam-mozgalom, illetve a moly.hu és egyéb szakmai struktúrákon kívüli netes irodalmi közösségek kialakulása elősegítette azt a folyamatot, hogy megerősödjön egy olyan kíváncsi és az irodalom iránt fogékony réteg, amelynek szüksége van/lenne további szakmai tanácsokra is.

– *Milyen kritériumok alapján választották ki a mentorok a pályakezdőket?*

– **IT:** Mivel szakmai szemmel az 56 pályázatból akár 20–25 embert is kiválogathattam volna, így saját szempontok alapján döntöttem. Mekkora a pályázó fejlődési potenciálja? Mennyire érdekel engem az, ahogy megszólal? Miért fontos neki, mi motiválja, hogy költő legyen? Mennyi akadállyal kell megküzdenie, vagyis mennyire nehezebb neki egyedül, mint a többieknek lenne?

– **NZM:** Ahogy említettem, a Független Mentorhálózat nem befolyásolta a mentorokat döntési szabadságukban, nem volt semmilyen egységes követelményrendszer. Én magam úgy válogattam a hozzám jelentkezők közül, hogy mindenekelőtt a szövegek minőségét vizsgáltam, de azt is szem előtt tartottam, hogy miben és hogyan tudok neki én segíteni a továbbiakban, vagyis költői fejlődésének milyen szakaszában van éppen a pályázó. Volt olyan tehetséges jelentkező, akit végül azért utasítottam vissza, mert úgy véltem, már „kész” van, és mentorpozícióból nem tudnék neki igazán újat és érdekeset mondani.

– *Ha jól értesültem, egy pályakezdőt vállalt a legtöbb mentor, akivel egy évig dolgozik együtt. Mi történik azokkal, akik tehetségesek, rátermettek, mégis mentor nélkül maradtak?*

– **NZM:** Nemcsak a mentoráltaknál jött elő ez a probléma, hiszen sok mentor is jelentkezett hozzánk, akiket már egyszerűen nem tudtunk befogadni a hálózatba, mert az adminisztrálás meghaladta az erőforrásainkat. (Ezúton is hálás köszönet Simon Mártonnak, Balaskó Ákosnak, Haraszi Ágnesnek és Nagy Eszterannának a rengeteg munkáért, amit az adminisztrációs feladatok ellátásába fektettek.) A tervek szerint márciusban lenne egy második hullám, amikor a korábban „kimaradt”, illetve újonnan jelentkező mentorok állnak majd munkába, reméljük, ezzel sikerül majd a mentor nélkül maradt tehetségek igényeit is kielégíteni.

– *Melyik műfajban jelentkeztek többen?*

– **NZM:** A legtöbb jelentkező a költészet iránt érdeklődött.

– *A kritikairás a fiatalabb irodalmár-bölcsész körökben mennyire népszerű? A Független Mentorhálózathoz több ismert kritikus is csatlakozott, levonható valamilyen következtetés erre vonatkozóan?*

– **NZM:** Én úgy veszem észre, hogy mostanában megcsappant a kritikairás iránti lelkesedés a fiatal bölcsészek körében, bár ezt is nehéz objektíven felmérni, talán pontosabb, ha azt mondom, hogy a lírakritika iránti hajlandóságot hiányolom nagyon. A mentorprogramban voltak ugyan kritika- és tanulmányírás iránt érdeklődők, de a prózásokhoz vagy lírásokhoz képest elenyésző részben. A műfordítók is képviseltették magukat, de ezzel kapcsolatban bizakodó vagyok, mert a Versum <http://versumononline.hu/> egyik szerkesztőjeként azt is látom, hogy például a fiatal költők egyre több kortárs verset olvasnak idegen nyelven, és ezzel párhuzamosan újra „divatba jött” a fordítás is. Ha már a különböző műnemek/műfajok eloszlásáról beszélünk, akkor még érdemes megemlíteni, hogy milyen nagy arányban érkeztek be fantasy és sci-fi szövegek, vagyis a spekulatív fikció iránt is nagy az érdeklődés.

– *Az 'olvasóbarát irodalom' megnevezést pejoratívnak gondoljátok-e, s ha igen, miért?*

– **IT:** J. K. Rowling esetében nem, Paulo Coelho esetében igen. Ha valami olvasóbarát, és kinyitja a világot, esetleg új dimenziót teremt, vagy jobban megfogja az olvasót (sorolhatnám még), áldásos. Erre viszont a „nem olvasóbarát”, elitista irodalom is képes, de jóval szűkebb rétegre hat. Tehát az olvasóbarát irodalom semmiképpen sem pejoratív, de önmagában „üres lózungként” semmifajta értéket nem képez. Eötvös Pétert vélhetően kevesebben hallgatják, mint Rihannát, de a zene minőségére az érdeklődés nagysága nem hat. Mindketten lehetnek jók, de pusztán kvantitatív tényezők miatt Rihanna nem lesz fontosabb, illetve attól, hogy népszerűbb, nem lesz egyben korszerűbb is.

– **NZM:** Nem feltétlenül, én sok műfaji irodalmat olvasok, ahol kifejezetten fontos egy bizonyos fokú „olvasóbarátság”. De ez alapvetően nem értékfogalom szerintem, noha pró és kontra szeretik úgy használni. Nagyon homályos dologról van szó, mert meg kéne határozni, milyen olvasóközönségről is beszélünk, hiszen van, akinek mondjuk egy Richard Rorty olvasóbarát, van, akinek meg távolról sem. Azt nem szeretem, amikor az „olvasóbarát” jelző egyfajta „harcis fogalom” válik, mellyel a kortárs

irodalmat fenytjük, mondván, nem elég piacképes. Ez egy kifejezetten önbizalomhiányos szakma, mely legalább a rendszerváltás óta identitásválságban van, a „piac” és az „olvasó” pedig olyan fétisek, melyekkel hatékony módon lehet szorongást gerjeszteni, illetve manipulálni. Szerintem érdemes kísérletezni a kortárs médiumokkal és eszközökkel, hogy esetleg új közönséget nyerjen meg magának az író, de azért szembe kéne már azzal nézni, hogy nem minden szöveget fognak tömegek olvasni, és ez sok esetben független annak irodalmi minőségétől. Ezek banális közhelyek, de mégis mintha szükségét éreznék az önbüntetésnek.

– *Mit gondoltok arról, amit Orbán János Dénes az irodalmi élet belterjességéről ír az Enumeráció című antológia előszavában, és arról, hogy a kortárs szépirodalom eltávolodott az olvasóktól?*

– **IT:** Mivel az az előszó egyfajta provokáció is, hasonló eszközzel élnék: Egyszer szívesen elmennék egy budapesti Orbán János Dénes-felolvasóestre, és megszámlálnám, hogy hány ismerős (más felolvasóesteken is látott) arcot észlelek, és hány ismeretlent, a kettőt elosztanám, és kiszámolnám OJD belterjességegyütthatóját. Komolyabbra fordítva a szót, a belterjesség ellen nem elő-, utó- vagy egyéb szavakkal kell küzdeni, hanem vagy populárisrá kell válni, vagy minél aktívabban kivenni a részünket a társadalomból – olvasni a „nem-olvasóinkat”, és vagy megtalálni a közönyük kikapcsológombját, vagy nem, de jelen lenni, osztozni és együttérzést tanúsítani az eltávolodottak iránt. Ez nem alászállás, és nem az esztétikai igényeink devalválása – nem is holmi méricskélés, hentesi egyensúlyozás a színhús és a csont között. Vagyis az író legyen normális ember, aki jobb helyé akarja tenni a világot, de a műveinek az esztétikai mércéjét érezze a sajátjának, ne külső mércékhez akarja mérni azt. Mitől jobb, ha a megrendelő nem egy uralkodó, hanem egy közvélemény-kutatás eredménye mondjuk? Lehet jó művet megrendelésre is írni, de ez nem jelenti, hogy az alkotás esztétikai mércéjének a megrendelő különböző igényeinek kell lennie.

– **NZM:** Azt hiszem, nem vagyok provokatív, csupán öncenzúramentes, ha azt mondom, amit OJD abban az előszóban

művel, az egyfajta irodalmi és esztétikai populizmus, mely több ponton rásimul a kormány aktuális retorikai sablonjaira is. A „polkorrekt”(sic!) öncenzúra emlegetése például egy ilyen sablon, mely arra szolgál a szövegben, hogy bármilyen esztétikai és szövegszerű érvelést nélkülözve megalkothasson egy ellenségképet (óvatoskodó, közönségtől elidegenedett, „túlfilozofált-pszichologizált-szociologizált” irodalom)”, amivel szemben meghirdetheti „életszagú” és „asztalra baszó” álforradalmát. Egyet tudok érteni azzal, hogy az irodalmat a „szabadság révülete” mozgatja, de ez mindenekelőtt nekem azt jelenti, hogy önmagamnak, saját nyelvhez fűzött viszonyomnak kell (meg) felelnem, ha versről van szó – nem pedig egy „absztrakt” közönség (az „adófizetők”) elvárásainak. Én úgy érzem, hogy OJD antiintellektuális koncepciója nemcsak az írókat, hanem az olvasóközönséget is leminősíti, hiszen helyettük is tudni véli, csupán kenyeret és cirkuszt akarnak.

– *A kortárs szépirodalom már nem képes tömegekhez szólni, nincsen társadalomformáló ereje, a politikusok sem hivatkoznak a kedvenc íróikkal, ha van nekik egyáltalán ilyen. Ez a folyamat hogyan fordítható vissza?*

– **IT:** Ezt rövidere zárom, a költő Szócs Géza sokkal többet tud a társadalomról, mint a politikus Szócs Géza szerintem, ámde a társadalom sokkal jobban ismeri a politikus Szócs Gézát, mint a költő Szócs Gézát. Találós kérdés, vajon melyik képes inkább a társadalmat formálni? A társadalmat együttgondolkodással, részvétellel lehet (nem formálni!) reflektáltabbá, a saját értékeire kíváncsibbá tenni – nem kívülről, távirányítással, úgy maximum csak stimulálni lehet. Ezt már részben a belterjességre vonatkozó kérdésemnél megfeleltem.

– **NZM:** Hogyan kellene elképzelni ezt a tömegekhez szólást? Ez még a Petőfi-paradigma lenne? Lángoszlopostul? Az jelentős probléma, ha a kultúra teljesen irreleváns a társadalom számára, ha gyakorlatilag „ki van szervezve” belőle, de szerintem az a véglet is nagyon káros, ha az irodalom a nép „szent ügye”, és a költőnek papi személyként kell viselkednie. Az irodalmi szféra

deideologizálása szerintem fontos feladat, noha nem hiszek a teljesen autonóm művészetben, és az apolitikusságot sem tartom par excellence értéknek. Jó lenne valahol az elefántcsonttorony és a parlament között egy békés, civil helyet találni az íróknak, ahol különösebb mentálhigiéniai gondok nélkül tudnak egymással beszélgetni, és még néha arra jár egy-két nem-író is (nem feltétlenül olvasó!), hiszen fontos lenne azt látni, hogy számítunk, de azért ne vegyük magunkat már annyira komolyan. Na, ez egy polgári utópia, most fényévekre vagyunk ettől.

– *Mi lehet az oka annak, hogy bizonyos életművekről méltatlanul keveset beszél a szakma, például a nemrég elhunyt Mózes Attila művei vagy Király László és Farkas Árpád versei kevésbé ismertek (elismertek) bizonyos szakmai körökben?*

– **IT:** Ez egy nehéz kérdés, nem tudom rá a választ. Saját döntés, hogy milyen művek érdekelnek, kevésbé saját, hogy mivel találkozhatok nagyobb valószínűséggel. Tudnék sorolni olyan saját kedvenceket, akik szerintem több figyelmet érdemelnének a szakmától, nem is keveset. Az lehet a feladatom, hogy beszéljek róluk, de az már nem, hogy igazságot tegyek.

– *Milyen szerepe lehet mindebben a kritikának, szükség van-e a műfaj felfrissítésére?*

– **IT:** A kritika ízlést formál, nem társadalmat, de rátapinthat arra, hogy egy mű mennyire van jelen, és mennyire távolodik el a valóságtól. Felfedhet hamis utakat, de a társadalomformáló, igaz vagy üdvözítő út megtalálása nem feladata, ahogy egy műnek sem feladata ez.

– **NZM:** Ezt a kérdést összefűzném az előzővel. Nemrég jelent meg Sopotnik Zoltán Moszkvics című verseskötete, melynek meglepő módon egy Szegedy-Maszák Mihály tanulmányból vett mottója van, ami így hangzik: „A kánonok lényegéhez tartozik, hogy már megalkotásuk pillanatában érvényüket veszítik. Nélkülük elképzelhetetlen műalkotások megközelítése, de a megértés egyszersmind a létező kánonok rombolását teszi szükségessé. Ez a kettősség olyannyira elválaszthatatlan a művészet s így az irodalom létezési módjától, történetiségétől, hogy egyetlen olvasó sem függetlenítheti magát tőle. Olvasni annyit jelent, mint megtagadni

olyan kánonokat, amelyeket elődeink alakítottak ki.” Mélyen egyetértek ezzel az idézettel, sőt, azt gondolom, az olvasáshoz hasonlóan az írás maga is kánonrombolás, illetve ezzel párhuzamosan alternatív kánonépítés. Tamáshoz hasonlóan én is rengeteg szerzőt tudnék említeni, akiről méltatlanul keveset beszél a szakma. Erre szerintem van egy nagyon egyszerű megoldás: beszéljünk róluk. A méltatlankodás méltatlanul kevés. Az segít, ha folyamatosan azon dolgozunk, hogy megteremtsük saját kánonvariációnkat, hogy élő párbeszédbe vonjuk fontos (tetsz)halottainkat. Erre a vers is alkalmas, de írjon irodalmi esszét a költő/író, sőt írjon kritikát! Általában azt szokták gondolni, hogy egy szépíró jegyezte kritika a közeg „belterjességének” bizonyítéka, én ezzel szemben azt vallom, hogy a szakmailag hiteles kritika épp ellene hathat az átlátszatlanságnak, miközben a nyílt viták egyfajta egészségügyi szolgálatot is tesznek, hiszen a kánonok folyamatos megkérdőjelezésével feloldhatják közösségi traumáinkat és pszichózisainkat.

– *Ha egy húsz kortárs könyvből álló olvasmánylistát kellene ajánlhatok egy pályakezdő alkotónak, hogyan nézne ki?*

– **IT:** Én csak versesköteteket mondok, sorrend nélkül, és nem hosszas válogatás alapján, hanem amik épp a fejemben vannak, mert általában a fejemben vannak, vagy mert nagyon frissek, és nagyon aktuális a kötődés.

Simon Balázs: Makdír; Tolnai Ottó: Balkáni babér; Domonkos István: Kormányeltörésben; Jónás Tamás: Bentlakás; Kun Árpád: Medárdus énekel; Tóth Erzsébet: Rossz környék; Szőcs Géza: A szélnek eresztett bábu; Keszthelyi Rezső: Aszimptot; Takács Zsuzsa: Utószó; Lövétei László László: Két szék között; Markó Béla: Kerítés; Fekete Anna: Oda-vissza; Finy Petra: Folyékony tekintet; Lackfi János: Öt seb; Peer Krisztián: Belső Robinson; Horváth László Imre: A hajó, ami nőket szállított; Oravecz Imre: Halászóember; Csukás István: Étellift a pokolba; Kányádi Sándor: Felemás őszi versek; Németh Bálint: Kiküszöbölés.

– *Milyen módszerekkel, formagyakorlatokkal tanítható a versés a prózairás? Egyáltalán mesterség-e az írás, tanulással, szorgalommal elsajátítható?*

– **IT:** A szakma önszorgalommal is elsajátítható. Olvasással, reflektálással, verstankönyvekkel. Sokkal nagyobb gond, hogy egy kezdő, ha egyedül (csak könyvekkel) vág neki az útjának, akkor rosszul választja ki a lécet, amit át kell ugrania. Általában túl magasra teszi, és mivel még nincs rutinja, sem türelme (alacsonyabbra állított léc meg sem fordul a fejében), fel is adja az egészet. Egyrészt az én feladatom, hogy megfelelő kihívásokat adjak, rámutassak az erősségekre (és néha a holtpontra), másrészt az én feladatom, hogy segítsem a célokat korrektebben és elérhetőbben kitűzni. Mivel elég követhető a Facebook oldalamon, hogy milyen feladatot adok, és hogyan fejlődnek, haladnak a mentoráltjaim, ezt nem fejtegetném hosszasan, mivel nyílt titok, hozzáférhető – sőt minden érdeklődő kipróbálhatja az aktuális kihívást, ha akarja.

– **NZM:** Vannak bizonyos szakmai alapismeretek, melyek formalizálhatóak, írásgyakorlatokkal, elemzéssel és olvasással elsajátíthatóak. Ugyanakkor ez egy nagyon individuális folyamat, a szó szoros értelmében „önképzés”, hiszen a költészet esetében – én úgy gondolom – önismeretet is kell tanulni, vagyis rá kell érezni arra az infravékony kapcsolatra, ami a személyiség és a nyelv között létesül, mely természetesen változik is az idővel. Én egyelőre azt látom tisztán, hogy mindenképp szeretnék sokat együtt olvasni a mentoráltakkal, segíteni abban, hogy nyelvet találjanak a költészetéről való beszédhez, mert ez hozzásegítheti őket ahhoz is, hogy meg tudják határozni, el tudják dönteni, ők mit akarnak a költészettől. Mert ez egy reflektált döntés is, amihez nem elegendő egy alkalmilag jól sikerült szöveg, hiszen gondolni is kell valamit arról, hogy mi a vers, és mi az irodalom.

– *Milyen tervei, elképzelései, pedagógiai koncepciója van a Független Mentorhálózatnak, hogyan kovácsolódik mindez közösséggé, lesznek-e közös műhelyek, felolvasóestek?*

– **IT:** Én nem vagyok tagja a Független Mentorhálózatnak, csak saját koncepcióról tudok beszélni. A négy mentoráltamat még a kezdetben megkérdeztem arról, hogy mik az elvárásaik és a félelmeik a programmal kapcsolatban, és ezekre időszako-

san visszatérünk majd, hogy a haladás a saját mércéjük szerint is mérhető legyen. A perfekcionizmus terhét beszélgetésekkel támogatva megpróbálom lesegíteni a vállukról. Ha elakadnak, akkor közösen fejtjük meg miért, ha éppen alulmotiváltak, akkor beszélünk róla – a bizalmi légkör nagyon fontos, és ha van valami bevált rutinom a problémára, akkor javaslom, próbálják ki. Jelezve azt, hogy az én tapasztalatom „nem mindenható”, de hátha sikerül egy akadályon kevesebb erőfeszítéssel túljutniuk. Folyamatosan értékelem őket, folyamatosan foglalkozom a szövegeikkel, és arra biztatom őket, hogy egymásnak is segítsenek. A műhelymunka a tanulás élményével jár, reflektáltabb, tapasztaltabb, rutinosabb alkotó lehetsz ezáltal.

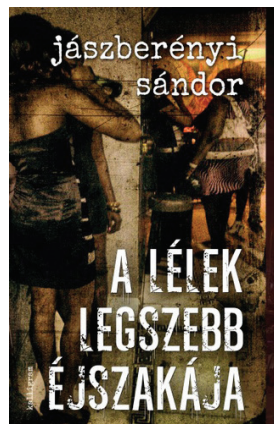
– **NZM:** Már többször jeleztem, hogy nincsen közös pedagógiai manifesztum, próbáltuk a lehető legszabadabbra és legrugalmasabbra tervezni a Független Mentorhálózat működését. Én a magam részéről nem is erőltetném a zárt közösséggé válást, aki szeretné szorosabbra fűzni a szálakat más mentorokkal, tegye nyugodtan, semmi sem akadályozza benne. Elképzelhető, hogy lesznek közös műhelyek és felolvasóestek, de ahogy az előbb mondtam, nincs semmiféle nyomás vagy elvárás. Én az év folyamán biztos, hogy szeretném valamilyen módon a külvilág felé is prezentálni a mentoráltjaimmal végzett közös munkát, akár egy felolvasás keretében is, de mindennek a pontos módját még ki kell találni.

– *Milyen kézzelfogható eredménye lesz a munkátoknak, egy év után várható-e egy antológia-publikáció, esetleg debütkötetek?*

– **IT:** Szervezekegyközös bemutatkozástanégymentoráltamnak, valami jó helyszínen egy felolvasó-estet. Illetve felkerestem az egyik irodalmi folyóirat versszerkesztőjét, és ha jó szinten leszünk, akkor november környékén lesz a lapban egy blokkunk. Illetve folyamatosan látszik az út, követhető, a Facebookon naplózva van, tehát hétről hétre látszik, ki éppen hol tart, mit ugrik meg.

Varga Melinda

„Nemcsak csatákról és háborúkról esik szó a kötetben, hanem azokról a milliókról is, akik az emberyomorító események, történelmi fordulók során a teljes kiszolgáltatottság állapotába jutottak. Prostitáltak, gyerekharcosok és szolgák élete tárul teljes valójában elénk.” – **Jászberényi Sándor** *A lélek legszebb éjszakája* című novelláskötetéről **Molnár Dávid** írt.

Megölni egy arabot, tanítani egy fiút

Jászberényi Sándor – ahogy egyszer utalt magára egy idézetet parafrázálva – a legkeményebb a völgyben. Talán ez így is van. Hiszen új és egyben második prózakötete, *A lélek legszebb éjszakája* csak néhány hónapja jött ki a Kalligram Kiadónál, és máris esélyes lett egy rangos irodalmi elismerésre, az Aegon Művészeti Díjra. A dologba azonban némi helyzetkomikum vegyül, ugyanis *A lélek legszebb éjszakája* Németh Gábor *Egy mormota nyarával* is versenyez. Emellett azért nem lehet e rövid bevezetőben szó nélkül elmenni, mert Jászberényi egyik új elbeszélésének pontosan az a címe, amit eredetileg Németh regényének javasolt a szerkesztő: *Megölni egy arabot*. Mivel Németh is „kalligramos”, nagyon érdekes lenne tudni, hogy csapódott le ebben az esetben az akkor mellőzött cím. Vajon a főszerkesztő, Mészáros Sándor akarata érvényesült, vagy Jászberényi egy nagyon finoman kimért utalással akart kapcsolódni Camus *Közönyéhez* (újabb címváltozatában: *Az idegenhez*)? Esetleg ügyes fricskára leptünk Jászberényi részéről egy más típusú irodalom irányába? Reméljük, a kiéleződő vagy már kiélezett versenyben választ kapunk majd ezekre a kérdésekre is.

Nem lennék meglepve, ha utóbbiról lenne szó, Jászberényi ugyanis nem tartozik a magyar irodalom szokványos figurái közé. Ezt igazolja, hogy a kötet megjelenése előtt – az eddig Magyarországon nem túl piacképesnek bizonyuló – könyvtrailert készített, készítettett. Őszintén szólva: nem is rosszat. Két és fél percben kellemes zenei aláfestéssel hangzik el a szerző egy szövege egyedi grafikai megoldásokkal. A végcím nélkül szinte észre sem veszi a lelkes jutyubozó, hogy Jászberényi mennyire „átejt” őt. Korántsem a kötetből kapunk részletet, mint azt gondolnánk a „trailer” szó alapján, hanem egy jóval korábbi versét olvassák fel, a *Barakát*, amely ebben a könyvében nem jelenik meg (legfeljebb csak motívumaiban és hangulatában).

Feltétlen meg kell említeni, hogy Jászberényi volt az egyike azoknak, akik a Nappali Kávézóban rituálisan elégették a posztmodernt. Ő erről így nyilatkozott: *„Történeteket szeretek olvasni, nem azt, amikor a nagy író nyolcszáz oldallal jól alátámasztja, hogy ő tényleg mekkora nagy író. Amikor a nyelvről szóló beszéddel fedik el a tátongó eseménytelenséget, az életanyag hiányát, az nem csak untat. Bosszant is.”* Minimalista, határozottan történetmesélő prózájának előképeit Hemingway-ben és Carverben látja, noha új kötetének fülszövege szerint (amelyet Cserna-Szabó András írt) a magyar író apja inkább Graham Greene. Annyi bizonyos, hogy Jászberényi novelláin nagyon átüt az az elementáris erő, ami valószínűleg közrejátszott magának az irodalomnak a megszületésében is: sztorizni szeretne.

Erre megvan minden joga, hiszen igen érdekes életutat tudhat magáénak. Pályája igen szokványosan indult, a kétezres évek elején még az ELTÉ-re járt magyar szakra, miközben a *Népszabadság* diplomás újságíró-képzésén is részt vett. Néhány évvel később azonban érdeklődése a közel-keleti és afrikai események felé fordult, és haditudósító lett. Interjút készített az Iszlám Dzsihad nevű palesztin terrorszervezet alakulatával, és vérdíjat is tűztek ki a fejére. Ennek ellenére „funkcionális” muszlimként – kisebb-nagyobb megszakításokkal – Egyiptomban él. Díjai, elismerései azt bizonyítják, hogy alapos, kiforrott újságíróról van

szó. Megvan a véleménye a migránskérdésről is. Szerinte a menekülteket a keresztény értékrend szerint be kell fogadni ugyan Európába, de minden korábbinál határozottabban kell integrálni őket. Amennyiben ezeknek a követelményeknek nem képesek megfelelni, azonnal ki kell toloncolni őket a kontinensről. Elbeszéléseit ő maga és talán olvasói is azért tartják fontosnak, mert azokból jobban meg lehet ismerni a másikat, a híradásokban általában egyfajta narrációs séma szerint bemutatott oldalt, azokat az embereket, akik a közel-keleti állapotok és körülmények elől Európába, Európa hatáira menekültek az elmúlt években, illetőleg ez idő szerint is menekülnek.

A *lélek legszebb éjszakája* történeteinek főszereplője Maros Dániel, angolosan Daniel Marosh, akinek a nevét általában nem tudják kiejteni. Haditudósítóként dolgozik, figurája sok tekintetben megfeleltethető a szerzőnek. Nemcsak munkájuk, sorsuk és így tapasztalataik azonosak/hasonlóak, hanem még kinézetük is. Az egyik novellában például nagyon fontos szerephez jut, hogy Dánielnek, akinek neve talán az ismert whiskyhez köthető, ugyanúgy kék a szeme, mint Jászberényinek. Maga az író háritani igyekszik az erre vonatkozó kérdéseket, s okkal indul így a kötet: *„E könyvben szereplő minden karakter kitalált személy. Az említett intézmények, rövidítések, katonai alakulatok nem utalnak létező intézményekre. A történetek és a valóság megtévesztő hasonlósága a véletlen műve.”* Tehát a novelláknak van életrajzi ihletettsége, de azok a fikció határán belül mozognak.

Dániel figurája köti össze lazán és pókhálószerűen ezeket az elbeszéléseket. Egyértelműen kivehető ívük nincs, inkább nagyon is rokonszenvesen a „sztorizgatás” benyomását keltik. Dánielnek komoly magánéleti problémái vannak, rosszul sikerült házasságából egy kisfia született, Kristóf, akivel csak a láthatáson találkozhat. Haditudósítóként számtalan traumatikus, halálközeli élmény éri, lélekemésztő látványok és gondok gyötrik. Mindez az előbb említettekkel kiegészülve komoly álmatlanságot okoz neki, amelyet különböző kábítószerrel és Xanax-szal próbál enyhíteni. Az éjszakai egyedüllétől való félelem bulikba, alkoholiz-

musba, kábítószerfüggőségbe és kurvázásba sodorja. Az álmatlanság és a drogok velejárója a hallucináció is, így az elbeszélések jelentős része torkollik fikción belüli fikcióba. A *Banana split*ben az elbeszélő például egy éjszakai „hármaszós” után elviszi a prostituált nem létező kislányát reggelizni. Ezúttal a hallucináció okát is megtudjuk, hányadéknak elemzéséből kiderül ugyanis, hogy Dániel az előző napon banánt is evett.

Bizonyos tekintetben a főszereplő a kiüresedés felé halad, de a totális nihilben mindig felcsillan egy csepp humanizmus. Ennek a forrása olykor Dániel, olykor teljesen más személy. Jó példa az utóbbira az a bárban felszedett lány, akiről a főszereplő azt hitte, prostituált, és miután nem tudott merevedést produkálni a lány kivágott csiklója láttán (amelyet egy törzsi szokás következtében csonkoltak), alaposan megfizetve elküldte. A lány azonban Dániel tudtán kívül nem fogadta el a pénzt, hanem az ágyon hagyta, ő ugyanis „szerelemből” akart a főszereplővel lenni. Dániel erre csak később döbbsent rá.

A pikáns, erőszakos részek kapcsán nem teljesen érdektelen megjegyezni, hogy Jászberényi mennyire mesterien sűrít, a durva valóságot ellensúlyozó lirizálása azonban nem mindig sikerül meggyőzően. Néhol túlburjánzik, és elveszti elemi erejét. Az egyik novellájában hangzik el a következő, iszonyú hatásossággal felszakadó mondat: *„Meggzúnt az idő, [a] bőrömről patakzó izzadság nem cseppent le többé a földre.”* De sajnos mindez halmazásszerűen folytatódik: *„[A] sivatag felől szitáló finom sárga por, mely beszínezte és megbetegítette a kripta kertjében álló pálmákat, megdermedt a levegőben. A kősvivatagban nem pattogtak a kövek. A sivatagi bekötőúton megálltak a fekete halottas kom-bik.”* A kötet utolsó és ezért szövegszerkezetileg talán legrelevánsabb mondataiban hasonló hibát követ el a szerző. A főszereplő kisfia, Kristóf, akit először érintett meg a végső elmúlás szele, megkérdezi apját, hogy a cigány hiedelmek szerint elég varjülevest evett-e a halál elűzéséhez önmagától és családjától. Dániel megnyugtatta őt, majd Kristóf kinéz az ablakon. Ezután jön a két zárómondat: *„A fák virágban álltak az autóút szélén, a földeken*

bújt elő a termés. A szikrázó napsütésben úgy tűnt, a halál tényleg nagyon messze van.” Az előbújó termés motívumát, amely az ókor óta annyira összekapcsolódik a születéssel és a feltámadással, kár kibontani és magyarázni, az elbeszélésnek az utolsó előtti mondatban kellene véget érnie. Egyébként ez a könyv egyetlen Magyarországon játszódó elbeszélése, életrajzi ihletettségét bizonyos mértékig Jászberényi is elismerte.

A többi írásban Afrika és főként a Közel-Kelet szomorú valósága köszön vissza, a mindennapos, falvakat sírgödörre változtató harcok, amelyekben az emberéletnek a legcsekélyebb értéke sincs. A novellákban nyomot hagy a jó és a rossz élesen elkülönülő kettősége, ám az előbbi árnyalása ügyesen megoldott probléma. Az utóbbi nehezebb kérdés, de nagyon is dicsérendő az író igyekezete. Egy rádió adógombja beragad, így lehetünk fültanúi annak, hogy az Iszlám Állam legifjabbjai, akik ugyanolyan félelemmel és szorongásokkal teli emberek, mint az általuk kivégzettek, mit várnak a harcokban való részvételüktől és esetleges mártírhaláluktól.

Nemcsak csatákról és háborúkról esik szó a kötetben, hanem azokról a milliokról is, akik az embertyomorító események, történelmi fordulók során a teljes kiszolgáltatottság állapotába jutottak. Prostituáltak, gyerekharcosok és szolgák élete tárul teljes valójában elénk. Ezen elbeszélések közül a kritikusok – nem véletlenül – *A kutya kölykét* tartják a legjobban sikerültnek. Most azonban helyezzük máshová a hangsúlyt!

Két választottam egyike a *Dögevő*. Dögevőnek – mint az az elbeszélésből kiderül – az olyan prostituáltakat nevezik, akiket maguktól nem szednének fel a férfiak, így azokból a kuncsaftokból táplálkoznak, akiknek már úgyis mindegy a kínálat. A főszereplő épp erre a szintre kíván lesüllyedni, hogy sokadjára próbálja megbosszulni feleségén, Rebekán a tőle elszenvedett vélt vagy valós sérelmeit. Épp ezért a legnagyobb örömmel csatlakozik a „hölgyhöz”, aki a saját lakására viszi Dánielt. Dániel azonban két óra alatt sem tud elélvezni, és már a nő éhes gyermeke is felsír. Ekkor a prostituált el akarja küldeni őt, a főszereplő azonban

megsejtve, hogy ez a helyzet kitűnő lehetőséget biztosít a még mélyebbre merülésre, arra kényszeríti, fejezze be vele az aktust. Ezután derül ki, hogy fizetni sem tud. A novella zenei aláfestést is kap, amely jól megteremti a forró egyiptomi éjszaka és egy törött szívű férfi találkozásának hangulatát. Ez pedig a több feldolgozásban ismert *Heartbreak Hotel* (Szívtörött Hotel) talán magától a királytól, Elvis Presleytől. A dal rendkívül ügyesen ellenpontozza a láttatni kívánt érzéketlenséget.

A másik kiemelendő novella a már emlegetett *Megölni egy arabot*. Azért különleges ez, mert itt olvad össze a legjobban a főszereplő és az író személye. Dánielt ebben az elbeszélésben ugyanis Kák Szárdárnak nevezik. Erről korábban Jászberényi Sándor azt nyilatkozta, hogy a Szárdár név áll a legközelebb a kurdoknál a Sándorhoz. Dániel tehát itt „elsándorosodik”. Az elbeszélésben egyébként Dániel és egy magas rangú katonatiszt, Hesszin barátsága tárul elénk. Épphogy visszaérkeznek a frontvonalról, Hesszint behívják a bázisra, ahol egy arab fiút kell kihallgatnia. Hesszin olyan keményen vallatja a kamaszt, hogy az elájul. Erre Dániel a genfi konvenció érvényesítését kéri számon, és azt hangoztatja, hogy tisztességes tárgyalás jár a fiúnak. Ekkor Hesszin azt mondja: „*Ti barom nyugatiak. Idejöttök osztani az észet, meg kirabolni az olajat. Ez a tárgyalás.*” A szerző nyilvánvalóan ezzel relativizálja a keresztény értékeket, miközben az olvasót arra sarkallja, gondolja át, hogyan lehet ezeket mindenféle szélsőség nélkül, racionálisan megtartani. A két barát szóbeli konfliktusa fizikaivá válik, mielőtt Hesszin három lövéssel agyonlövi az arab fiút, és egy váratlan fordulatig Dániel Közél-Keleten érvényesíthetetlen humanizmusának bukásaként látjuk az elbeszéléteket. Csakhogy Hesszin és Dániel hazatér, az előbbi elalszik, a főszereplő pedig a kiszűrődő zaj hatására benéz hozzá. Hesszin laptopjáról egy videó megy végtelenítve: a megölt kamasz szerepel rajta, aki egy levágott nő fejét a hajánál fogva, mosolyogva mutatja a kamerába.

Ideje, hogy kitérjek az elbeszélések hangulatával totálisan ellentétesen ható főcímre is, amelyet Dzsojusz, a kongói száz-

negyven kilós madám Kairó külvárosában egy szeretkezés után magyaráz el nekünk: „[B]izonyos különleges éjszakákon, a rossz csillagok alatt, bizonyos különleges események hatására az embert elhagyja a lélek. Kiszáll a testből és vándorútra indul. ... [E]zt a »lélek legszebb éjszakájának« nevezik. A lelket ilyenkor nem kötik a hús bűnei. A magára hagyott test azonban elárvul, várja a lélek visszatértét, ha pedig az nem jön vissza időben, meghal. ...Persze nem egyszerre száll ki mindenkiből a lélek. Mindenkinek megvan a saját ideje. Egy dolog azonban biztos: az, hogy senki sem kerülheti el az élete folyamán, hogy egyszer csak magára hagyja a lelke. Ilyenkor nincs mit tenni. Azonkívül, hogy azt mondják az embernek, hogy ne haljon meg, amíg vissza nem talál a lelke.” Hogy Dánielbe visszatért, az leginkább annak alapján valószínűsíthető, ahogyan a fiával a fikció szerint bánik. Talán ezek a szövegek is neki íródtak, és természetesen azoknak az olvasóknak, akik szeretik, ha a kortárs irodalom érthető nyelven, a jelen problémáival foglalkozik, olyannyira, hogy gyakran eldönthetetlen, mi az igazság.

Jászberényi Sándor: *A lélek legszebb éjszakája*. Kalligram, 2016.

„A *Kötött pálya* kötetbe foglalt sokszínű patchwork. Egy élet folthatásait, foltlenyomatait tartalmazza. **Deák Csillag** érzi a világot. Emellett saját énjét kutatja.” – **Csontos Tibor** könyvértékelőjét olvashatják.

Szövegszelfi és patchwork

„*Tatárka Gézáné csak arra ügyelt, hogy ne lélegezzen.*” A mondatot akár Örkény István is írhatta volna, annyira groteszk. Azonban Tatárka Gézáné Deák Csillag mikrosztorijának, az *Életösztönnek* hősnője. Egyike a szerző furcsa alakjainak, akikkel benépesítette a *Kötött pálya* című novelláskötetét. Közéjük tartozik Kucsera Gézáné, a Telemobil főszereplője, aki azért különleges karakter, mert mielőtt lezárták férje koporsóját, mobiltelefont csempészt a holttest alpakkaöltönyének zsebébe. Gondolhatnánk, hogy a *Kötött pálya* ehhez hasonló hősökkel zsúfolt, de ott van közöttük a szerző is, aki cseppet sem kötött pályát futott be. Bár ez történetet lehetett volna vele, ha családjával nem dönt a kivándorlás mellett. Ő ugyanis a Kárpátok Génuszánának Romániájában nőtt fel, édesapja irodalomtörténész, ami azt is jelentette, hogy az irodalom nagy becsben volt a szülői háznál. Deák Csillag gyerekként is sokat olvasott, mi több, korán kiderült, hogy tehetsége van az íráshoz. Ha úgy tetszik, irodalmilag kötött pályán maradt a négy diplomás, öt nyelven beszélő, tizenhárom éven keresztül Németországban, majd 1992 óta Budapesten élő, íróakadémiát is végzett szerző.

A kötet első, *Császármorzsák* című rövidpróza-blokkja afféle szövegszelfikkel indul. Az olvasó jogosan élhet a gyanúperrel,

hogy az itt található nyolc történet mindegyike önéletrajzi ihletésű. Ez egyébként a *Kötött pályán* futó történetmesélések többségében fellelhető. A *Szamárfül* az első szelfi képaláírása, melyben talán gyermekkori élmények sejlenek fel, s melyben ott van talán az egész kötet két kulcsmondata: „*megtalálták a történetekkel teli füzetet*”, illetve „*a történetek ott ültek a fejében, mint-ha várakoznának*”. S miután megjelent Deák Csillag eme első prózakötete, önkéntelenül is adódik a folytatása: e történetek az évtizedek alatt újabakkal kiegészülve megunták a várakozást. Minden novellaválogatás felér egy önéletrajzzal a maga eseményeivel, történéseivel, szereplőivel, tapasztalataival, érzelmi és gondolati sűrítményeivel.

Az úti levél hatású *Út-levél* ironikus és kesernyés pillanattfelvétel a család életéből, midőn a Nagy Vezér Aranykorszakában eltöltött éveik utolsó pillanatait a bukaresti repülőtéren élik át. A novellából megtudjuk, hogy a román kivándorlási törvény fejenként húsz kilónyi – gyerekeknek feleannyi – tárgyi múltat engedett ki az országból. S mily abszurd, hogy két kislánya a hamis Barbie baba csempészkinccsével a ruhája alatt várja a feljutást a repülőgépre, miközben a román vámosok elvették a könyveiket. Messze még a pillanat, amikor beleszippanthatnak a München melletti lakóhelyük szomszédságában álló csokoládégyár illatfelhőjébe.

Deák Csillag univerzumában hetvenhat kisbolygó, azaz hetvenhat rövidpróza írás kering kötött pályán. Nevezték ezeket egyperces novelláknak is, de ebben az esetben óvatosan kellene bánni ezzel a címkével, minősítéssel. Az „egyperces” Deák Csillag esetében a rövideiséget, a sztori *minimal art*-jét jelenti.

Nehéz műfaj a rövidpróza. – Írd meg állva, és húzd meg ülve! – adott tippet a szikár prózához Hemingway. A *Kötött pálya* kötetbe foglalt sokszínű patchwork. Egy élet folthatásait, foltlenyomatait tartalmazza. Deák Csillag érzi a világot. Emellett saját énjét kutatja. Márpedig a rövidpróza a legrövidebb és leghatásosabb útja az ilyen típusú önfeltárásnak. Az olvasó pedig átadja magát a patchwork folthatásának, és minden képckockáját

kiélvezi a szerző pillanatfelvételeinek. Szóljon az a bécsi nőről – az apai nagymamáról –, aki némafilmeket kísért zongorán, hogy pénzt keressen, és a bolhás vászonra figyelt, mikor legyen piano és mikor fortissimo (*A bécsi nő*). Szóljon akár Celebről, a kutyáról, aki felettebb érzékeny a televíziókészülék elektromágneses hullámára (*Házi mozi*), vagy meséljen a bányatőről, amelybe meteorit csapódik, és e világűrből érkezett hivatlan jövevény lábujjnövekedési kórt okoz a faluban (*Bányató*). Máskor pedig a lomtalanításba tévelyedett űrközpontos irányítópultról beszél (*Lomtalanítás*). De szól arról a növényről is, amely az emberi bőrfelületen képes élni. Márpedig tekintve az emberi és növényi életlehetőségek drasztikus csökkenését, ez mindkét faj számára túlélési lehetőséget kínál (*Féregjárat*).

Sci-fi, krimi, valós pesti életszilánk – és sok minden más szövődött a *Kötött pálya* Deák Csillag által egymáshoz illesztett patchworkjébe. Például az *Idegen nyelv opusa*, e sokcsillagos, a felfedezés öröméről, a kapcsolatteremtés konfliktusairól is szóló történet, amelynek hőse a múzeumban a női portrék előtt ülve történeteket talál ki a festők ismeretlen modelljeiről. (Vajon mi-féle történeteket találhatna ki a képzőművészetről elmélkedő, képzőművészeti szakíró Deák Csillag múzeumban, női portrék előtt üldögélve?) A főhős beleszeret egy lány tekintetébe, követni kezdi, figyeli kommunikációját mindenféle emberekkel, ám ő hiába szólítja meg németül, angolul, a lány a siketnémák jelbeszédével válaszol. De említhetnénk az apát is, aki egyszer fehér zászlót tűz ki a házára, és azt kiabálja, segítség, a lányom meg akar ölni, máskor feketét, és azt kiabálja, több tiszteletet kérek, mert meghaltam! (*Fekete-fehér*)

Ilyesfajta groteszk és abszurd helyzetek is fellelhetők a rövid mondatok tárházául szolgáló *Kötött pályában*, a szerző első prózakötetében. Az abszurd pedig e tájékon sem más, mint a harmónia hiánya. Az itt lefényképezett emberi kapcsolatok mikrovilágában is ott a groteszk, amely az örkényi meghatározás szerint egyfajta válasz az iszonyú önbizalmunkra. Aki Kelet-Közép-Európában szocializálódik, él és mozog, s persze íróember is, óha-

atlanul fogékony és érzékeny a groteszkre és az abszurdra. Az írástudó lételeme, stílsajátja, írótarának kötelező tartozéka. Író és olvasó jelbeszédének kötőszöve.

Nem lehet szó nélkül hagyni Deák Csillag gasztrovilágát sem. Látványosan áldoz Krúdy oltárán, hozza a gyomor örömeit. A *Vacsoravendégekben* a spárga dicséretéből fon szövegkoszort, a *Húsleves Kaporné módra* című történetében, amely egy tyúklevésben végződő társkereső kalandot ír le, ez a mondat is szerepel: „A tyúk megkeményedett izmaiba szerelmi viharok íze-sava gyűlt össze”. Erre még a szolgálatkész Vendelin pincérre hagyatkozó Szindbád szájában is összefutna a nyál. Igaz, Szindbád velőscsontja Deák Csillag e történetében csupán megvalósulatlan álom marad. Nekünk azonban nincs hiányérzetünk az Irodalmi Jelent és más folyóiratokat igényes és értő képzőművészeti írással tápláló Deák Csillag rövidprózáinak, zsebkönyvsztorijainak olvasása közben. Nem fogja el az embert semmiféle – Juhász Ferenc leleményét kikölcsönözve – csillagpityergés. Sőt: inkább a derű ül ki az arcára.

Deák Csillag: *Kötött pálya*. Tipp-Cult Kft., 2015.

„**Stiller Kriszta** nem akar öncélúan művészkedni, nem borítja az allegorikusság jótékony homálya a semmitmondást, a remek metaforák nem a mondanivaló hiányát fedik el, mint oly sok kortárs szövegben. Itt, kérem, elhisszük: minden megtörtént, és minden úgy történt meg, ahogy azt olvassuk, mert a versek boszorkányos hitelességgel szólnak, vérrel írták őket.” – A *Ködforgató*ról **Simon Adri** írt.

Az őszinteség terepe

Zavarba ejtő a hallgatás e vérpezsdítően izgalmas és meglehetősen profi, néhol slágerszövegesen odakent, rigalánc-lazaságú, hanyag eleganciával káromkodó trashköltészet, Stiller Kriszta 2014-ben megjelent *Ködforgató* című kötete körül. Pedig tudom, hogy nem én vagyok az egyetlen rajongója.

Stiller Krisztát akkor olvasom, ha vagány versekre vágyom. Vagy ha éppen kevés vagyok a sajátjaimhoz, mert ő azok közé tartozik, akik inspirálnak. Akkor is fellapozom, ha szerelmileg nyomorultul érzem magam, és inkább keresek valakit, akinek a mellékelt ábra szerint még az enyémnél is fülsiketítőbb robajjal szakad meg a szíve:

[...]

*kitépem onnan, nem venném a véred
te se tégy sínre, szebb halál kell, másik
nem bírnám ki, ha elszórna az élet
szétroncsolódva sok-sok állomásig
hogy isten szeret, vagy pedig csak így ver
tök mindegy már, a józan észnek annyi
állj a hídra egy hozzádkötött szívvel
és majd ha intek, kezdj belémzuhanni*

Akkor is előveszem, ha vicces Parti Nagy-parafrázisra vágyom, mégpedig egyik kedvencem, a Rókatárgy alkonyatkor átíratára:

*[...] A sárbogár nem bányagép,
 hogy ércet összetörjön,
 a sárbogár az hányadék,
 mi néha-néha följön.*

*[...] A sárbogár az nem tetű,
 és nem is rózsakása,
 két drótvödörnyi dőlt betű,
 az álmok földrakása.*

(Sárbogár pitymallatkor)

Érdeemes még beszélni a formaművész-zseniről meg a zsigeri ritmusérzékről. Bennem Závada Pétert idézi ez a virtuozitás, annyira sodró és felkavaró ez az egész, de az ember inkább verseket idézne, magukért beszélnek. Ezek Kriszta könnyes hipószaggal köszöntő reggelét jelenítik meg, a fáradt holdsütést, a húsz méter sötéttel beborító őszt. Amikor nem marad meg benne sem sör, sem leves, csak nyálkás nyomot hagy, mint az őszi reggel. Szeretne ellátni Vácig, de köd van, kint az utcán és bent a lélek mélyén is. Amikor a magány már fokozhatatlan, mint a *Reggeliben*:

*Teát iszom. Másfél csésze.
 Isten vagyok. Isten része.
 Volt valakim. Rendes ember.
 Most az élet csendesen ver.
 Kőkemény vaj. Száraz zsemlelék.
 Lassan fakul minden emlék.
 Függyönyt húzok. Napfény robban.
 Zokogok egy kis sarokban.*

Valószínűleg kórházban vagyunk, mint néhány más versben is. Melodramatikus hatású, már-már giccses itt a megszólalás-

mód, az emlékek fakulásának megjelenítése, ám az utolsó két sor megrázó képei megemelik a beszédet, súlyt adnak a szavaknak, hitelessé teszik a megszólalót. Addiktológiai dohányzóhelyiség a színtere a *Majdnem balladának* is:

*Könnyes hipószaggal köszönt ránk a reggel,
kávé lüktet bennem, és halkuló zshivaj.
Dohányzóban ülök két füstölgő dekkal,
álmos lámpafényben a szedált Józsival.
A nyakamon lóg egy aranyszínű emlék,
nekem most az élet, mi másnak egy zsineg.
Ma nem hozzám szólnak a kiszáradt zsemlék,
a Für Elise sem nekem, hanem Erzsinek.*

Aztán kibomlanak az említett műintézményben töltött hét-köznapok, és egészen hátborzongató a feszültség, a vibrálás a közgyógyellátásban játszódó cselekmény naturalisztikus, tárgyilagossága bemutatása és a végén a blaszfémia, valamint a muzsikáló dikció, a biblikussá párolódó hang között:

*Már ötödik napja, hogy mobillal alszom,
a hónaljzöröm is úgy lassan egyhetes.
Elvették a pengém, elhagytam az arcom,
minden igen eltűnt, a nemem semleges.
Felmosva a padló, mások vízen járnak,
nehéz órák lógnak a könnyű perceken.
Elindulnék feléd. Úgy, mint akit várnak.
Vagy engem, vagy istent, de baszd meg, hercegem.*

Nem tudom, csak azokat érinti-e meg ennyire a Stiller-költészet, akiknek volt szerencsájuk hasonló élethelyzetekhez, vagy bárki beléjük tud helyezkedni – a jó költő arról híres, hogy ezt el tudja érni olvasójánál. Én bizonyosan az előbbi kategóriába tartozom, de ennyire bátran és szókimondóan, azt hiszem, sosem írtam nem szalonképes vagy a nagy nyilvánosságra nem

feltétlenül tartozó dolgaimról. (De ezt mondják meg az én kritikussaim.)

Stiller Kriszta nem akar öncélúan művészkedni, nem borítja az allegorikusság jótékony homálya a semmitmondást, a remek metaforák nem a mondanivaló hiányát fedik el, mint oly sok kortárs szövegben. Itt, kérem, elhisszük: minden megtörtént, és minden úgy történt meg, ahogy azt olvassuk, mert a versek boszorkányos hitelességgel szólnak, vérrel írták őket. Megtörténtnek vehetjük a Margit-szigeti nászt („*Elvettél az előbb. Állok elveszetten*”), és ha „*sikítóznak kint a szedált istenek*”, ott biztosan nem Boney M. szól a kórházi folyosón.

E versek tiszta levegőjű, belátható fennsíkja talán Kriszta életének egyetlen őszinte terepe, bár nem tartozik a szövegelemzés világába a szerző magánélete. De az igazság – és a versben nem hazudhatunk – mindig partvonalon kívülre szorítja, felülírja a hazugságot. És még valami: Kriszta jelen van saját életében. A tettek számítanak, nem a szavak, szoktam mondani olykor, s ez a költészet vonatkozásában különös kognitív disszonanciát kelthet, miközben egyúttal egy tágabb mozgásteret hagyó szintézist is teremthet: hiszen mi a költői megszólalás, ha nem tett és teremtés?

*Bérelt kis lakásban kölcsönkapott bútor,
giccses, rozsdabarna, mint egy őszi táj.
Kávét főzök, míg a gépem bootol,
a tetőn macskák basznak, és eső szitál.
Hajnalodik már. Felvisít egy ablak.
Kémények püfögnek, füstöt szél sodor.
Álmos házmesterek seprűket ragadnak,
galambszartól csillog egy acélszobor.*

Különösebb költői eszköz nincs a versben – talán csak az őszi táj-hasonlat –, semmi emelkedettség vagy barokkos dagály, egy már-már minimalista cselekmény játszódik némi trágársággal, mégis a lágy, játékosan szabálytalan jambikus lüktetés egészen líraivá és „érezhetővé” teszi a szöveget. Felkap, és a hétkerbe hajít, konkrét

testi valómban ott vagyok abban a téli reggelben, és fázom, nincs kedvem felkelni, pedig muzáj lesz, nincs menekvés a nap elől:

*Cigaretaszótól hangosak az utcák,
ködpaplan fedi a hatos villamost,
leszállsz és az autók közt futsz át,
de nem vagyok Carmen, s ez nem Sevilla most.*

A vers végén halálos halkán, észrevétlen átmenettel, mázsás súllyal, megmásíthatatlanul szakad le velünk és zuhan alá a lélek-lift, amelybe lépve megbotlik a költő, az övével együtt forr torunkra a szó:

*Nem akarok drámát, sok-sok évem ráment,
megbotlok a liftnél, egy sebem felszakad,
ha már úgyis térden, elsúgok egy áment,
dohányozni tilos. De sírni csak szabad?
(Cigányút)*

Nagyon is szóra érdemes még az a néhány anyavers, amely helyet kapott a könyvben. Nehéz, konfliktusokkal, drámákkal, alkohollal terhelt családi otthon képe elevenedik meg egyik kedvencemben, az *Altatóban*:

*Nem pisilnék be, de félek,
anyu sikít, úgy nevet.
Anyu üres, mint az ágya,
hozzábújni nem lehet.
Sötét van, ha aput várja,
aki nem jön éjszaka.
Megint büdös vizet iszik,
anyunak nincs jó szaga.
[...]
Anyu szája romlott befőtt,
nyúlós, szürke lepketést.*

*Remeg, mikor így tapad rám,
 anyu szája kékre fest.
 Anyu könnye jeges eső,
 anyu karja nagykabát.
 Mintha ő is gyerek lenne,
 úgy öleli önmagát.*

Tolvaj Zoltán *Tányérnyi tengerét* juttatja eszembe Stiller, bár az ott felfestett kép nem ennyire komor színekben játszik, mégis: „*anyám pufókás égdarab / szuszogva járó tyúkanyó / főztjében zeller répa bab / friss marhamáj található / ráncosodik puha ujj / lábán vaskos visszerek / mégis mindig elárulja / raguja hogy kit szeret [...] elfüstöl az éterén át / napi negyven Helikonja / mellre szívja Szűz Helénát / szalontüdő a benti konyha / zsír sistereg fűszer fűszög / rizling csobog savanykásan / hústű hajlik mint az üszög / gőzfelleg pang a lakásban [...] ilyen rontott ez az anyag / hamar elanyátlanodva / kúrje csámpa kissé hanyag / vaksötét a magzat odva / stabat materia sütőlapáttal / naiv szentlény jó anyám / amit ez a karc bevállal / csak kínkeserv hiénanyál*”. Egyik sem iskolai anyák napi ünnepeken szavalható költemény. Mennyire érvényes és egymástól is különböző anyaversek ezek, akár József Attiláéi és Pilinszkyéi mellett! Bár a Tolvaj-féle anyamegjelenítés emlékeztet engem az utóbbira – „*Anya, anya. Hétköznapok. / Haláloed hallom s hívlak én. / Irtóztató hétköznapok. / Szegény, szegény, szegény, szegény*”, de ezt semmiképpen sem mondanám hátránynak. Ezek a versek kétségtelenül összeérnek, egy olyan folytonosságot hoznak létre, mint Umberto Eco víziójában, mely szerint „*a szöveg nem zárt valami, nem olyan lényeg, ami a könyv első és utolsó lapja közé csukható; áthatol a könyvborítókön, az egyik könyvből a másikba, végighalad a könyvtárak polcain, tehát megállíthatatlanul szétáramlik*”. Remélem, hogy e látomás nem csupán jól hangzó irodalomelméleti árnyékbokszolás, hanem valóságos, működő, öntörvényű logikája az irodalmi szövegek egymás közti játékának, szerveződésének.

Az a baj, hogy van néhány szupertehetséges, még épp fiatalnak számító költő, akik alig publikálnak, alig jelennek meg köteteik,

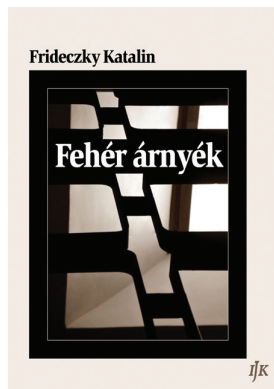
pedig nehezen unnám meg őket. Persze, sokszor felfedezni vélem a kortárs költészetben a fordított arányosságot a termékenység és a minőség viszonyában. De ebbe ne menjünk bele. Inkább olvassuk a *nagyvérkört* Stiller Krisztától, az meg egy istenes vers, és ebben a műfajban is újat mutat. Van istenesből is bőven a kötetben, álljon itt egy remek és jellemző darab:

*tegnap éjjel megint elhagyott az isten
azt hazudta, azért ment el, hogy segítsen
valami feltörne tüdőmből egy szívig
üvölnének. minek? itt süketség dívik
kettévágott nyakkal fénnel telt a torkom
oda hullottam, hol nincs már semmi dolgom
minden köncsepp pára, felhő lettem részben
két szárnyatlan angyal zúg a széltörésben
szépen kussolok, míg tépnek haját, vállat
mivel ez nem mese, nem beszél az állat
kicsit még érdekes a megszokott virtus
ünnepi multság, hétköznapi cirkusz
íme, hölgyek, urak: megnézhetik ingyen
hová folyok lassan, hogy tűnik el minden
megszemlélhető a valóság torz mása
megnyitott mellkasom minden dobbanása
ami a szívemen, uram: nincs a számon
bár téged kereslek, magam nem találom*

Egyetlen veszélye annak, amit Stiller Kriszta művel: egy idő után önismétlővé válhat. Ám ettől még messze van, nem unjuk, sőt még nem is említettem nagyszerű, szabad szájú villanelláit sem. Szóval részemről arra buzdítanám a költőnőt, hogy esetleg próbálkozzon másfajta témákkal, műfajokkal is. Ám az sem baj, ha megmarad annak, olyannak, amilyen. Ha olvasná a szerző e recenziót, üzenem: várjuk a folytatást.

Frideczky Katalin *Fehér árnyék* című kötetét **Handó Péter** értékelte.

Valóságátvitel

Transzformátor minden író. Projekciója bemeneti oldalán az élményanyag található, a kimenetén az, amivé alakult. Az előbbi egyszeri, egyéni, megismételhetetlen, az utóbbi az újraolvasások révén számos alkalommal feleleveníthető, akkor is, ha ugyanaz a szöveg mindig képes egy kicsit más hatást elérni. Valamennyi hatás örök és személyes, mert valóságos. Ráadásul a művészi valóság intenzívebb, mivel a lényegre koncentrálnak: kiemel, felnagyít, hangsúlyossá tesz dolgokat, nem enged be „zavaró” tényezőt. A befogadást az olvasó fantáziájára, beleélő képességére bízta. Kizárólag ennek révén, ezt felébresztve jöhet létre a művel lényegi kapcsolat.

Huszedik századi felismerés, hogy a fikcióban mindig van történelem, miképpen a történelemben is fikció. A jó próza az életből felhalmozott tapasztalati tőkét transzformálja át, ezáltal láttelepe – mintegy az emlékezetben elevenen tartója – korának. Frideczky Katalin elsősorban az emberi viszonyok mesterei ábrázolója, de emellett fogékony az abszurdra is. Egy teljesen hétköznapi eseménynek, cselekvéssornak a végén képes megdöbbentő fordulattal előállni – már-már örökényi módon érkeztetve a csattanót. Számára a valóság több mint kiindulópont, az a terep, ahol az „esendő” emberrel bármi megtörténhet.

2016 decemberében látott napvilágot munkásságának ötödik kötete *Fehér árnyék* címmel, amely szerkesztettségében az eddigiek közül a legszebb ívet futja be. A kezdőtörténetben (*Szo-*

batársak) a főszereplő még az a személy, akivel a másik ember megcsalattatik, az utolsó írások viszont már az elhagyattatásról és az azt követő állapotokról, a szerelemben megfigyelhető gyermeki naivitásról, ugyanakkor önző kegyetlenségről szólnak. Minden más e két végpont közé kerül.

Ugyan ezúttal nem rendeződnek ciklusokba a Frideczky-prózák, mégis megfigyelhető bennük egyfajta tematikai elkülönülés. Az első nyolc novella emberi kapcsolatokat (feleség–szerető, apa–lánya, elvált szülők gyereke–a természetben megnyilvánuló ellentétek, lakó–vice, zsidó fiú–iskolai osztály, anya–lánya, férj–feleség, nő–férfi), alkalmazkodási kísérleteket és kudarcokat tár elénk plasztikusan. Ezt az egyetlen nagyobb terjedelmű, kisregény-jellegzetességeket mutató *Szerepcsere* című történet követi, amelyben már egy bonyolult kapcsolati háló bomlik ki, számos mélylélektani elemmel fűszerezve. A következő egységet egyfajta esszéisztikus, meditatív hangnem uralja, ami a kötetnek is címet adó szöveggel veszi kezdetét, és a *Reflektorfény* címűnél „ér véget”. Az ide került tucatnyi műben a történet másodlagos, elsősorban annak gondolati hozadéka válik fontossá, az, hogy a létezés által feltett kérdésekre választ találjunk, vagy legalábbis elhiggyük, megtaláltuk azt. Az utolsó szakasz hét novellája a társkeresés és -vesztés, az elmagányosodás mementója, ugyanakkor számvetés is, melynek során végül is el lehet jutni a *Felismerésig*.

Az első szakasz két legfelkavaróbb műve a *Lépcsőház* és a *Haláljel*. A lépcsőházi történet fikció, de akár valóság is lehetne. Apa és lánya róják a köroket az üresen tátongó liftakna, a rozoga szalagkorklát körül, első pillanattól sejtetve a tragédiát. A lányban az önfeláldozás munkál, az apában az életösztön. Szeretetük egy pillanattig sem kölcsönös. Már önmagában az, ahogyan az öreg a megcsúszását követően cselekszik, mélyen önző és mélyen emberi egy olyan figura részéről, aki csak önmagáért él, önmagára vigyáz. Ami végül is aggasztja, az nem a mélybe zuhant lánya, hanem a lányával szintén odaveszett vacsora. Ennek a negatív férfiképnek az ellentéte a másik műben „megszólaló” anya, aki-

nek szívszorító agóniájában is, miután egy gázellenőrnek álcázott fickó brutálisan kirabolta, a legmagasabb fokú lélekminőség nyilvánul meg. Itt a haldokló még a végső pillanatában is vigasztalni kész, még ha a hangja hallhatatlan is marad.

A *Szerepcsere* egy házastársi válságban lévő zongoratanárnő és az iránta már-már bizarr vonzalmat tápláló tanítványa története, átszöve ármánnyal, megcsalattatással, megaláztatással, kitörési lehetőségek keresésével és elbukással. A tanárnő méltóságának a megtartásáért küzd és vállalja fel a hidegzuhany-helyzeteket. Azt gondolja, kovácsa a sorsának, de vajon hová is térhetne vissza gyermekével a történet végén? A kérdés nyitva marad. A tanítvány először, úgy tűnik, a férjet szereti el, aki ettől átmenetileg felhagy az alkoholista életmódjával, majd gyógyszeres öngyilkosságot kísérel meg, mikor kiderül, vonzalma viszonzatlan, a lány mindentette a tanárnő szeretetének elnyeréséről, megszerzéséről szól; végül családfeldúló, perverz kerítőként világítanak rá személyiségére. Fordulatok és emberi játszmák gazdag tárháza ez az írás.

A harmadik egységben létkérdések fogalmazódnak meg. Akkor jár-e át a fény, ha belülről üres vagyok? A létezés legtisztább pillanata-e az, amikor médiummá válunk, közvetíteni tudunk valami emberfeletti dolgot a művészet által? Jók-e arra a szavak, amire rendeltettek? Nem vezetnek-e félre? Az ember találni akar, de felfogja-e azt, mit okoz ezzel? Képesek vagyunk-e a helyes, normatív cselekvésen felülemelkedni, s hagyni, hogy a másik másképp tegyen, mint ahogy azt elvárjuk, elvárják? Az empátia révén létrejön-e az egyé válás? Ki az erősebb, aki kifelé, a világ felé, vagy befelé, önmagába sír? Mért sérülékeny az emberi szerkezet, és miért nem javítható, akár egy óra? Van-e halálig tartó, igaz hűség? Aki hűséges, nem követ-e oda is? Ami fölemészt, hűség-e? Lehet-e ugyanazt a taktikát alkalmazni minden kapcsolatteremtés során? Csecsemőnek tekinti-e a nő a férfit, míg meg nem termékenyítik? Felismerjük-e, a túltengő egónk mint települhet rá egy közegre? A Fridetzky-válaszok árnyaltak, provokatívak, de a legtöbbszőr nyitottak, ezáltal gondolkodásra, egyéni feleletadásra készítetnek.

Cselenyák Imre

Magyarország Arany János korában

Arany János 1817-ben született, megérte a '48–49-es forradalmat és szabadságharcot, megérte a kiegyezést, és még belekóstolt a pluralista társadalmi forma mindennapjaiba is. Viszont ésszerű röviden visszatekinteni a 18. századra, hogy előadásomnak történelmi kontextusát is megvilágítsam.

A török által kizsigerelt, majd a Rákóczi-szabadságharcban elbukott Magyarországot a Habsburgok olyannyira a magukénak (kis túlzással: saját gyarmatuknak) tekintették, hogy népünk minden jogos törekvését, legyen az a jobbágyság, az egyház vagy az arisztokrácia felől jövő, határozottan, sőt felháborodva visszautasították. Tehát a 18. századi Magyarországot egy elmaradott, jogilag demoralizált tartománynak tekinthetjük, s a Habsburgok olyan propagandát működtettek ellenünk, hogy ekkoriban csupán az európai kartográfusok jóindulatán múlott, jelölik-e országunkat a térképen vagy sem.

Mária Terézia apró engedményeit sem tekinthetjük áttörésnek, csupán egyetlen igazán üdvös momentum ragadható ki az ő időszakából: 1760-ban engedélyezte a *Magyar Királyi Nemesi Testőrség* felállítását, amelyben egyszerre 120 nobiles ifjú szolgált, azzal az alig titkolt szándékkal, hogy fiatal köznemesek Bécstől műveljék magukat, mialatt lojalitásuk növekszik a hatalom iránt. Bizonyára jobban megfontolják a gárda felállítását, ha előre sejtik, hogy a nemes ifjakban az ötévi szolgálat alatt inkább nemzeti érzelmeik erősödnek fel, s a bécsi kaszárnya vaskos falain belül szépen elindul egy törekvés a magyar nyelv megőrzése és megújítása irányába. Gondoljunk a testőrírókra, akik a császárvárosban váltak nyelvművelő alkotókká, igaz magyarokká: Barcsay Ádám, Bessenyei György, Báróczy Sándor, Kisfaludy Sándor, Naláczy József.

II. Józsefet és II. Lipótot kihagyva I. Ferencsel folytatom, aki 1792-től 1835-ig volt magyar király, és 1806-tól osztrák császár is. Uralkodása jócskán belenyúlik a reformkorba, halálakor Arany János már 18 éves. I. Ferenc éveiben hatalmas társadalmi és gazdasági változások következtek be Magyarországon, a napóleoni eseményeknek köszönhetően. A háború ugyan távol esett tőlünk, egy ütközetét leszámítva, de az általános mozgósítás erősen érintett bennünket. Tízezerszám sorozták be a fiatal férfiakat, tekintet nélkül származásukra. Noha korábban is toboroztak jobbágy ifjakat, például III. Károly és Mária Terézia uralkodása alatt, de ez jelentős, tömeges méreteket a napóleoni háborúk korában öltött.

A másik lényegi változás a mezőgazdaságot érintette. Nyugat-Európa csaknem valamennyi országában behívták katonának a fiatalságot, elvonva őket a földműveléstől, következésképp a kenyérgabona ára emelkedni kezdett. És amikor Napóleon elrendelte a kontinentális zárlatot, a búza ára az egekbe szökött. Ha magyar mértékegység gyanánt a pozsonyi mérőt számoljuk, akkor a következőképp alakultak az árak: 1800-ban 45 garas, 1806-ban 143, 1814-ben 158. A Habsburg-ház bizonytalan helyzetét, az osztrák seregek vereségeit kihasználva a magyar főurak hatalmas termelésre szorították birtokaikat. Egyre több földet fogtak művelés alá, sőt foglaltak le parasztoktól, s ha kellett, a kisnemesektől is.

A búza ára 1816-ban már csillagászati magasságban jár, 514 garas! Magyarországon, Széchenyi vízszabályozási terveit megelőzve, már ekkor jelentős területű mocsarakat csapolnak le, erdőket irtanak ki, hogy minél nagyobb gabonátáblákat hozzanak létre. Úgy tűnt, fejlődésnek indul az ország, falvak támadtak föl romjaikból, imitt-amott elkezdtek utakat építeni, megújultak a nemesi kúriák, grófi kastélyok. A magyar arisztokrácia olyan vérszemet kapott, hogy nem látta meg a változást, ahogy ez Magyarországon évszázadról évszázadra megtörténik. Napóleont leverték, méghozzá éppen akkor, amikor a Kárpát-medencében a lehető legnagyobb földterületen ringtak a búzakaiaszok, a megtermelt irdatlan mennyiségű búza mérőjéért 1818-ban

már csak 148 garast lehetett kapni. Példának okáért a gabonán Grassalkovich 800 ezer, Hadik gróf 1 millió 500 ezer, Festetich gróf 3 millió 500 ezer forintot veszített. Az ország gazdasága egyetlen esztendő alatt összeomlik, s a nép ismét nyomorog.

A franciák búzaínségét azonban felváltotta az angolok gyapjúigénye. Most a gyapjú ára kezdett emelkedni, tehát a búzaföldek viharos gyorsasággal átalakultak birkalegelőkké. A főurak ezt az átalakulást éppoly átgondolatlanul, hebehurgyán hajtják végre, ahogyan azt korábban a termőföldek esetében tették. Óriási területek válnak rétté, kaszálóvá. A szegény nép megélhetését figyelmen kívül hagyva egész országrészek lesznek pusztává, amelyek már csak annyi lelket tudnak eltartani, amennyi ezres birkanyájak őrzéséhez és külföldre hajtásához szükséges. Ezekben a bizonytalan időkben gyerekeskedik Nagyszalontán Arany János, akinek a szülei hajdú nemesek, tehát rangjuktól megfosztottak, jobb híján *taksás jobbágnak* nevezik őket, ami szabad költözködési jogot jelent, s az éves adójukat részben természetbeni beszolgáltatással, részben pénzben egyenlíthetik ki. Aranyék néhány hold földön gazdálkodnak, helyzetük valamivel kedvezőbb a nincstelen póroknál vagy a cselédeknél, de így is szívós munkával tudják csak megtermelni maguknak a betevőt.

A történészek úgy számítják, hogy a reformkor 1825–27 körül veszi kezdetét, bár maga a szó a 20. század elején honosodott meg. A kormányzat 1831 elejétől érzékelte a rendszert bíráló hangokat. Ez Magyarországon három és fél évtizedig nem tapasztalt jelenség volt, követendő mintául a nyugat-európai változások szolgáltak. Megsokasodott azon magyar arisztokraták száma, akik eljutottak Párizsba, Londonba, s elhozták a polgárosodás eszméit, de megemlíthetjük még azon katonatiszteket, huszárokat is, akik hosszú éveket szolgáltak külhonban, s hazatelepvedve mellbe vágta őket a sötét magyar feudalizmus. A reformmozgalom kialakulásában fontos szerepet töltött be Széchenyi István *Hitel* című munkája, amely 1830 januárjában jelent meg.

Ezalatt Arany János a nagyszalontai református partikulában tanul, sőt, kiváló képességei miatt preceptor (segédtanító) lesz

1831-ben, mindössze tizennégy évesen! A vidék ekkoriban még nem tart lépést Pesttel, a hírek, a változások évekkel később jelennek meg a szegényebb népréteg körében. A nagyrészt kálomista vallású Nagyszalontán az emberek élnek, ahogy tudnak, a régi szokásokat is követve, de már modernebb kommerciális gondolkodás szerint, mindennapi boldogulásuk erős hitük által a közösségen belül nagyjából biztosított. Még ha nem is túl rózsás ez a boldogulás. Arany helyzete elviekben javulhatna, amikor Debrecenbe kerül, a prókatori, nótáriusi diploma számára reális cél. Csakis őrajta múlik, hogy még az érettségit sem teszi le, inkább komédiásnak áll, megnehezítve ezzel a saját jövőjét.

Mindeközben országos szinten kétféle önállósodási törekvés van kibontakozóban, melyet két teljesen más társadalmi osztályból származó személyiség képvisel. Az egyik gróf Széchenyi István, bécsi születésű arisztokrata, az egyik legjelentősebb magyar főúri család sarja, a békés reformok és birodalomban maradás híve. Ellenlábasa a birtoktalan köznemes, Kossuth Lajos, a forradalmi lelkületű, függetlenségpárti ügyvéd, országgyűlési tudósító. Széchenyi kezdetben nem veszi komolyan a „hözöngő” Kossuthot, amikor aztán nézeteik '41-ben élesen elválnak egymástól, többé hallani sem akar felőle.

Széchenyi országépítése példa nélküli. Angliai tapasztalatai alapján a hazai lóállomány nemesítésével kezdte el a '20-as években, és 1826-ban Pozsonyban, egy évvel később pedig Pesten szervezte az első lóversenyeket. 1832-ben megalapította a Híd-egyletet, megszerezte a híd építéséhez szükséges tőkét, Angliából szakembereket szerződtetett. 1835-re az Al-Dunát hajózhatóvá tette a vízi utak kijelölésével együtt. A selyemtermelés és selyemipar hazai meghonosításában is tevékenyen részt vállalt, saját birtokán, Cenken kezdve meg a szederfák telepítését. Egyébiránt cenki birtoka sok tekintetben példaadó volt a fejlődést óhajtók számára. Uradalmáról nem hiányoztak a legújabb vívmányok, például egy kisebb gépgyár, ahol mezőgazdasági eszközöket fejlesztettek ki. Előremutató vállalkozásaként említhető az 1839-ben megalapított József Hengermalom, amely a korsze-

rú magyar malomipar kezdetét jelentette. 1846-ban elkezdődtek a Tisza-szabályozás munkálatai, amely az Alföldnek nemcsak a gazdasági-földrajzi, hanem társadalmi-politikai arculatát is megváltoztatta.

Ebben az évben indult meg a balatoni hajózás, továbbá a vasúti közlekedés: elsőként a Pest–Vác útvonalon, aztán '47-ben Pest–Szolnok között. Mai szóhasználatnál élve Széchenyi István munkahelyteremtő nagyvállalkozó volt, aki korántsem a közpénzekre, sokkal inkább saját birtokainak jövedelmére támaszkodott. Széchenyi hitte, hogy a reformokat szépen, fokozatosan be lehet vezetni, az udvar türelmével, engedelmével. Ezek után lényegesen jobban érthető, milyen dühös lehetett a kitűnő szónoki képességekkel megáldott Kossuthra, aki a gazdasági fejlődéshez fikarcnyit nem tett, annál inkább buzdított forradalomra, a Habsburg-háztól való elszakadásra. Vagyis Széchenyi jó előre tartott tőle, hogy ez a magát „demokratának” mondó politikus tönkreteszi életművét. Félelmei, ha úgy vesszük, a későbbiekben beigazolódtak.

Arany János ekkoriban már családos ember és jegyző Nagyszalontán. Éppen megkapta a 25 aranyat *Az elveszett alkotmány* című vígeposzáért, amelynek megírására az 1845-ös szégyenletes tisztújítási választások inspirálták. Gazdálkodik, földjeit napszamosok művelik, házánál, amely inspekciós, tehát a hivatallal jár együtt, szolgálót tart. Ugyan nemesi kutyabőrrel nem rendelkezik, de hivatali rangja elismert, környezete nemzeti úrnak szólítja. A politikától ódzkodik, az ország modernizálódását kevésbé érzékeli, embersége azonban rendkívüli, számára a boldogulás, a státusz becsületbeli ügy. Hitét meghatározza az irodalomban uralkodó tisztességes morál, hiszen teljesen ismeretlenül beküldött művét a Kisfaludy Társaság első díjjal jutalmazta, amely kitüntetéssel egy évvel később a *Toldival* is kiérdemli. Az 1848-as márciusi eseményekről csak utólag értesült hitelt érdemlően újdonsült költőbarátja, Petőfi Sándor leveleiből.

A közélet már korántsem tűnik olyan egyértelműnek, mint Arany költői kiválasztódása. Az 1848-as képviselőválasztás

ugyan demokratikus szellemben fogant, de lebonyolításban, kortes magatartásban tisztasága erősen vitatható. Végül is a legtöbb helyről a liberális nemesség került vissza az alsóházba, ezzel a nép mintha elismerte volna – ha korrektnek vesszük a voksolást –, hogy mégis a nemesség ért a politikához, s bíznak benne, hogy érdekeiket méltó mód képviseli. A megalakult országgyűlés többsége a formailag nem létező „kormánypárthoz” volt sorolható, ami 72%-ot jelent, s ezt a liberális nemesség meg a városi polgárok és értelmiségiek tették ki. Az ellenzék huszonnégy konzervatív és negyven radikális képviselővel erős kisebbségben volt.

Semmiképp nem szeretnék belemenni a politizálásba, csupán annyit kívánnék ehhez hozzátenni, hogy '48 augusztusában az első törvényalkotói tárgyalások a hadsereg és az adórendszer reformjával, az 1849-es költségvetéssel, továbbá a népoktatás ügyével kezdődtek. Az események ezután hihetetlenül felgyorsultak, Jellasics seregének megjelenése komoly zavarokat okozott. Noha a hirtelen verbuvált honvédsereg megszerezte első győzelmét a friss, független Magyarország számára, de eluralkodott a fejetlenség, és csakhamar érezhetővé vált minden szinten a létbizonytalanság. Ehhez erősen hozzájárult a nemzetiségek elégedetlensége, ami tovább mélyítette a gazdasági válságot. A szabadságharc hónapjaiban mindenki rosszabbul élt, mint egy évvel korábban, és ehhez még hozzá kell venni a mintegy 160 ezer fős hadsereg élelmezését is. Arany is elvesztette az állását, és szomorúan kellett tapasztalnia szűkebb környezetében, hogy a félelem meg az emberi kapzsiság micsoda galádságokra képes.

A Bach-korszak alatt még hosszú évekig nem rendeződtek a pénzügyi viszonyok, jóllehet már annak is lehetett örülni, ha az embert békén hagyták. Arany János megúsza a felelősségre vonást, pedig volt ő néhány hétig a Szemere-kormány alatt Debrecenben belügyminiszteri fogalmazó, ami miatt sokáig rettegnie kellett. Végül is elfogadták mentegetőzését, hogy muszáj volt elvállalnia a felajánlott hivatalt, különben nem tudja eltartani családját. Tehát a börtönt megúsza, ámde szinte minden érték-

papírja odalett, Kossuth-bankói érvényüket veszítették, földjei jelentős részét már korábban el kellett adnia. Kegyelemkenyéren írnokoskodott egy ideig Nagyszalontán, majd házitanítóságot vállalt Geszten, anyagi gondjai csak akkor enyhültek jelentősen, amikor tanár lett a nagykőrösi gimnáziumban. Ahogy kicsit rendeződtek a dolgai, már ismét földek vásárlásán törte a fejét, és sohasem mondott le arról a vágyáról, hogy módos gazdaember legyen.

Még nem lakott Pesten, de már jól ismerte Deák Ferencet, 1854-től baráti köréhez tartozott. Arany ugyanúgy inkább a józanabb, visszafogottabb közéletiséghez tartotta magát, bár erre talán kicsit rációfol *A walesi bárdok*, amelyet 1857–63 között írt. Kortársait is meglepte vele, hiszen köztudottan visszahúzódo, óvatos természetű poéta hírében állt. Azt mondhatjuk, hogy ez az egyetlen olyan merész alkotása, amelyben szinte nyíltan szemére veti a hatalomnak, hogy a szabadságharc bukása utáni megtorlásban mennyi magyart ítéltek halálra. Talán barátja, Petőfi Sándor emlékének akart vele tisztelegni.

1865. december 28-án Juliska lánya meghal, s ettől a megrázó kódtatástól több hónapos némaságba fordul. A kiegyezéskor már hét éve pesti lakos, és az Akadémia titkára. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy szép karriert futott be ahhoz képest, hogy még érettségije sem volt, ő azonban ezt is felelős, meghalálendő küldetésnek tekintette, és annyit dolgozott, mint őelőtte senki ebben a státuszban. A frissen megkoronázott Ferenc József úgy határozott, megbocsát Aranynek *A walesi bárdok*ért, sőt, mint a haza első számú költőjét, ki is tünteti a Szent István-rend keresztjével. Arany mindent elkövet, hogy ezt elhárítsa, kétségbeesett hangú leveleket ír előbb a közoktatási miniszternek, báró Eötvös Józsefnek, majd Wenckheim Béla belügyminiszternek. Többek között így érvel: „*Eddigi életem egész folyama, egész viseletem, házi és anyagi körülményeim oly sekélyes egyszerűséget mutatnak fel, hogy azzal e rangbeli kegyteljes megkülönböztetés a legélénkebb kontrasztot képezi, mintegy kivesz saját énemből, s életemet önmagában meghasonlásba ejti. Én, a nép fia, igénytelen dalnoka...*

benső önállásom sérelmének látszata nélkül, felülről sem fogadhatom el e kitüntetést.”

A kiegyezés utáni években hatalmas fejlődésnek indul az ország, ám ezt a lelkek egészen máshogy élték meg. Erre megdöbentő példa Arany *Hidavatás* című verse. Az emelkedő életszínvonal dacára sokan úgy érzik, hogy a haszonelvű szabad verseny megbontja a világ erkölcsi rendjét, cél nélkülivé, értelmetlenné válik az ember élete. Budapest látványosan fejlődik, épülnek a hidak, a klasszicizmus és szecesszió virágkorát éli, sokasodnak az omnibuszok, egyre sűrűbb lesz a lóvasút-hálózat. Sőt, Magyarország vasúthálózata is robbanásszerűen fejlődik, amire jó példa Arany rendszeres utazása Karlovy Varyba. Kilenc éven át látogatta a cseh üdülővárost, hallgatva orvosai tanácsára, s első utazásait – 1869–70-ről beszélünk – még postakocsin és vonaton felváltva tette meg, a későbbi években aztán végig vonattal tudott utazni.

Arany János 1882. október 22-én bekövetkezett halálakor egy egészen más Magyarországról beszélhetünk, mint amelyben megszületett 1817-ben. Már a hatodik kormány vezeti az országot, Tisza Kálmán minisztersége alatt, a parlamentet a következő pártok képviselői alkotják: Szabadelvű Párt, Függetlenségi Párt, Mérsékelt Ellenzék. A kormánypárt éppen 56,9%-kal irányítja az országot, előző években még abszolút többségben is voltak. A miniszterelnök a kompromisszumok embere, mindenkivel igyekszik ki- vagy megegyezni, párttársaitól vassfegyelmet és makulátlan becsületességet követel. Megteremti a kapitalizmus intézményes és jogi kereteit, ezzel megeléknül a vállalkozás, gyárak, üzemek jönnek létre, amelyek rövid időn belül világcégekké nőnek. Például 1867-ben Ganz és Társa Vasöntő és Gépgyár, 1882-ben a Weiss Manfréd Acél- és fémművek.

Arany ezt a fejlődést kevésbé érzekelte, jobban mondván nemigen érdekelte már. Utolsó éveiben állandóan betegeskedett, erősen megromlott a szeme, szomorú szívvel adogatta el nagyszalontai földjeit, lemondva álmáról, hogy földbirtokán éldegéljen, gazdálkodjon. Ezt legszebben az *Epilógus* című versében mondja el, amelynek utolsó versszakai így hangoznak:

„Az életet már megjártam;
Mit szivembe vágyva zártam,
Azt nem hozta,
Attól makacsul megfoszta.

Egy kis független nyugalmat,
Melyben a dal megfoghatnak,
Kértem kérve:
S ő halasztá évrül-évre.

Csendes fészket zöld lomb árnyán,
Hova múzsám el-elvárnám,
Mely sajátom;
Benne én és kis családom.

Munkás, vidám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget...
Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak.

Most, ha adná is már, késő:
Egy nyugalom vár, a végső:
Mert hogy' szálljon,
Bár kalitja már kinyitva,
Rab madár is, szegett szárnyon?"

Egy dologtól mindig rettegett: hogy elszegényedik, maga és szerettei éhen halnak. Ezért egész életén át spórolt, fukar volt magával is, környezetével is, a legolcsóbb kapadohányt szívtva, és megtörtént vele többször, hogy elment vásárolni, de nem vette meg, amit akart, mert drágának tartotta. Családjára több mint 100 ezer forintot hagyott. Ez akkoriban komoly vagyonnak számított.

(A Pázmány Péter Tudományegyetemen 2016. november 25-én elhangzott előadás írott változata.)

Zöldi László

Bodor Pál sírkövére

Hajnal van, még semmit sem tudok a részletekről. Bár kapcsolatban vagyok Johannával és Palival, Bodor Pál felnőtt gyermekeivel, nem ébreszteném fel őket, hogy elmondják, miként távozott az életből. Összpontosíthatok hát a Diurnus-jelenségre.

Mint majd' minden erdélyi tollforgatónak, 87 éves korában elhunyt barátomnak is voltak álnevei. Ezek mögé bújt, ha ki akarta kerülni a cenzorok fürkésző tekintetét. Amidőn azonban 1983-ban átkerült Magyarországra – tanúsíthatom, hogy mindössze műanyag szatyorral a kezében, benne csíkos pizsamával és fogkefével –, újabb álnevet kellett keresnie, nehogy a kenyérkeresettel kecsegtető jegyzetei miatt baja essen Bukarestben rekedt lányának. Feljött hozzám az irodalmi hetilap szerkesztőségébe, és elmesélte, hogy az itteni sajtóban Spectator (megfigyelő, szemlélő) szeretne lenni, az Aradról elszármazott publicista, Krenner Miklós nyomán. Lebeszéltem róla, mondván: nem a közírói hagyomány fontos, hanem az új hangvétel. Így lett Pali Diurnus (napi), melyet tudomásom szerint Antal Gábor adott neki akkori munkahelyén, a Magyar Nemzet szerkesztőségében. Ezen az álnéven írta reggelenként megjelenő jegyzeteit a múlt század nyolcvanas éveiben, amíg Johanna ki nem szabadult a bukaresti túszságból. Utána pedig megtartotta mindvégig, amely azonban nem tegnap este fejeződött be.

A rendszerváltás óta gyűjtöm a szállóigéket. A mintegy háromezer szellemes mondatból hatvanhét kötődik Diurnushoz, Bodor Pál a válogatott csúcstartója. Az első a Magyar Nemzet 1989. november 1-i számában látott napvilágot, és illik e nekrológhoz: *„Halottak napja csak addig lesz a Földön, míg vannak élők is.”* Az utolsó pedig az ellenszék.hu nevű portál digitális felületén jelent meg 2012. április 30-án, és időszerűsége aligha vitatható:

„Szidják a diktátort, rossz az ízlése. Nem az a baj. De kötelezővé akarja tenni.” A közvélemény-formáló újságíró, közíró, szépíró, a glosszák mestere szellemileg nem tegnap este halt meg. Évek óta a felejtés betegségével küszködött, és gyöngyszemek már nem csöppenhetek ki a tollából.

Ez volna az a pillanat, amikor Pali szelíden csóválná a fejét, és azt javasolná, hogy az iménti képzavar helyett találjak ki valami mást. Csakhogy ebben a bémult helyzetben nem jut eszembe jobb hasonlat. Szerencsére válogathatok a jobbnál jobb mondatai közül. Ama szállóigével búcsúzom tőle, melyet A Hírlap című dunaújvárosi újságba írt 1994. április 21-én, és akár végrendeletnek is megteszi: „*TekerjeteK szavaimba!*”

Bárdos József Hihetlenségek

Az egyetem szelleme (Örkény István)

Amikor Örkény István hivatalos értesítést kapott a Mennyország Lélekpolitikai Alosztályától Szt. Péter sk. aláírással arról, hogy vegyészmérnöki és gyógyszerészi diplomája együttvéve sem elég ahhoz, hogy közangyalból kérése szerint őrangyallá vagy őrdög-gé nevezzék ki, kicsit elkeseredett. Végül is ott az életműve, mormogta csak úgy maga elé, jó, nem valami nagy szám, de a Tótékra meg az egyperces novellákra akkor is büszke.

– Hagyd el – vigasztalta Ottlik, akivel véletlenül összeütközött két felhő között, mert nem figyelt a szárnya elé. Még szerencse, hogy elég jól összehaverkodott vele itt a túlvilágon, ahol már nem a katonai beosztás a fontos. – Engem se vesznek be bridzselni, mert nincs hivatalos okmányom. Kaptam meghívást mindenféle kékharisnya irodalmi lelkek közé, de hát nekem a kártya a mindenem! Még nézni is rossz, miféle elhájasult lelkek rontják a levegőt a kártyaasztalnál! Játsszani alig is tudnak, de papírjuk van valami alapfokú bridzstanfolyamról.

Örkény István világeletében a gyors elhatározások embere volt, most se habozott sokáig. Úgy döntött, szerez egy bölcsész-doktori oklevelet. Végső soron az egész életét az irodalomnak szentelte. Nem akart úgy járni, mint a sztregovai bölcs. A volt drámaírók lélekklubjában, ahová maga is szívesen be-beült egy feketére, sokszor találkozott azzal a furcsa, szikár, konya bajuszú alakkal: Madách Imrével. Noha igazság szerint annak csak ideiglenes belépője volt a klubba, mert a vízfejű irodalmárok százötven év alatt sem döntötték el, hogy *Az ember tragédiája* dráma-e vagy sem, ez Örkényt nem zavarta abban, hogy tisztelettel közeledjen a magányos zsenihez. Amikor Madách megtudta, hogy

min töri a fejét, felajánlotta, elmeséli neki a Tragédia születésének történetét.

– Tisztelt uram! – mondta. – Százötven éve már, hogy azon kérődznek odalent, hogy mikor írtam, hogyan és miért, hogy volt-e korábbi változata a művemnek, meg hogy színpadra képzeltem-e a darabomat. Egyszerűen unom már őket. Ön beadja valamelyik egyetemen doktori disszertációnak, amit elmesélek. Megkapja a dokumentumot, amire szüksége van, itt bemutatja, előléptetik. És én is megkapom végre az állandó belépőmet ide. Van bennem is hiúság, persze, de nem az mozzgat, higgye el, tisztelt uram, csak hát érzem a pincérek tekintetén, hogy csak ideiglenes vagyok. Hát meddig mehet ez, kérdem én?

Így történt aztán, hogy Örkény István egy éves alkotói szabadságot kért a KözAnSzövtől (ugyanis ennél a szövetségnél közangyalkodott). Persze csak fizetés nélküli szabadságot kapott, azt is csak egy fél évre (hja, kérem, ha mindenki akkor mehetne szabadságra, amikor neki tetszik, akár rögtön bezárhatnák a Mennyországot!)

Először úgy gondolta, hogy a pesti egyetemen próbálkozik, elvégre is abban a városban élte le élete nagy részét. De aztán mégis egy vidéki egyetem mellett döntött: nem akart nagy felhajtást maga körül. Kikereste a telefonkönyvből a folyóparti város egyetemét, és már tárcsázta is. A telefon kicsengett, majd egy kedves női hang köszöntötte, és tájékoztatta arról, hogy a telefonkezelő azonnal jelentkezik. A várakozási idő előre láthatóan kevesebb, mint egy perc, tette hozzá. Örkénynek tetszett ez az újdonság, Ám amikor erről éppen hetedszer tájékoztatta a kedves női hang, és hetedszer szólalt meg a muzsika, kezdte elveszíteni a türelmét.

Úgy látszott, kénytelen lesz személyesen próbálkozni. Illetve hát szellemesen. Ha lehet ezt így mondani. (Lehet?) Szerencsére elég volt elhatároznia, és már ott is körözött az egyetem központi épülete fölött. Ilyen könnyű egy kísértetnek! Nem zavarja se az időjárás, se a menetrend, de még a soros vasutassztrájk sem! Csak elképzeli, és tessék.

Ahogy ott körözgetett az épület fölött, hogy kiválassza a megfelelő helyet a landolásra, egyszer csak észrevette, hogy nincsen egyedül.

– Adjon Isten, uram! – szólította meg az ismeretlent, akinek lobogó, ősz szakálla mutatta, hogy nem mai csirkével (akarom mondani nem valami friss kísértettel) áll szemben.

– Adjon jó napot magának is! Csak nem Örkény István, személyesen? – kérdezett vissza a szakállas.

– De bizony. Kihez van szerencsém?

– Amennyire emlékszem, én volnék az egyetem szelleme – mondta az ismeretlen. – De, tudja, olyan régen kiűztek innen, hogy már néha magam sem vagyok egészen bizonyos benne. Maga mit gondol?

– Nézze – próbálkozott Örkény István –, ha nem maga, akkor hát kiféle-miféle szelleme van ennek az egyetemnek?

– Hát épp ez az! Hogy úgy látom, semmiféle!

– De hát az hogy lehet? Az ilyesmi bizonyosan feltűnt volna valakinek.

– Ebben a mai, posztmodern, szellemtelen világban, uram? – tárta (volna) szét a karját az egyetem szelleme (már feltéve, ha az ilyen szellemeknek és kísérteteknek volna karja). Na de hagyjuk az én bánatomat. Inkább beszéljünk magáról. Nagy megtiszteltetés, hogy személyesen is megismerhetem! Megvallom, nem minden írását olvastam. De amihez hozzájutottam, azt nagyon rokonnak éreztem. Azokban is valamiféle egyetemes szellemet véltem fölfedezni.

– Zavarba hoz – mondta Örkény István. – Tudja, mostanában nem sok jót mondtak rólam. Abban a régi világban, amelyikben élnem adatott, nagyon ellenzékinek tartottak. Néha elnézték, de mégis. Aztán jött ez az új, és mit ad Isten, már megint ellenzékinek számítottok.

– Irigyek! Föl sem érnek magához – bizonygatta a szakállas. – És én miben lehetnék a szolgálatára?

Örkény István röviden beszámolt közangyali minőségéről, meg arról, hogy egy doktori címmel szeretné elérni az őrangyali kinevezést.

– Bizonyára megérti, szellemtestvérem – tette hozzá afféle mentegetőzésként. – De ez egy ilyen ország. Aki magyarnak születik, annak még a Paradicsomban sincs másként.

– Nézzük csak, mit tehetünk – dörzsölte a tenyerét (persze csak képletesen!) az egyetem szelleme. Talán a modern magyar irodalom tanszékén kellene próbálkoznia.

– Gondolja, hogy én modern vagyok?

– Azt nem tudom. De ott ismerem a tanszékvezetőt. Kicsit szenilis, kicsit bogaras, de még a régiek közül való. Arról nem is beszélve, hogy éppen üléseznek: tán ez a legjobb alkalom, hogy megismerkedjen velük.

– Nekem nem nagyon tetszik az a társaság. Különösen az a nő! – mondta Örkény István, miután szemügyre vette a tanszéki értekezlet résztvevőit.

– Királyiak a megérzései, uram! Öröm magával beszélgetni! Az az egyik legkülönlegesebb tyúk, akit valaha életemben (?) láttam. Különlegesség. Az egy valódi has-fehér batávi!

– Has-fehér? – kérdezte meglepetten Örkény István.

– Csodálkozik, ugye? – örvendezett az egyetem szelleme. – Mindenki így van vele! Hát igen. Ahol fehér a tolla, az a hasa. Ellenben ha hátulról nézi valaki, ott az a két szemfolt, meg a rózsaszín tollazat: mint egy értelmes női arc. De az a feneké!

– És én majdnem bedőltem neki.

– Csak semmi pánik! Mások is így járnak vele. Mit gondol, hogy került a tanszékre?

– De hát ez nem baromfiudvar!

– Van itt valódi barom is, ne féljen. Azokból jut mindenhová.

– Valami jobb sehol? – kérdezte kétségbeesetten Örkény István, mert érezte, ebből nem lesz előléptetés.

– Volt itt egy rendes alak. Egy bárány. Hófehér. Az tele volt jó szándékkal. Bene, bene, mondogatta, ha segítséget kértek tőle.

– És? Mi van vele?

– Már nincs itt. Bűnbakot csináltak belőle. Rámondták, hogy fekete.

– De hát fehér volt, nem?

– Na igen, de az a disznó, aki a helyére furakodott, előállt azzal, hogy a szavak referencialitása bizonytalan.

– Az mit jelent?

– Hát hogy a fehér nem feltétlenül fehéret jelent. Esetleg mást. Talán éppen feketét.

– Tudja, én egész életemet a magyar nyelv tanulásának szenteltem. De ilyesmi még véletlenül se jutott eszembe. Talán mégse vagyok elég modern.

– Poszt.

– Egészségére. Csak nem fázott meg,

– Köszönöm. Nem, bár itt tényleg elég nagy a huzat. Csak azt mondtam, poszt. Mármint hogy posztmodern. Az most a divat. Vagy már az se.

– Értem. Illetve nem értem.

– Be ne vallja. Ők sem értik, de nem csoda, mert amit beszélnek, annak nincs is semmi értelme.

– Akkor nekem itt nincs keresnivalóm – mondta Örkény.

– Na látja, keresni ők se nagyon keresnek vele.

– Hát akkor most mihez fogjak? – kérdezte Örkény István némi szünet után, ami alatt magukban mindketten a régi szép időkről elmélkedtek.

– Nehéz eset maga – szólalt meg újra az egyetem szelleme.

– Nem akarna inkább középcsatár lenni? Azt jól megfizetik manapság.

– Nem focizom.

– Maga tudja. Pedig azzal könnyedén megszerezhetné a doktori címet.

– Focival?

– Azzal hát – mondta az egyetem szelleme. – Azzal itt akár rektor vagy főangyal is lehetne.

– Köszönöm, de akkor már inkább visszamegyek. És maradok közangyal. Nem akar velem jönni? Beajánlanám Szent Péternél. Tudja, mióta elmeséltem neki a nászutunk történetét, azóta határozottan kedvel engem.

– Én már maradok itt, amíg végleg el nem fúj a szél – mondta búcsúzóul az egyetem szelleme, és jobb kezével sokáig integetve ellebegett a felhők irányába. (Van jobb keze egy szellemnek? Ha van bal, miért ne volna jobb is. Igaz? Igaz.)

Kiss Géresi Eponin debütversei

Sorrend

*Az első randin már megfogtad a kezem,
már beléd karoltam,
már megcsókoltál,
már visszacsókoltalak.*

A másodikon nem történtek ilyenek.

*A harmadikon csak kézfogás,
a negyediken csak csókok.*

*Az ötödiken – ezt onnan tudom ilyen pontosan,
hogy a napját is felírtam –
rá kellett csapnom kicsit a kezedre,
hogy aztán visszategyem oda,
ahonnan indult.*

*Kalandozott az enyém is többfele.
Innentől nem számoltam,
innentől nem számított,
látták rajtunk, hogy a lovak közé csaptunk,
nem kellett hülyíteni másokat.*

*A kezeink ott kezdenek, ahol legelőszőr,
aztán figyelni rájuk,
ahogy elvárnám magamtól.*

*Volt olyan, hogy azt vettem észre,
a tarkómon kulcsolok,
miközben azt hittem, csigolyáid alakját rajzolom.*

*Nem mondhatni,
hogy máshol járnak a gondolataim,
hiszen ott járnak, ahol.
Napközben is előfordul egyre gyakrabban,
hogy azt hiszem, veled vagyok,
közben saját ajkaim harapom véresre.*

Elidegenülés

*Ha hozzámérsz, meglátnak.
Ha meglátnak, eltávolodsz.
Ha eltávolodsz, szomorú vagyok.
Ha hozzámérsz, szomorú leszek.*

*Ha ellöksz, nem figyel senki.
Ha nem figyel senki, elidegenülünk.
Ha távolra kerülök, nincs visszaút,
Ha ellöksz, nincs visszaút.*

*Ha szólsz hozzám, mindenki rád figyel.
Ha mindenki rád figyel, beszélsz hozzám.
Ha beszélsz hozzám, boldog vagyok.
Ha szólsz hozzám, boldog vagyok.*

*Ne érv hozzám, csak ha mindenki néz.
Ne lökj el, csak ha mindenki látja.
Ne szólj hozzám, csak ha úgy kívánják.
Ne hagyj el, csak ha én.*

eldöntendők

*eldöntheti-e a szerelem
hogy meddig tart
és kiket sző egybe
kettőjük közül melyiknek
fáj majd jobban
ha vége van
és kinek marad
több emléke róla*

*eldöntheti-e a szerelem
mikor áll készen
mulandóvá válni
és eldönthető-e az örökké*

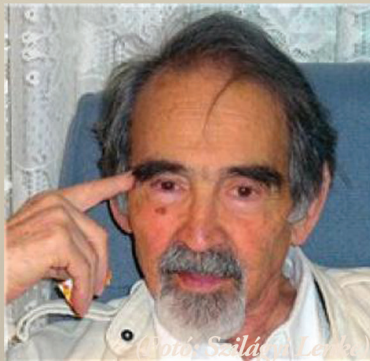
*hová megy a szerelem
ha nincs hová mennie
hol húzza meg magát
amikor hajléktalan
túlélheti-e fagypont alatt
az éjszakát*

2000. március 15-én született Királyhelmeceen, jelenleg Kisgéresen él, a Királyhelmecei Gimnázium tanulója. Ez az első publikációja.

2017. április

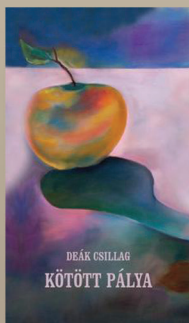
- 3 **Böszörményi Zoltán** verse: Narancsfák az égen
- 4 **Varga Klára:** Hamlet királyfi (próza)
- 9 **Vörös István** versei: Interaktív vers, Az elmaradt világháború
- 13 **Tamás Kincsó:** Kapucsínó (próza)
- 17 **Dezső Katalin** versei: Tárgytalan, Buborék, Váróterem, Székfoglaló, Erinnerungsimperativ, Burgundi
- 23 **Kádár Hanga:** Emlékek lidérchangja (próza)
- 27 **Tamás Dorka:** A nők bennem (vers)
- 29 **Molnár Vilmos:** Mese az inka bölcsről (próza)
- 32 **Máhr Gábor** versei: vízió, tornacipős múzsa, felhőraj, lila komplexus
- 34 **Varga Melinda:** Édesanyámnak, virág helyett (vers)
- 36 **Persányi Norina:** Epizód (próza)
- 42 **Acsai Roland:** Csak én gondoltam a hóvirágokra (próza)
- 43 **Gáspár Ferenc:** Trubadúrvarázs (regényrészlet, 3.)
- 50 **Payer Imre** versei: A fejlődés az fejlődés, Érsekújvár, South Hampton, Nyugati tér, A tömény a tiszta beszéd, Farsangi Moolatosh
- 53 **Böszörményi Márton:** Sarkazás
- 60 **Alekszandr Viktorovics Jerjomenko** versei **Lángi Péter** fordításában
- 65 **Felix Mitterer** novellája **Muth Ágota Gizella** fordításában
- 70 **Böszörményi Zoltán:** Új feleséget vásároltam (tárca)
- 73 **Laik Eszter:** Csömör (tárca)
- 75 **Hudy Árpád:** A tűnő nyelv nyomában 1. – Halotti írás (tárca)
- 77 **Boldog Zoltán:** Ördögűzés a buszon (tárca)
- 80 A Független Mentorhálózat nem ellenintézmény – **Varga Melinda** beszélgetése **Ijjas Tamással** és **Nemes Z. Márióval**
- 92 **Molnár Dávid:** Megölni egy arabot, tanítani egy fiút (**Jászberényi Sándor:** A lélek legszebb éjszakája)
- 99 **Csontos Tibor:** Szövegselfi és patchwork (**Deák Csillag:** Kötött pálya)
- 103 **Simon Adri:** Az őszinteség terepe (**Stiller Kriszta:** Ködforgató)
- 110 **Handó Péter:** Valóságátvitel (**Friedeczky Katalin:** Fehér árnyék)
- 114 **Cselenyák Imre:** Magyarország Arany János korában (esszé)
- 123 **Zöldi László** nekrológja: Bodor Pál sírkövére
- 125 **Bárdos József:** Hihetetlen ségek – Az egyetem szelleme (Örkény István)
- 130 Debüt: **Kiss Géresi Eponin** versei

„Mint majd’ minden erdélyi tollforgatónak, 87 éves korában elhunyt barátomnak is voltak álnevei. Ezek mögé bújt, ha ki akarta kerülni a cenzorok fürkésző tekintetét. Amidőn azonban 1983-ban átkerült Magyarországra – tanúsíthatom, hogy mindössze műanyag szatyorral a kezében, benne csíkos pizsamával és fogkefével –, újabb álnevet kellett keresnie, nehogy a kenyérekere-settel kecsgettető jegyzetei miatt baja essen Bukarestben rekedt lányának.”

Bodor Pál sírkövére
Zöldi László nekrológja

123. old

„A Kötött pálya kötetbe foglalt sokszínű patchwork. Egy élet folthatásait, földenyomatait tartalmazza. Deák Csillag érzi a világot. Emellett saját énjét kutatja.” – Csontos Tibor könyvértékelőjét a 99. oldalon olvashatják.

Szövegszelfi
és patchwork

500 forint, 6 lej, 1,50 euró

nka

Nemzeti Kulturális Alap